

Yhdysvalloista.

Yhdeksäntoista kirjettä

Siitteineen.

Kirjoittanut

Felix Heikel.

Suomentanut

J. Wäisänen.

JOENSUUSSA,
Paino-yhtiön Kirjapainossa,
1876.

Esipuhe.

Yliopiston ja Suomen valtion avulla oli minulla onni vuoden alussa viettää muutamia kuukausia Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa. Matkani vasituinen tarkoitus oli yleisten opetuslaitosten tutkiminen. Tätä varten käytinki enimmäen aikani ja vaivani ja toivon piakkoin voivani julkaista täydellisemmän kertomuksen sitä varten tehdyistä tutkimisistani. Joutohetkeni käytin silmäilyksiin valtiollisella ja yhteiskunnallisella alalla. Muutamia näillä aloilla saaduista havannoistani jätän täten kirjemuodossa yleisölle. Ne ovat ennen olleet näkyvissä sanomalehden „Hufvudstadsbladet“ palstoissa, jonka toimitus kunnioitti minua tarjomuksella, matkallani olla mainitun lehden kirjeenvaihtajana. Se suosiollinen vastaanotto, joka niitä silloin kohtasi, on saattanut minut lähettämään ne omintakein uudelleen tarkastetussa ja parannetussa painoksessa.

Niiden julkaisemisella ei ole muita vaatimuksia, kuin muutamain todellisten, ehkä heikkojen piirteiden kuvaaminen Amerikan yhteiselämästä, ja niiden ilmestymisen ainoa tarkoitus on, jos mahdollista, poistaa edes joku harhaluulo ja aukaista edes joku silmä vapauden toteuttamisen siunaaville hedelmille valtiossa, uskonnossa ja ihmisten mielissä. Jos olen enemmän viivähtänyt valo- kuin varjopuolissa, niin se ei ole

huomaamattomuudesta, vain tahallani. En tahtonut poikkeusta säännöksi asettaa enkä mennä mertä edemmäksi kalaan.

Ennen painamaton liite, sisältävä muutamia virallisia tietoja, joitten en luule viehätystä vailla olevan, on tähän pantu loppuun.

Joulukuun 7 päivä 1873.

F. H.

O, ideal of my boyhood's time
— — — — —

By misery unrepelled, unawed
By pomp or power, thou seest a *Man*
In prince or peasant, slave or lord,
Pale priest or swarthy artisan.

Though all disguise, form, place, or name
Beneath the flaunting robes of sin,
Through poverty and squalid shame,
Thou lookest on *the man* whitin,

On man, as man, retaining yet,
Howe'er debased, and soiled and dim,
The crown upon his forehead set, —
The immortal gift of God to him.

„Democracy by Whittier.“

~~~~~

Sisältö.

Esipuhe.	Siv.
<i>Ensimmäinen kirje.</i>	
Ylikulku	1.
<i>Toinen kirje.</i>	
New-Yorkin pinta. Kulku Bostoniin	17.
<i>Kolmas kirje.</i>	
Bostonista Hartfordin ja Baltimoren kautta Washingtoniin	24.
<i>Neljäs kirje.</i>	
Opetuslaitoksista	34.
<i>Viides kirje.</i>	
Käynti kansakoulussa sekä jälkilause Newtonista . . .	39.
<i>Kuudes kirje.</i>	
Eräs kansankirjasto	51.
<i>Seitsemäs kirje.</i>	
Eräs vankihuone.	58.
<i>Kahdeksas kirje.</i>	
Valtio ja uskonto	67.
<i>Yhdeksäs kirje.</i>	
Lowell ja Lawrence sekä Työntekijäin yhteiskunnallinen tila ja varallisuus	81.
<i>Kymmenes kirje.</i>	
Vaimon oikeudet	95.
<i>Yhdestoista kirje.</i>	
State-house ja vähä valtiotietoa	103.
<i>Kahdestoista kirje.</i>	
City hall ja town meeting	116.
<i>Kolmastoista kirje.</i>	
Castle Gardenista Niagaralle	127.
<i>Neljästoista kirje.</i>	
Kaikellaista ja ei mitään Ohioista	139.
<i>Viidestoista kirje.</i>	
Kentucky ja Tennessee sekä jotain tilasta Etelässä . . .	152.

Kuudestoista kirje.

Prairiat ja Chicago . . . . . 166.

Seitsemästoista kirje.

Michigan ja yhteisen maan hoito Amerikassa . . . . . 173.

Kahdeksastoista kirje.

Päätösjuhla eräässä Highkoulussa, maisterinvihkiäiset y. m. 179.

Yhdeksästoista kirje.

Perhe-elämä ja vierasvaraisuus . . . . . 188.

Jälkilisäys . . . . . 197.

Liite.

Valtiot s. 1. Piirikunnat s. 2. Pinta-ala s. 2. Väkiluku s. 2.

Väestön lisääntyminen s. 2. Ihmisrodut s. 2. Kansallisuus

s. 3. Maahanvaellus s. 3. Sukupuolet s. 3. Köyhyys ja

rikokset s. 4. Kovaosaisuus s. 4, Oppimattomia s. 4. Kou-

lut s. 4. Kirkot s. 4. Sanomalehtiä ja aikakauskirjoja s.

5. Posti s. 5. Sananlennätin s. 5. Pankkeja s. 5. Tehtaita

s. 5. Maanviljelys s. 6. Omaisuus ja verot s. 6.

Ensimmäinen kirje.

Ylikulku.

„Bremen'illä Nev-Yorkin sataman suussa Joulukuun 26 p. 1872.

Erinäisen siirtolaismatkueen seurassa jätin Bremen'in tämän kuun 7 p. k:lo 9 e. p. Hitaisesti matkustettamme Weserin suun alavien vesiperäisten seutujen yli pysähtyi juna Brementhavenissa ja me astuimme ulos. Oli kirjava rivi miehiä, vaimoja ja lapsia, jotka nyt rankkasateella likaista polkua myöten kulkivat rantaan, jossa vähäisempi höyryalus odotti, viedäksensä meitä „Bremen'ille“ joka uljaana keikkui sataman suussa. Minä kiiruhdin laivalle ja asettauduin komentosillan suojassa katsomaan tuota laivalle tunkeevaa joukkoa. Se oli pisara tuosta siirtolaistulvasta, joka joka päivä ja joka hetki virtaa Europasta Amerikkaan, siellä parempaa kotoa ja vapaampia laitoksia etsiäksensä kuin minkä emämaa heille voi tarjota. Täällä tulee harmaapäitä ukkoja ja haudan partaalla käveleviä naisia, vaimoja, lapsi käsivarrellaan, ja toisia pitäen helmoista kiini, nuoria kauniita miehiä ja kukoistavia neitoja, jokaisella mytty tahi laukku kainalossa, ja kaikki vakaisella katsannolla. He ovat aikeissa kenties i'äksi päivikseen erota maasta, joka on nähnyt heidän syntyvän, ja jossa he sukulaisten ja ystäväin kerällä

ovat lapsuutensa ja nuoruutensa päivät viettäneet. Kun rantalauta vedetään sisään ja alus alkaa liikkua, näkee siis monta kyyneltä silmäripsien välistä puserrettavan, ja pitkiä syvällisiä silmäyksiä lähetetään rannalla seisoville. Särjetyillä sydämillä, mutta samalla täynnänsä rohkeutta ja toivoa tulevaisuudesta, he tietten tahi tietämättänsä kuulevat ajan vaatimusta ja seuraavat sivistyksen kulkua länteen.

Puoli tuntia kulettuamme, laskemme tuon suunnattoman suuren höyryn sivulle, joka seuraavilla viikoilla on asuntonamme oleva ja viepä meidät „luvattuun maahan“. Toinen höyry-alus tuopi hetkisen perästä matkustavaisten tavarat. Koska nämät kaikitta todistuksitta, ainoastaan hyvän luottamuksen nojassa, olivat jätetyt asiamiehille Bremen'issä, niin jokaista laivalle nostettua arkkua tarkastellaan jonkinmoisella levottomuudella. Vihdoin saa kuitenkin jokainen omansa ja menee tyytyväisenä sadetta pakoon määrättyyn paikkaansa, jossa hän parhaan taitonsa mukaan kokee kotiutua.

Kello 2 j. p. nostetaan vihdoin ankkuri ja me laskemme Pohjanmerta kohti. Siitä ei kuitenkaan ollut pitkää iloa. Jo parin tunnin kuluttua pysäytetään kone, ankkuri lasketaan, ja me seisomme. Sumu ja pimeys estävät meitä tänä päivänä lähtemästä. Matkustavaiset taipuvat helposti tähän viivykkiin, sillä se viivyyttää meritautiakin yhden yön.

Iltaa vietät niin hupaisesti kuin mahdollista, tutustat uusien matkakumppaliesi kera ja heität pikaisen silmäyksen vedellä kelluvaan asuntoosi. Salongin asukkaat ovat suurimmaksi osaksi saksalais-amerikkalaisia, s. o. saksalaisia, jotka joko enemmän taikka vähem-

män aikaa sitte ovat Amerikkaan muuttaneet ja siellä kansalaistuneet. Sentähden he keskuudessaan enimmäkseen käyttävät saksan kieltä, ja saksalainen „Gemüthlichkeit“ pistää kohta näkyviin. Paitsi muutamia harvoja ovat kaikki useampia kertoja jo kulkeneet tätä matkaa. Muntamat kulkevat tänä vuonna jo neljättä kertaa. Ylimalkaan näyttään täällä pitävän Amerikkaan matkustamista vähäpätöisenä asiana. Semmoinen matkustus tehdään yhtä helposti ja vähemmillä varustuksilla kuin Helsinkiläinen matkustaa Pietariin eli Tukholmaan. Muiden muassa on täällä kaksi nuorta naista, jotka matkustavat ihko-yksinään, ilman yhtäkään tuttavatta. Suurella höyry-aluksella voi aina olla vakuutettu löytävänsä siivo-ihmisiä ja jonkun hupaisen perhekunnan.

Seuraavana aamuna, 8 päivänä, lähdemme toden-teolla ja höyryämme hyvää vauhtia aavalle merelle, jossa heti matkamme käännämme länteen. Kuljemme aivan liki noita kuuluisia hietasärkkiä Pohjanmeren etelä-rannalla, jossa niin moni laiva myrskyisinä syys-öinä on haaksirikkoon joutunut ja moni urhea meripoika päättänyt vaaranalaisen ja vaivaloisen elämänsä. Walkea vaahto tuli hänen kääriin-liinakseen, myrsky otti hänen viimeisen tervehdöksensä kotona oleville ja pauhaava tyrsky laulaa alati hänen kuolinvirttensä.

Wilpas länsi-tuuli puhaltaa ja laiva alkaa liikua melko tavalla. Pelko Neptunon (merijumalan) vieraisa käynnistä ei ollutkaan perätön. Päivällispöydässä ei enää ollut kuin yksi kymmenestä näkyvissä. Puolenpäivän jälkeen kiihtyy tuulen voima, ja ennen yön tuloa on meillä täysi myrsky.

Pitää nähdä Pohjanmeri semmoisena talvi-yönä,

tietääksensä mitä sellainen myrsky on. Meri oli matalavuorisen, liikkuvan jäämaiseman kaltainen lumipyryllä. Lunta täällä ei kumminkaan ollut, ainoastaan meren kuohu tuiskusi ympäri ja peitti kaikki valkeaan vaippaansa. Se oli suurenmoisinta näytäntöä, sittemmin usein kerrotuna, nähdä tämän mahtavan höyryn ähkäen puhkaen työntäytyvän riehuvain aaltojen läpi. Ei tietänyt kumpaako enemmän ihaella, luonnon suuruuttako vaiko sitä kipinää jumaluudesta, jota kutsutaan ihmisneroksi. Tosi kyllä, että ihminen toisinaan tulee alle kynsin tässä taistelussa elämästä ja kuolemasta noita tuimia luonnonvoimia vastaan, mutta joka tappio on ainoastaan kiihotin uusiin ponnistuksiin ja uusiin keksintöihin. Hän ei voi sanoa merelle: tyvene, mutta hiljaisuudessa tutkii hän luonnon salaisimmat voimat ja ottaa ne palvelukseensa, siten luonnon valtiaaksi päästäksensä. Niinpä on hän tulen kutsunut avuksensa myrskyä ja mertä vastaan, ja sen avulla onnistunut valmistaa aluksen, joka himeänä aavistuksena kangasti jo esi-isiemme mielissä, aluksen, joka kulkee tuulesta ja ilmasta lukua pitämättä.

Emmepä kumminkaan olleet aivan vapaat tuulen ja ilman vaikutuksista. Laiva ruski kaikissa liitoksissaan Pohjanmeren lyhyvien, mutta jyrkkäin aaltojen kovan kohtelun alaisena. Kuudella, seitsemällä miehellä oli peräsimen hoitamisessa täysi työ, ja meidän 700:n hevosen voimainen kone teki täydellä höyryllä työtä, voimatta kuitenkaan kuljettaa meitä 2:ta eli 3:ta englannin peninkulmaa enempiä tunnissa. Salongin sisässä tapahtui monta murhe-ilveistä kohtausta ja kaikki etiketin siteet ratkesivat kuin taikavaimalla. Mutta koska tämä kuuluu höyryaluksen sa-

laisuuksiin, niin velvollisuuteni mukaan tahdon vai-
eta ja sanon ainoasti, että tuo armoton vetehinen u-
seammilta matkustajilta viimeiseen ropoon saakka vaa-
ti veronsa.

Myrsky vasta seuraavana päivänä masentui. Nyt
kuu heitti vaalean valonsa liikkessä olevalle merelle,
aallot tasoittuivat, ja ylevänä voitonsankarina höyrym-
me läähättäen taas viiletteli rauhallisen taistelu-tan-
tereen yli.

Puolenpäivän aikaan 11 päivänä tulimme Eng-
lannin kanavaan. Kuljimme niin liki Englannin ran-
taa, että melkein voi lukea akkunaruudut Doverissa,
ja selvästi näki rannalla kiitävään junain savun. Frans-
kan ranta sitä vastoin, samoin kuin sen kansan tule-
vaisuus, oli kätkettynä sumuun, joka ainoastaan hää-
möittäen salli meidän nähdä Old-Englannin vanhan
kilpailian ympäryspiirteet.

Illemmalla ajoimme pienempien laivojen sivuitse,
joitten valkeat lamput varjelivat ne yhteentörmäykses-
tä, kiitävällä vauhdilla Southamptonin satamaan, jos-
sa höyryhirviömme täytetyn työn perästä paneusi ver-
taistensa viereen lepäämään.

Southamptonissa olimme koko vuorokauden. Mut-
ta kuin meidän kuitenkin aina oli kahden tunnin pe-
rältä lähteminen, emme tohtineetkaan mennä pitemmil-
le retkeilylle kaupunkiin. Tässä tosin ei ole mitään
erittäin viehättävää, mutta sen silmiin, joka ensi ker-
ran kävi tuossa mainiossa meren saarella, pisti eng-
lantilaisuus heti.

Paitsi julkisissa rakennuksissa ja suuremmissa
ravintoloissa ei paljo yhdessäkään huoneuksessa ollut
neljää akkunaa enempää rivissään. Useammat olivat

kaksin-, kolmenkertaisia yhtä monella eli ainoastaan yhdellä akkunalla pitkuspuolella. Englantilainen haluaa olla yksinvaltiias katoksessansa. Tätä rakennustapaa ei juuri voi kauniiksi sanoa, mutta enemmän vaihettelevata ja, niin sanoakseni, omituisluonnetta osoittavata se on, kuin meidän tavallinen. On melkein samallinen eroitus tavallisen mannermaan ja Englannin kaupungin välillä, kuin hyvästi järjestetyn grenadieri-rykmentin ja vapaan kansajoukon, jossa ei tyydytä olemaan numero se ja se, vaan jokainen tahtoo olla mies kohdastansa.

Toisen englantilaisuuden voi Southamptonin ulkomuodossa havaita. Keskellä kaupunkia oli avara, aukea kenttä, jota kōristi lord Palmerston'in, "tämän kaupungin kansalaisen", valkeasta marmorista veistetty kuvapatsas. Mutta tätä kenttää ei oltu varustettu torikauppaa eikä sotaharjoituksia varten, ei myöskään, kuten eräissä muissa kaupungeissa on tapana, jätetty heinäkasvulle, siten saadaksensa eläimenrehua erälle alemmille virkamiehille, ei, se oli ainoasti nuorison kisakenttä, oikea aito englantilainen "cricket-ground". Täällä Englannin nuoriso saa verevän, voimakkaan näkönsä ja täällä perustus lasketaan tuolle Englannin yhteiskuntaa niin merkitsevälle lainkuulaisuudelle ja tuolle, varsinkin muinaisina aikoina, usein näyttävälle luottamukselle työntekijän ja ylimysten välillä, joitten poiat täällä yhdessä kisaavat ja ovat tasa-arvoiset kisan lakien edessä. Nytkin, Joulukuussa, joukko poikia hilasti vihreällä nurmikolla, leikitellen "football"ia. Lähellä satamaa oli meren rannalla toinen samallinen, ainoastaan vähä pienempi, kenttä.

Saatuamme muutamia matkustajia lisää ja otet-

tuamme 1,100 tonia hiiliä sekä Hänen Majesteettinsä 18:ssa säkissä säilytetyn postin, läksimme Southamptonista iltaisilla 12 p:nä ja laskimme kuutamossa rasvavyenten vesien yli Atlanttia kohti. Seuraavana päivänä puolenpäivän aikaan viime haame Europasta katosi silmistämme. Me pidimme suoraan Nev-Yorkia kohti ja suotuisimman sään suosimina me ensimmäisenä kahtena vuorokautena kuljimme hyvät päivämatkat vähän yli 3,000:n Englannin penikulman pitkästä matkastamme.

Aava meri oli aukeana silmiemme edessä, tuuli puhalteli hiljaa lännestä ja toi meille terveisiä toiveittemme periltä, aurinko paistoi, ilma tuntui jokseenki lämpimältä (10—11 °C) ja laivan asukasten mielentila oli mitä parhaimmalla kannalla.

Emme kuitenkaan saaneet kaukaa unhottaa, että olimme Joulukuun keskitienoilla. Perjantai-iltana 13 p:nä puskupää äkkiä tohisten tuli luoteesta. Se oli rajun myrskyn sanansaattaja, joka kohta sen jälkeen kohosi ja raivokkaasti riehui vuorokauden, jonka perästä se muuttui tuimaksi länsituuleksi, joka sateella ja puskupäillä kesti useita vuorokausia, vaikutti kovan lainehtimisen ja vähensi kulkumme puoleksi tavallisesta. 18.na p:nä tuuli vihdoin kääntyi kaakkoseen, ja nyt mentiin eteenpäin täydellä höyryllä ja täyssillä purjeilla. Mielentila laivassa muuttui matkan joutumisen mukaan, ja jo laskettiin, että joulua vielä saataisiin Nev-Yorkissa viettää.

Mutta ihminen määrää, Jumala säätää. Jo 19:ttä päivää vasten yöllä meidän oli kestäminen 8:n tunti-nen hirmumyrsky, joka, ankaralla ukonilmalla alkaen, vähitellen etelästä kääntyi länteen ja pohjoiseen ja

kauheilla ristilaineillaan hirvittävästi laivaa tärisytti.

Se oli eräs niitä kiehtoavia myrskyn puuskia, jotka kehänmuotoisesti hävittäen kulkevat meren, manteeen yli ja jotka tähän vuoden aikaan eivät ole harvinaisia Atlantilla. Onneton se laiva, jonka johtaja silloin ei tunne myrskyn lakia ja ymmärrä tätä Ariadnen-lankaa niin käyttää, että hän onnellisesti pääsee ulos tuosta eksyttävästä sokkalinnasta, sillä sen sisällä uhkaa häntä perikato, josta hän ja hänen laivansa, sinne kerran jouduttuaan, tuskin enää voivat päästä.

Waikka meillä oli jo ennen koeteltu höyry, meidän kuitenkin nyt täytyi kokonaan jättää matkamme tarkoitus syrjälle ja ohjata suuntamme yksinomaisesti tuulen käskyn mukaan. Tämä oli vaikein ottelus, mikä meidän oli kestettävä, ja jokainen tunsi, salongissa istuessansa ja kuullessansa myrskyn raivokasta ulinaa köysistössä ja kannen yli vierevään aaltojen pauhinata, olevansa hieman juhlallisella mielialalla. Ulkona olevata näytelmätä ei ollut luvallinen katsella edes portaitten päällysrakennuksesta, sillä tietää ei voinut millä hetkellä aalto oli sen mereen huuhtova.

Yön tullen koki itsekukin lepoa hakea parhaan vointinsa mukaan. En kumminkaan kenenkään luule sikeesti nukkuneen, sillä laivan viippuminen ja meren pauhina olivat tavallista raivokkaammat. Yösydämmellä koetettiin, laivaa tukeaksensa, panna yksi purje ylös, mutta se oli tuskin levitetty, ennenkun se kovalla pamauksella repesi tuhansiksi palasiksi. Seuraavana aamuna oli siitä ainoasti riekaleita näkyvisä. Ei tämä kuitenkaan ollut ensimmäinen eikä viimeinenkään purje, jonka matkalla menetimme, sillä yhtenänsä meitä kova ilma seurasi.

Wiime päivinä on meillä ollut jääkylmä luoteistuuli, ja tänään olemme New-Yorkin sataman suussa vinkuvassa lumituiskussa, joka kannelle on koonnut suuret nietokset.

Kaikki vaara on kuitenkin jo ohi, enkä siis luule arvosan lukijan vastaan panevan, jos hetkiseksi nousemme valtameren höyrylle sitä tarkemmin katsellaksemme; myrskystä, nietoksista ja pakkasesta tietysti emme ole tietävinämmeäkään.

“Bremen“ on, tahdon jo edellä käsin sinulle sanoa, keskinkertainen vene, ei kovin suuren suuri, eikä myöskään pienen pieni. Se on Bremeriläis Nord-Deutscher Lloyd nimisen yhtiön oma, jolla yhtiöllä on 35 semmoista venettä, joista jokainen täydessä laitoksessa on 2:n miljoonan markan arvoinen. Niillä osaksi hoidetaan Europan ja Amerikan välistä liikettä. Joka viikko lähtee kesällä säännöllisesti kaksi ja talvella yksi eli kaksi venettä Bremenistä New-Yorkiin, ja sitä paitsi pidetään säännöllinen höyry-kulku Baltimoréen ja Länsi-indiaan. Wiime vuosina yhtiö keskimäärin on vuosittain kuljettanut noin 50 eli 60 tuhatta siirtolaista Amerikkaan. Bremen on nimittäin Liverpool’in, Glasgowin ja Hamburg’in kera etevimpiä siirtolaisten lähtöpaikkoja.

Mutta menkäämme nyt laivalle. Siitä, joka ei ennen läheltä ole katsellut valtameren alusta, sen koko näyttää joksenki tavattomalta. “Bremen,, on 380 jalkaa pitkä pohjalta ja 40 jalkaa leveä keskipaikoilta. Ylimäinen kansi, siinä on nimittäin kolme semmoista, ulottuu yhtenä tasapintana kokasta perään asti ja on siis hyvin sopiva kävely paikaksi. Hyvällä ilmalla sen kumminkiin tavallisesti jakaa kahteen osaan poikittain

vedetty köysi, joka on kansien välisten matkustajain piirin-rajana, ja kovalla ilmalla, jommoista meillä ennemmäksen on ollut, ei mieli juuri tee monta minuuttia kerrallansa siellä olla. Alus on parkkilaivaksi tarkattu, ja, ukon nuolia väistääkseen, on ukkoisen johtaja joka mastossa. Kupeilla rippuu 8 pelastusvenettä, ja viimeisessä hengen hädässä voi ympärillensä sitoa korkilla täytetyn vyön, joka on alinna jokaisen päänalaisessa. Näiden ensimmäisten luokan höyryjen rakennuksen vakavuus ja hyvä varustus ovat kuitenkin takeina, että näitä hätävarakeinoja tuskin koskaan tarvitsee käyttää. Walkean-vaarassa taas on ruiskuja ja letkuja yltäkyllin, ja kaikki varakeinot ovat pidettyt sen estämiseksi. Tupakan poltto on luvallista ainoasti sitä varten tehdyissä huoneissa sekä kannella, ja matkustavaiset ovat kovasti kielletyt tulitikkuja laivassa käyttämästä.

Jos astumme yhdet portaat alaspäin, tulemme salonkiin, joka ei millään erikoisella ylellisyydellä ole sisustettu, vaan melkein kuin perä-salonki meidän paremmilla Suomen aluksilla, mutta paljo suurempi. Se on 70 jalkaa pitkä ja noin 20 jalkaa leveä, ja siinä on siis yltäkyllin sijaa niille muutamille kuudettakymmentä hengelle, jotka tähän mahtuvat. Majat sitä vastoin ovat jotensaki ahtaita ja niissä kussakin on sijaa 2:lle—5:lle hengelle. Muutoin huomattakoon, että tämä salonki on jonkunlainen väli-olento ensimmäisen ja toisen kajutan välillä. Se on aikoinaan ollut ensimmäinen, mutta ajan kohoaviin vaatimuksiin katsoen nähty liian halvaksi, ja kun, enemmän tilaa siirtolaisille saadakseen, toinen kajuutta hävitettiin, alennettiin edellisen arvoa.

Ylimäisen ja keskimäisen kannen välillä on sitä paitsi vielä kaksi suurta keittiötä sekä tuon lukuisan väestön ja palvelijain majat. Wakituista laivaväestöä on alun toista sataa henkeä, jotka tekevät pienen eri yhteiskunnan kokonaan yksinvaltaisella hallitusmuodolla. Täällä on kaikki tarvittavat virkamiehet, ja monessa suhteessa ollaan täällä paremmissa varukeissa kuin meidän pikku-kaupungeissamme.

Wasituista meriväestöä on, katteinia paitsi, 4 upseeria eli perämiestä, joista kaksi aina on vahdissa, toinen komentosillalla, toinen kompassin luona peräkannella, sekä 36 miestä keulakannella. Kone-osastossa on 4 koneenkäyttäjää, 4 insinööriä, 12 lämmittäjää ja yhtä monta hiilenkantajaa. Muonitusta hoitaa 1 muonamestari, 4 stewardia, 1 stewardessa, 2 pääkeittäjätä apulaisineen, 2 leipojaa, y. m. Sitte on vielä: yksi lääkäri, samalla myös apteekkari, joka tietysti on laivan molempain sairas- ja kylpyhuoneitten esimies, yksi parranajaja, yksi kamreeri tilin hoitoa varten ja vihdoin postikonttorikin, jossa kumminkaan ei ole postimestaria eikä kirjeluukkuja.

Tilastolliset tiedot väestöstä ovat, luulen ma, katteinin haltussa. Ei yhtään kuoleman tapausta ole tällä matkalla sattunut, mutta sitä vastoin lisäsi kuntaamme jo ensi päivänä pieni kansalainen, joka Bremenin varjelushengen kunniaksi sai kasteessa nimekseen Gustaf Adolf.

„Se oli hänen onnensa, ett’ei syntynyt päivää ennemmin,“ muistutti eräs matkustaja piloillaan, „sillä nyt hänellä on hyvä toivo päästä Yhdys-valtain presidentiksi“. Jokainen siirtolais-laivalla syntynyt pidetään nimittäin syntyperäisenä Amerikalaisena, ja vaik-

ka nämät laivat suurimmaksi osaksi, ell'eivät mahdollisesti kaikki, ovat europalaisten yhtiöitten omia, ei kongressi siitä ole mitään huolinut, vaan ottanut ne tarkastuksensa alle ja määrännyt niille ohjesäännöt. Täten on koettu estää sitä ilkeävaltaisuutta ja huonoa kohtelua, jonka alaisia kansalaisiksi tulevat sitä ennen olivat. Että näissä ihmissytävällisissä riennoissa ainaki osaksi on onnistuttu, siitä voimme helposti vakuutuksen saada, jos astumme alas niin kutsutulle välikannelle, eli toisen ja kolmannen kannen välille.

Täällä on laivan keskustalla konehuone, mutta muutoin on se sekä keula- että peräpuolelta siirtolaisia varten sisustettu, s. o. varustettu kakdella päälletysten kulkevalla lavalla, jotka yksinkertaisilla laudoilla ovat jaetut noin 6:ttä jalkaa pitkiin ja 20:ta eli 22:ta tuumaa leveihin arkuumuotoisiin makuusijoihin. Kokonaisuudessaan jakavat sylvä leveät käytävät sen eri osastoihin. Siten on tällä laivalla saatu sijaa noin 900:lle siirtolaiselle. Tätä nykyä oli niitä tuskin 300, suurimmaksi osaksi työntekijöitä perheineen Saksan eri maakunnista.

Eräänä myrskyisenä päivänä kävin minä lääkärin seurassa katsomassa tätä sekä väestöltä että matkustajilta kovasti kiellettyä paikkaa, siten omin silmin nähdäkseni siirtolaisten tilaa. Suoraan sanoen se näkö ja ilma, joka täällä meitä kohtasi, ei ollut oikein ilahuttavaa, kuten arvata voi, kun muutamia satoja meritautisia on ahtaassa paikassa koolla. Kumminkin on myöntäminen, että yhtiö on tehnyt paljo, saadak-sensa siirtolaisten elämän niin huokeaksi kuin mahdollista. Välikannen korkeus on kaikissa näissä laivoissa vähintäinki seitsemän jalkaa, ja jonkinmoisia

ilmanpuhdistuslaitoksia on myöskin toimitettu. Puh-
tautta ja järjestystä noudatetaan mahdollisuutta myö-
ten ja raivoja matkustajia pidetään silmällä, mikä kaik-
ki ei ole niinkään helppoa, koska vierailta itsellensä
useinkaan ei ole minkään puhtauden ja siisteyden
tarvetta. Lämpimällä vuoden ajalla, kun kaikki lai-
vanreiät voivat auki olla ja raitis ilma saa mielin mää-
rin sisään virrata, tietysti paljo enemmän hupaisuut-
ta voi matkaan saada kuin nykyänsä.

Siirtolaiset maksavat Bremenistä New-Yorkiin
55 thaleria *) ensimmäisen luokan matkustajat 165 ja tois-
sen 100 thaleria) ja näyttävät siitä yhtiöltä saavan
kunnollisen kohtelun. Molemmissa vastamainituissa
kaupungeissa ottaa heitä asiamiehet vastaan, jotka o-
vat heille neuvoillansa avullisia ja vievät heidät n. k.
siirtolais-ravintoloihin, joissa halvalla hinnalla saavat
ruo'an ja asunnon siksi ajaksi kuin niillä tienoin o-
vat. Matkalle on siirtolaisten hankkiminen makuu-
vaatteensa ja tarvittavat ruoka-astiansa, jotka saa help-
poon hintaan ostaa lähtöpaikalla. Ruoan sitä vastoin
pitää yhtiö. Se on aamuin illoin kahvea eli teetä
suuren vereksen nisuleivän kera, voita, silliä ja ruis-
leipää; päivälliseksi on taas voimakas liharokka, maa-
perunoita y. m. sekä jälkeen puolenpäivän kahvea lei-
vän kanssa. Taritun ruoan laatua kiitetään tahi moi-
titaan, aina sen mukaan, mimmoiseen elämänlaatuun
on totuttu. Saksalaiset kumminkin sanovat sen ole-
van paremman kuin preussiläisen sotamiehen muonan,
mikä toki lienee hyvänä todistuksena pidettävä.

Wihdoin tahdomme astua laivan alimpaan ker-

---

*) 1 thaleri = 3 mkk. 75 pn.

rokseen, jossa nuo mustat miehet, auringon valosta suljettuina ja usein päällensä olevan työttömän joukon unhoittamina, tekevät nöyrää, mutta tärkeätä työtänsä. Täällä näkee koko laivan elinvoiman. Kone tekee jättiläisen voimalla työtä ja panee koko tuon suunnattoman rauta-aluksen liikkeesen. Kaiken tämän elähyttävä aine virtaa 4:stä mahtavasta höyrykattilasta, jotka lämpönsä saavat 16:sta allansa olevasta uunista. Päivittäin näihin palaviin tulikitoihin heitetään 56 tonia hiiliä. Propelli 18 jalkaa läpimitaten, tekee 46 pyöräystä minutissa, s, o. yli 63,000:n vuorokaudessa ja miljoonaa enemmän 18 vuorokautisella matkalle, kuten tällä.

Keula- ja peräpuolella kone-osastoa on lastiruomat. Eivät nämäkään ole aivan pienen pieniä, sillä vaikka nyt emme olleet kovasti lastattuina, kuljimme kuitenkin 21:ta jalkaa syvässä. Wedenpitävillä väliseinillä huone on jaettu kuuteen eri osaan, että, jos reikä jossakussa kohti ilmautuisi, laiva kumminki verrannollisesti on vaaratta.

Sellainen on näiden valtameren matkalaislaivojen sisustus ja rakennus. Heikkoja kaarnaveneitä ne eivät ole, eikä siis ole kovin vaaranalaista pahimmallaki vuoden ajalla antautua niitten huostaan. Warsinkin mahdollinen vaara on paljon vähempi kuin hevosella ajamisessa, joka tilastollisten tietojen mukaan on kaikista vaarallisin kulkukeino. Kaikista niistä sadoista matkalaisista, jotka Lloydin veneet ovat Amerikkaan vieneet ja sieltä tuoneet, ei kukaan ole kärsinyt mitään tapaturmaa, lukuunottamatta kuitenkin meritautia, jolla toisinansa lienee pahemmat seuraukset olleet.

Järjestys laivalla tietysti on hyvin yksitoikkoi-

nen. K:lo $1\frac{1}{2}$ 8 herää, ell'et varemmin ole nousnut ylös, pärisevästä rummutuksesta ja sitte seuraavasta voimakkaasta lyönnistä kiinalaiselle gongongille. Se on aamiaisen ensimmäinen merkki. K:lo 8 kuuluu toinen, ensimmäisen kaltainen, mutta tällä erällä kahdella lyönnillä yhden sijasta. Nyt kokountuvat matkalaiset salonkiin, tervehtivät toisiansa ja istuuntuvat kahvi- eli teekupin sekä hyvin varustetun pöydän ääreen, suorittaaksensa ensimmäistä näytöstä päivän suuresta dramasta. Toinen näytös, joka samaten kuin seuraavatkin ilmoitetaan samoin kuin ensimmäinen, suoritetaan k:lo 1:n ja 2:n välillä j. p. jolloin sisääsi syydät 6 eli 7 lajia paremmin tahi pahemmin valmistettua ruokaa. Kolmas kohta, kahvea leivän kera, tapahtuu k:lo 3, neljäs, ensimmäisen kertominen, k:lo 7 ja viimeinen k:lo 10 eli 11 j. p., jolloin kaikki näyttelijät, tahi paremmin syöjät, vointiaan myöten unen helmoihin antautuvat.

Nämät ovat pääjuonteet laiva-elämästä niinä 12:na — 20:na vuorokautena, minkä matka kestää. Mitä väli-aikoina toimitetaan, on vaikeampi sanoa. Kukin kokee aikaa parhain tavoin kuolettaa. Sen suhteen on matkalaisten käytettävänä kirjasto, sisältävä englantilaista, saksalaista ja franskalaista kaunokirjallisuutta, pianino, shakki- ja kapupeli y. m. Mieluisin huvitus on kuitenkin eräs laivapeli, nimeltä „shovel-board“, jota hyvällä säällä aina kannella pelataan ja joka alati houkuttelee suuren joukon osaa-ottavia ja katsojia.

Jakamattomalla miellytyksellä odotettu päivän uutinen on katteinin päivä-ilmoitus viime vuorokaudella kuljetun matkan pituudesta. Päivämatkamme ovat vaihetelleet 140:n ja 265 eng. peninkulman välillä.

Seura-elämä on vapaata ja ujostelematointa, ja päivä päivänsä perästä kuluu, ell'ei juuri hupaisesti, kuminkin auttavasti, määräperäänsä silmällä pitäessä.

Ja tämän olemme me nyt onnellisesti saavuttaneet ja siten, varsinkin ankkurin kautta välillisesti, taas päässeet muun sivistyneen maailman yhteyteen. Posti Europaan lähtee huomenna, jolloin toivomme kaupungissa olevamme. Siinä lähetän tämän ensimmäisen tervehdyksen kotia, lisäten ainoasti niitten tähden, jotka ehkä kertomukseni johdosta pitävät matkustuksen Amerikkaan hyvin kamalana, että talvi on sopimattomin vuodenaika. Kesämatkustusta Atlantin yli tuntijat pitävät paljaana huviretkenä.

Toinen kirje.

New-Yorkin pinta. Kulku Bostoniin.

Me nousemme maalle Hoboken nimisessä New-Yorkin esikaupungissa. Wedellä kelluvan asemahuoneen kaltaisella höyrylautalla, jossa keskellä on hevosia ja ajokaluja varten avara katos ja kupeilla matkustajien varolla lämpimät odotushuoneet, me, varsinaiseen kaupunkiin tullaksemme, menemme Hudson joen yli. Raitvatessamme tietä jäälohkareitten välillä, on meillä tilaisuus New-Yorkin satamaa katsella.

Siinä saa suurenmoista näkyä katsella. Palatsiloita ei kyllä näy, mutta pitkä rivi tuon lavean joen rannoilla olevia satamarakennuksia, laivanmastoja ja laivatokeita sekä näkymän perällä vihanta mäkimäisä.

Kaupungissa menen englantilais-amerikalaiseen ravintolaan, jossa 3:sta dollarista vuorokaudessa saan ruoan ja jääkylmän makuuhuoneen itsekseni sekä oikeuden käyttää noita yhteisiä, puhtaasti sisustetuita seurahuoneita, joissa tuli palaa uuniloissa ja joissa kaikki näyttää olevan niin perhekunnallisella kannalla. Amerikalainen, samate kuin englantilainenki, tahtoo yksin ravintolassa asuessakin viettää jonkunlaista hupaisaa perhe-elämää.

Palvelijat ovat kaikki neekereitä, joitten valkeat

nutut yhä korottavat heidän mustain muotojensa ja käsiensä vaikutusta. Mutta Tom on erinomaisen hyväntahtoinen. Hän tervehtii sinua ystävällisellä irvis-tyksellä joka kerta, kuin tulet sisään; ja jos häneltä jotakuta ruokalaija pyydät, hän puhtaasta hyvänsuon- nosta tuopi sinulle kahta tai kolmea. Tom osaa koko ruokaluettelon ulkoa, ehk'ei sisältä. Tom on 18 vuotiaaksi ollut orja. Nyt hän on vapaa, täysivaltai- nen kansalainen ja ansaitsee kuukausittain 25 dollaria. Kouluja on, joissa Tom jotakin voisi oppia, mutta hä- nellä ei ole siihen nuoruudessansa ollut halua, ja A- merikalainen näkee mielummin, että Tom on taitama- ton omasta vapaasta tahdostansa, kuin että hän osaa lukea pakosta.

Menen kaupunkia katselemaan.

Heti New-Yorkiin tultuaan, huomaa sen olevan maailman kaupungeita. Liike on kaikilla kaduilla suuri, paljoa suurempi kuin Berlinissä, ilmassa ristei- leikse koko sähkölankaverkko, ratavaunut kulkevat kaikkiin suuntiin ja kattojen tasallaki junat kiitävät. Paitsi sitä tuo „suuri lumituisku 1872“ oli nyt kau- pungille antanut tavallista hälisevämmän ulkomuodon. Kyynäräkorkeuiset nietokset peittävät katuja. Nuot raskaat kuorma- ja yhteisvaunut eivät paksulta lumel- ta pääse kulkemaan, kansa ja vaunut tunkevat toisi- ansa [ja poliisin on vaikea minkäänlaista järjestystä pitää voimassa. Alituinen seisahus liikkeessä; ameri- kalainen ei osaa „go ahead“, ja mitään harmittavampaa hänelle ei voi tapahtua. Ei siis kumma, jos hän kil- juu, huutaa, piiskallaan läiskyttää ja antaa sekä ih- misten että hevoisten kuulla „on“insa ja „ahead“insa“.

Seuraavana päivänä menen taas kaupungille, luul-

len kohtaavani saman väentungoksen, saman huudon ja saman hälinän. Mutta kaupunki on kuin taikamomalla muuttunut. Ei enää mitään tungosta, ei mitään hälinää, ei kuorma- eikä yhteisvaunuja, kaikki on hiljaa, kadut kansattomat, ainoasti siellä täällä eräitä keveitä ajokaluja, jotka tarpeellisinta liikettä hoitavat. Amerikalainen viettää pyhänsä, ja muukalainen pysähtyy hämmästyksestä ja kunnioituksesta kansaa kohtaan, joka, kuusi päivää ahkerasti työtä tehtyänsä, palvelijoinensa, eläiminensä lepää seitsemännellä, Jumalalleen ja kodilleen sitä pyhittäöksensä.

New-York on kuitenkin vähin amerikalainen kaikista Amerikan kaupungeista. Ainoasti puolet sen asukkaista ovat syntyperäisiä amerikalaisia, muut enimmäkseen saksalaisia. Suuri osa Europan siirtolaisista jää tänne, joko voimattomuudesta päästä edemmäksi, eli toivossa täällä saada parempaa ansiota; mutta monen kiusauksen ja viekkaan „sharpers'in houkuttelun alaisena moni heistä tulee rappiolle ja joutuu suurempaan kurjuuteen. Ei siis kumma, että New-Yorkissa paljoa useammin kuin Saksan suuremmissa kaupungeissa, ehk'ei likimäärinkään niin usein kuin viime vuosina rakkaassa Helsingissämme, näkee näitä yhteiskunnan orpolapsia repaleissa kävelevän ja päihtyneinä kaduilla hoipertelevän.

Toisaalta taas keräytyy New-Yorkiin, tähän uuden maailman Pariisiin, huvihimoinen joukko, joka, muualta ensin rahoja saatuansa, tulee tänne elämätä nauttimaan. New-Yorkilainen on sentähden tunnettu jokseenki turhamieliseksi ja vähin keikarimaiseksi. Hän käy komeissa vaatteissa ja hiukset aina käherrettyinä ja rikkaat rouvasihmiset lienevät ylellisyydessä ja tuh-

lauksessa paljoa etevämmät europolaisia siskojansa.

Meri-opas, joka laivallemme tuli, oli uskollinen perikuva tänlaisista ihmisistä. Useampain astetten pakkasessa ja vinkassa tuudessa hän pimeässä laivalle kiipeää, uusimman tavan mukaan korkeaan mustaan lakkiin, vaaleihin ruumiin mukaisiin housuihin ja ohuihin saappaihin pukeuneena. Sanottiin New-Yorkin ompelijain ja lakintekijäin hyvin tietävän, että meri-opas on ensimmäinen, jonka kera muukalainen yhteyteen tulee.

Kenties tämä oli parjausta, mutta, että New-Yorkilainen tavaraansa ei tahdo vakan alle kätkeä, on ainaki varmaa. Hän hyvin tietää, miksi paljas seinä eli aita kelpaa, ja jokaiseen tyhjään paikkaan hän sen vuoksi naulaa uljaan ilmoituksen, ell’ei hän nimittäin katso paremmaksi antaa sen kadun yli vedetystä rautalangasta liehua ihmisten päitten päällä taikka ihmisolennon avulla muumian lailla katuja pitkin kuljessella.

Muutoin kaupungissa ei näy noita komeita ruhtinaallisia linnoja, jotka Europan pääkaupungeita kaunistavat, mutta jotka ruhtinaattomassa ja aatelittomassa maassa eivät olisi johdon mukaisia. Wahinko vaan, että melkein yhtä vähä näkee puhdasta ja jaloa rakennustapaa. Nuot kalliit rakennukset valkeasta marmorista, jotka kaupungin etevimmässä osassa eivät ole harvinaisia, ovat enemmän komeita kuin kauniita. Wiimeksi tehdyt yleiset rakennukset kuitenkin ilmaisevat edistystä tässä suhteessa.

Kaupunki on, kuten tietty, pitkulaisella niemellä eli oikeimmiten saarella, jota mannermaasta tuo laeva ja virtava Hudsonjoki ja Long-Islandista niitten vä-

linen salmi eroittaa. Kaupungin etelä-osa on kauppa-maailman asemapaikka. Täällä nuo suuret, koko maailmaa koskevat, kaupat tehdään, ja kaikki kartanot ovat ylimmäiseen kerrokseen asti konttoreita ja ravintoloita täynnä. „Uptown“ tiilinkarvasine huoneineen ja viheriöine akkunapielineen on sitä vastoin yksityisten asuntojen kotopaikka. Kaupungin keskitse, jonka pituus on noin 2 Suomen peninkulmaa, kulkee New-Yorkin elämän valtasuoni, tuo kaunis, marmorilintojen koristama, Broadway. Sen kanssa yhtä suuntaa kulkee ensimmäinen, toinen, kolmas avenue j. n.e., joitten poikki ensimmäinen, toinen j.n.e. streeti, aina 159:ään saakka, kulkee. Lyhyiden vuoksi on nimitäin jätetty pois tuo John-, William-, Adams- Washington-streetin y. m. mainitseminen ja ainoasti numeroitutu kadut samoin kuin kartanotki. Sen sijaan ei ole ihmisiä numeroittu. Wapaasti saa tulla ja mennä ilman mitään passin-tutkinnotta ja polisi-ilmoituksetta. Keinotointa kansaa nuot amerikalaiset, eivät ymmärrä sadoille virkamiehille ilmaiseksi elatusta hankkia.

Melkein kaupungin keskustassa, s. o. $\frac{3}{4}$ suomen peninkulmaa sen etelä-päästä, on Centralpark, laitos, joka luonnon ja taiteen suosimana, näyttää tulevan mainioksi lajiansa. Nyt paksu lumivaippa sitä peitti, ja hevoismiehet itsiänsä huvittelivat ajamalla puiston lukuisilla käytävillä. Tuolla sangen lavealla lammella oli kierä jää. Pitkällä riu'ulla liehui tähdikäs viiri jään kestämissen merkiksi, ja verevä joukko nuorisoa kaikista säädyistä ja sukupuolista liikkui iloisesti luistimilla. Kaupunki hoitaa luistinradan nuorison tarpeeksi, ja kaikilla on sinne vapaa pääsy.

New-Yorkissa on nykyjänsä 1 miljoona asukkai-

ta, mutta jos Brooklyn, Hoboken ja Yersey, jotka Ci-
tystä eroittaa ainoasti North ja East river, lukuun o-
tetaan, niitten luku nousee täyteen 2:een miljoonaan.
Koska väestö viime kahtenakymmenenä vuotena on
tullut kaksinkertaiseksi, niin mitään epäilystä ei ole,
että New-York lähisessä tulevaisuudessa on olewa maail-
man ensimmäinen kaupunki.

Tällä pintapuolisella katsahduksella jätän tällä eräl-
lä tämän miellyttävän yhteiskunnan, jossa kaikkialla olen
kokenut ystävällisintä ja hyväntahtoisinta kohtelua. Mi-
ostan itselleni rautatielipun, istuunnun vaunuun ja läh-
den uudenvuoden aattona Bostoniin, tähän uuden maail-
man Athenaan, joksi sitä näytään haluavan kutsua.

Maisema, jonka läpi me kuljemme, on hyvästi
viljelty ja kaunis. Metsäiset kannat vaihettelevat pel-
tojen ja niittujen kera, ja hupaisannäköiset valkeaksi
maalatut yksin- ja kaksinkertaiset puuhuoneet tietysti
viheriöillä akkunaluukuilla, sillä niihin amerikalaiset
näkyvät innostuneen, antavat sille hyvin miellyttävän
ja ihanan näön. Me kuljemme monen leveän joen yli
ja toisinaan näkee tuon tummanharmaan meren ai-
van lähellä itäpuolella. Kuljemme noitten arvokasten
kaupunkien New-Havenin, New-Londonin ja Provi-
dencen läpi. New-Londonin luona koko juna, paitsi
veturia menee suunnattomalle höyrylautalle. Kuljem-
me laajan, syvälle tunkevan merenlahden yli. Toisella
rannalla on meillä toinen veturi vastassa, ja matkaa
jatketaan, kunnes me k:lo 9 j. p. p. pääsemme tänne
Bostoniin.

Olemme kulkeneet tuon 40 suomen peninkulmaa
pitkän matkan 9:ään tuntiin. Waunut olivat, samoin
kuin meillä, molemmin päin ovilla varustetut, mutta

väljyaotta ja paljoa pitemmät. Sisustus oli hyvin mukava ja käytännöllinen, mikä olikin hyvään tarpeeseen, sillä täristys tuolla osaksi uudella tiellä ei ollut juuri mielistyttävä, mutta eteenpäin mentiin, ja se oli pääasia.

Kolmas kirje.

Bostonista Hartfordin ja Baltimoren kautta
Washingtoniin.

~~ref~~
X arkemmin sinulle, arvoisa lukija, selittämättä, miksi vähä jälkeen Bostoniin tuloani taas sieltä läksin, tahdon nyt kutsua sinua kerallani Washingtonissa pistäymään. Minä matkustan tuon Amerikan koululaitoksen suhteen arvokkaan ja kunnioitetun T:ri Henry Barnardin kera, joka on tunnetun aikakauslehden „American journal of education“ toimittaja.

Ensimmäinen pysäyspaikka on T:ri Barnardin asuma-alue, Hartford Connecticutissa.

Tämä on oikea „yankee“ kaupunki. Se ei ole paljoa suurempi Helsinkiä, mutta sen liikettä ja asiointia ei meidän pääkaupunkimme liikkeesen voi verratakaan. Vuonna 1830 asukasten luku oli 9,700 ja nykyään yli 40,000:n. Täällä enimmäkseen tehdään asioita tulella, hengessä, aseissa ja raudassa. Ei siltä kuitenkaan murhapolttajia taikka sotilaita olla. Päinvastoin, Hartford on hyvin rauhallinen paikkakunta, ja muuta virkapukua kuin poliisin näkee yhtä vähä täällä kuin muuallakaan Amerikassa. Mutta Hartford on tunnettu monista vakuutus-seuroistaan ja rauta- ja ase- (revolveri)- tehtaistaan. Nykyjänsä on

täällä 11 palo- ja yhtä monta henkivakuutus-yhtiötä. Monella niistä työpaikkansa on omissa suurissa marmoripalatsissa. Bostonin ja Chicagon tulipaloista maksettiin tästä kaupungista 14 milj. dollaria (70 milj. m.) Tämä summa kulutti niin muutamain yhtiöitten kukkaroita, että heidän täytyi liikkeestänsä luopua, mutta toisia kohosi heti heidän sijaansa. Paitsi sitä kaupungilla on 12 pankkia ja 3 suurempaa säästöpankkia.

„Ikävä kauppakaupunki, jossa ei muuta ajatella kuin rahan saantia“, ehkä arvellet. Käykäämme Hartfordin Ateneumiin. Täällä on ensiksikin tauluja veistokuvakokous, jota tosin ei voi Europan suurimpiin verrata, mutta on kumminki hyvä alku, joka kyläksi näyttää, ett'ei ihannetaiteitakaan kovin hylitä. Sitte täällä vielä on kirjasto, johon eräs yksityinen mies, mr Matkinson, lahjoitti, ell'en erehdy, $\frac{1}{2}$ milj. dollaria. Muutamissa vuosissa se on kasvanut 50,000:en niokseen ja on kaikille paikalla luettavaksi avoinna. Rakennuksen toisessa päässä on mitä me kutsuisimme kansankirjastoksi 22,000:lla nioksella, avaroilla lukusaleilla, sanomalehti- ja shakkihuoneilla. Jos vihdoin kouluja mainitsen, täytyy monen paljoa suuremman kaupungin Europassa hävetä. Wapaa-ehdoisella veroituksella kaupunki v. 1872 maksoi lähemmäksi miljoonan markkaa koululaitoksestansa. Kaikki koulut ylemmät ja alemmat, ovat vapaita ja minun näkemistäni parhaimmin varustetuita Amerikassa. Koulukartanoita on rakennettu, jotka ovat aina 800,000:een markkaan maksaneet ja parhaimman mukaan sisustetut. Kirkkoja, suurempia ja pienempiä, Hartfordissa on 33. Ne ovat kongregationalistoin, episkopalein, bap-

tistain, katolilaisten, methodistain, unitarein, presbyterianein ja juutalaisten. Joka kirkolla on Raamatunlukua ja uskonnollista mielenlennystä varten yksi eli useampi „sabbathschool“ opettajilla ja oppilailta kaikista säädyistä ja ijistä. Yhdellä niistä, joissa minä kävin, oli johtajana erään pankin esimies, ja oppilaina oli monta nuorta miestäkin: konttoriherroja y. m.

Mutta minun on edelleen kiiruhtaminen.

Muutamia tunteja NevHavenissa ja New-Yorkissa viivyttyämme, menimme yötä myöten Baltimoreen. Täällä seuraavana päivänä avattiin suuri „vankikokous“. Kaikki eri valtiot olivat valiomiemiehiä lähettäneet, enimmäkseen vankilaitosten ja nuorten pahantekijöitten koulujen johtajia. Jokainen antoi kertomuksen, niistä keinoista, joita hänen valtakunnassansa oli käytetty vankien kurissa pitämiseksi ja siveelliseksi parantamiseksi. Ajatuksia vaihdettiin ja toistensa kokemuksesta opittiin. Tuosta monessa suhteessa hyvin viehättävästä keskustelusta en tässä voi selkoa tehdä, mutta osoittaakseni sitä henkeä, mikä tässä vallitsi, tahdon kertoa osan siitä puheesta, jolla kuvernööri Seymour kokouksen avasi:

„Wangit ovat ihmisiä samoin kuin me itsekkin, ja jos tahdomme niitä vaaroja tulla tuntemaan, jotka meitä elämän matkallamme uhkaavat, niin meidän pitää katsoa, kuinka he ovat langenneet. En epäile muutamain ihmisten olevan rikoksiin taipuisampia kuin toisten, mutta kuultuani tuhansia, jotka rukoellen ovat rikostansa anteeksi pyytäneet, tuskin yhtäkään tapausta voin muistaa, jossa en kansaveljeni keralla olisi langennut, jos olisin ollut saman pahentavan vaikutuksen ja samojen kovien kiusausten alaisena“.

„Wankilaitosten asukkaina olemme me itse toisissa asianhaaroissa, ja niillä seikoilla, jotka heidät lankeemukseen saattoivat, on juurensa meidän sivistyksessämme ja ne voivat, silloin kuin sitä vähin luulemmekaan, langettaa nekin, jotka nyt eivät vaarasta uneksikaan. Pahantekijät ovat monessa suhteessa maansa edustajia. Waikea on heitä kohtaan nostaa kannetta, joka ei jossakussa kohdassa koskisi sitä yhteiskuntaa, jossa he ovat eläneet. Rikos aina muodostuu sen maan mukaan, jossa se on tapahtunut. Sääntönä tässä suhteessa on, että rikos on seuraus yhteiskunnassa vallitsevista vääristä suunnista, samoin kuin kulkutaudit ilmassa liikkuvasta saastutus-ainesta ja terveydelle vahingollisista huuruista“.

„Wankilaitokset ovat siveellisiä sairashuoneita, joissa ei ainoasti siveellisesti sairaita hoideta, vaan joissa tiedekin tutkii siveellisen elämän lakeja ja oppii tuntemaan niitä vaaroja, jotka yhteiskunnan menestystä uhkaavat. Oikea valtioviisaus, samoin kuin oikea uskontokin, alkaa siis vankilaitoksia katsomalla ja kärsiviä auttamalla“.

„Näitä totuuksia ihmisten mielissä eläviksi saada on ensimmäinen askel parannukseen, mutta jos rikoksia tahdomme estää, niin meidän pitää kokea siveellistä ja uskonnollista henkeä yhteiskunnassa kohottaa“,

Tämä ihmisystävällinen ja syvästi uskonnollinen henki vallitsi melkein kaikissa puhujissa. Jokaista syvästi mietittyä eli tunnettua sanaa seurasi vahvat kädentaputukset. Muutoin vierasta kummastutti se helppous ja tarkkuus lauseissa, joka oli omituista melkein kaikille puhujille, joitten seassa myös eräs nainen oli. Päivänjärjestys oli: yhteinen rukous klo.¹/₂10

e. p. ja sitten keskustelu klo 3:meen j. p. ja ehtoolla kokous 7:stä 10:neen. Sillä välin pidettiin yksityisiä neuvotteluita. Kokous kesti 3¹/₂ päivää. Mitään yhteistä päivällistä ei pidetty, ei mitään sampanjaa eikä kauniita maljoja, mutta onhan tunnettu, että amerikalaiset ovat kuivaa kansaa, joka elämän ylempää nautintoa ei ymmärrä.

Käytyäni muutamissa kouluissa, yhteisissä kirjastoissa ja muissa laitoksissa, jotka tällä kertaa jätän sikseen, lähdän Baltimoresta ja menen Washingtoniin.

Washingtonin kaupunki on vielä kuin poikanulikka, harjaamattomalla tukalla ja nutulla, mutta jonka kasvojen muodostus selvästi ilmaisee, että se on tuleva kauniiksi ja miehuulliseksi. Kadut ovat vähäsiivottoman näköiset ja huonerivit eivät ole täysinäiset. Suurien kaunisten kiviartanoitten rinnalla, jotka tietysti ovat ruskeakarvaiset, on mataloita, vähäisiä hökkelejä, melkein kuin Esplanaatikadun varrella Helsingissä; joka taholla rakennetaan ja työtä tehdään. Tuo puoliksi sivistynyt neekeriväestökään, jonka ulkonäkö ilmaisee haluttomuutta veden ja suovan käytäntöön ei enennä hupaisuutta kaduilla. Mutta kaiken tämän pian unhoittaa sen kauneuden tähden, joka silmien eteen avautuu. Kaupungin erinomainen asema, sen monilukuiset puistot ja lehtokujat ja varsinkin yleiset rakennukset, joita nähdessään luulee olevansa muutetun Hellakseen eli Roomaan, vetää heti koko huomion puoleensa.

Washingtonin sydän, jonka ympäri koko muu kaupunki asettaikse, on Kapitolio, jossa kongressi ja korkein oikeus istuntonsa pitävät. Ollen kummalla,

keskellä puu-istutuksia, on sillä ympäristöä hallitseva asema. Sen kupulaki, sanomain mukaan suurin lähinnä Pietarinkirkon kupulakea Roomassa, ylenee juhlallisesti taivasta kohti, ja ylinnä sen harjalla on vapauden jumalattaren kuva. Sen molemmat suurenmoiset, kauniisti muodostetut kylkirakennukset antavat pohjoiseen ja etelään. Kokonaisuudessaan on se mestariteos erinäisestä kauneudesta. Yhdysvaltain lippu liehuu nykyään pohjoisen kyljen päältä, merkiksi että kongressi on koolla.

Itäisen eli pää-oven edessä, joka, kumma kyllä, on asetettu kaupungin takapuolisella sivulla rakennuksesta, on Washingtonin kuva-patsas. Hän on kuvattu istuma-asemaan, mietteisellä katsannolla miekkaa alas laskien ja oikealla kädellensä taivaalle osoittaen. Kantakivelle on kirjoitettu: „ensimmäinen sodassa, ensimmäinen rauhassa, ensimmäinen kansalaistensa sydämissä“. Washington on kansan arvossa pitämä isä, jota katsotaan Amerikan yksinäisyyden perustajaksi, ensimmäiseksi ja suurimmaksi kansalaiseksi vapaassa maassa. Hänen kuvansa tapaa sentähden kaikkialla, joka kaupungissa ja melkein jokaisella yleisellä paikalla.

Me astumme sisään ja tulemme ensiksi tuohon suureen, kauniiseen kupulaki-saliin, joka on koristettu seinämaalauksilla, jotka Amerikan historian pääkohtia kuvaavat. Columbus nousee maalle Amerikassa ja kiittää väestöineen taivasta tarkoituksensa perille pääsennöstä. Uljas de Soto ratsastaa ritarinensa metsäläis-Indianein sekaan ja löytää Mississippiojen. „Toivioletkeläiset“ ovat Jumalansa edessä polvillansa, rukoillen häntä ennen lähtöänsä Hollannista, että hän

heille Atlantin toisella puolella antaisi kodon uskonvapaudelle. Itsenäisyyden julistuksen alle kirjoitetaan Heinäkuun 4. p:nä 1776. Tuon nuoren Amerikan taistelut vapaudestansa, ja sodan loputtua, luopuu Washington ylimmäisestä päällikkyysvirastansa.

Puoliympyräinen sali sitä lähinnä, jota muinoin edusmieshuoneena käytettiin, on nyt määrätty „uros-saliksi“. Joka valtio saa tänne asettaa kahden mainiomman miehensä kuvapatsaan. Niistä harvoista, mitkä siellä nyt ovat, on Washingtonilla ja Lincolnilla kunniasiat.

Edusmieskunnalla on suuri, kaunis, suorakulmainen sali, joka katon kautta saa valonsa. Toisen pitkuspuolen keskellä on valkeasta marmorista kaunis puhelava kolmella osastolla, puhemiehelle, kirjureille ja pikakirjoittajille, ja nuo monilukuiset edusmiesten istuimet ja pöydät sen ympäri puoli-ympyrään järjestetyt. Puhemiehen sijan päällä on kaksi tähdikästä lippua, Amerikan kotka välillensä, ja puhelavan molemmin puolin seinää kaunistaa Washingtonin ja Lafayetten muotokuvat luonnollisessa koossa. Salin ympäri kulkee laveat parvet, mukavilla istuinsijoilla kuulijoita varten. Paras ja kauniin osa siitä on annettu noille monilukuisille sanomalehdenkirjoittajille, toinen osa oikealle päin diplomatilliselle kunnalle ja jäännös Amerikan yksinvaltiaalle, kansalle.

Waikka eräs edusmies minut vei keskelle salia, oli minun kuitenkin mahdotointa kuulla mitään keskusteluista. Minulle selitettiin, salin olevan liian suuren, että puhujaa voisi kuulla, jos häntä kuunneltaisiin, mikä ei aina ole tavallista. Keskusteltiin, puheltiin ja asioittiin vähemmissä ryhmissä, mutta aina toi-

nen korva puhemieheen päin käännettynä. Äänestyksessä eli muussa tähdellisessä kysymyksessä oltiin siis aina valmiit.

Senaatin kokoushuone on kaikin puolin samalainen kuin edusmiesten, ainoasti paljoa pienempi. Kuunteleva yleisö oli molemmissa paikoissa aito demokratillinen. Mustat ja valkeat, nuoret ja vanhat, hyvissä ja huonoissa vaatteissa olevat, istuivat sekaisin ja kaikki näyttivät olevan kuin kotonansa Capitolion moni lukuisissa, tarkalla kauneudenaistilla koristetuissa käytävissä ja saleissa.

Mutta aika on jättää tämä kuningasten linna, jossa kansan edusmiehet säätävät ne lait, jotka ovat 40:n miljoonan vapaan ihmisen noudatettavat. Kansa ei ole yksinvaltaansa jättänyt, vaan se on näille valituillensa antanut tehtäväksi, niitten rajain sisällä kuin perustuslaki määrää, säätää ne lait ja määrätä ne verot, jotka sen yhteiseksi hyväksi ovat tarpeelliset. Sentähden se aina miehiänsä silmällä pitää, ja ell'eivät he täytä sen luottamusta, niin vedetään uuteen valitsemiseen. Ollaksensa sitä varmempi, ett'ei laki, joka kansan hyvää ei tarkoita, tulisi voimaansa, pitää sen, molemmat kamarit käytyänsä, vielä päällepäätteeksi saada vahvistus kansan korkeimmalta luottamusmieheltä Walkoisessa huoneessa; ja sinne tahdon nyt askeleeni johtaa.

Kaikista yleisistä rakennuksista, joista Post- ja Patent-office sekä Treasury (rahastohuone) ovat merkilliset vanhanaikuisesta kauneudestansa, on Walkoinen huone mutkittelematoin. Se on rauhaisassa puistossa, kauniitten puu-istutusten ympäröimänä. Pääoven edessä on Lafayetten kuvapatsas, joka on jättä-

nyt rakkaan ja kunnioitettavan muiston vapaussodan historiassa.

Sanomalehdistä näin, että „mr Grant“illa puolenpäivän jälkeen oli vastaanotto, ja erään niitten monien ystävyys ja hyvántahtoisuus-todisteitten kautta, joita Amerikassa sain kokea, tulin minäkin tilaisuuteen käydä Yhdysvaltain presidenttiä tervehtimässä, joka tavallisesti itse aina on näkyvissä joka vastaanotossa Walkoisessa huoneessa. Kellon juuri 4:ää lyödessä astuin minä muiden, naisten ja miesten kera palatsiin. Askel askeleelta seurasin minä joukkoa ja tulin ensin eteissuojaan, jota koristi suuri kuva mr Grantista, istuen perheensä keskellä. Seuraavassa suojassa, vähäisempi virkahuone, yltäkylläisesti kukilla koristettu ja täynnä kansaa, seisoi Yhdysvaltain presidentti kruunutta ja valtikatta, koristuksitta ja juhlamenoitta, yksinkertaiseen mustaan vaatteukseen pukeuneena ja ystävällisesti tervehtäen jokaista, jonka lähin miehensä hänelle esitteli. Amerikalainen pitää oikeutenansa saada „kättä käpsähyttää“ presidentille ja hänen puolisolensa. Minä seurasin esimerkkiä ja kumarsin miss Nellielle ja muille perheen jäsenille, jonka jälkeen taas menin toisesta ovesta ulos.

Paluu tapahtui kuitenkin niin hitaasti kuin mahdollista, sillä minä halusin nähdä tätä miestä, en sentähden että hän olisi ollut ihmetyttävä ja majesteetillinen, vaan sentähden että ihminen hänessä niin paljo tuli näkyviin. Tuo syvämielinen, nyt melkein synkkä muodostus hänen kasvoissansa puhui monesta kestäytystä taistelusta, sillä ajalla kuin tuo ystävällinen, josko kohta ajan pitkään vähän kankea hymy, joka kädenlyönnillä heitti valonsäteen tuolle mustalle pohjalle.

Wähän merkitsevätä, luulen ma, sekä Grantille, että amerikalaiselle katsantotavalle on seuraava lause, jonka kuulin eräältä mieheltä: „En sentähden antanut ääntäni Grantille että hän muka on nero. Greeleyllä oli parempi pää kuin hänellä, mutta Grant on rehellinen ja kunnan mies, ja semmoisia miehiä kansa tarvitsee hallituksessansa“.

Onnellinen kansa!

Hyvästi! tapaanme toisemme taas Bostonissa.

Neljäs kirje.

Opetuslaitoksista.

Tänään tahdon lukijalle antaa käännöksen eräästä julistuskirjasta, sisältävä Amerikan yleisen opetuslaitoksen pääperusteet. Tämän julistuskirjan teki v. 1868 Connecticutin koulukomitean silloinen sihteeri, professori Gilman. Se on sittemmin ollut keskustelun alaisena useammissa eri kokouksissa, ja todellisen laidan kanssa yhtäpitävänä, on joukko eteviä miehiä useista liittokunnan valtioista sen vahvistanut. Sen sisältö on seuraava:

1. Kasvatus yleinen. Amerikan kansa pitää joka valtiossa opetuslaitoksen, joka alkaa lastenkoululla ja jatkuu grammakoululla (ylemmällä kansakoululla) ja tämä taas ylikoululla (ylemmällä reali- eli latina-koululla). Nämät oppilaitokset kutsutaan „yleisiksi kouluiksi“ ja pidetään voimassa enimmäkseen vapaaehtoisella veroituksella, osaksi myös valtion maiden myymisellä saatujen eli yksityisten lahjoittamien pääomain tuloilla.

2. Yleisiä kouluja on jo ollut 250 vuotta. Se suuri arvo, jonka Amerikan kansa kasvatukselle panee, on 250:nen vuotisen kokemuksen perustuksella, eli siitä ajasta asti, kuin Uuden Englannin ensimmäinen asetus tapahtui, jolloin Yleisiä kouluja, ylikouluja ja kol-

legioita perustettiin paikkakuntiin, jotka silloin olivat melkein erämaina. Ne yleiset pääperusteet, jotka silloin hyväksyttiin, ovat vielä maan vanhemmissa osissa voimassa, ja joka uusi valtio eli territorio, joka Liitokuntaan yhtyy, suostuu niihin.

3. Kasvatuksen edut yleisesti käsitetyt. Yleisesti on myönnetty, että hyvä opetuslaitos synnyttää hyviä avuja, totuutta, lainkunnioitusta, ahkeruutta ja vireyttä, ja siten korottaa kansan edistystä ja varallisuutta; sekä toisaalta, että tietämättömyys viepi laiskuuteen, köyhyyteen, pahoihin tapoihin ja rikoksiin sekä niin muodoin kansalliseen heikkouteen.

4. Valtion sekaantuminen tarpeellinen. Kasvatus ei voi valtion avutta tulla kaikille hyväksi, taikka toisin sanoen, valtion täytyy oman menestymisensä ja edistymisensä vuoksi katsoa, että yleisiä kouluja perustetaan, joissa ainaki kasvatuksen alkeista osalliseksi pääsee joka lapsi, poika eli tyttö.

5. Koulut ovat vapaat, kaikille avonaiset ja antavat siveellistä, vaan ei eriseuraista (eriuskoista) opetusta. Koulut, siten yleisön itseänsä varten voimassa pitämiä, ovat vapaat kaikista koulumaksuista ja kaikkien kansaluokkain lapsille avoimet; ehkä P. Raamatua yleisissä kouluissa yleiseen luetaan, ei kukaan ole oikeutettu opetusta antamaan minkään erik irkon uskonsäännöissä, mutta yleisiä hyveitä, totuutta, kuuliaisuutta, kunnioitusta, isänmaanrakkautta ja nöyryyttä painetaan alati lasten mieleen.

6. Yksityiset koulut suvaitut ja lain suojelemat. Yhteisiä kouluja kaikkialla perustettaessa, hallitus jättää laveimman vapauden yksityisille kouluille. Yksityiset, seurat ja kirkot avatkoot vapaasti kouluja ja

ottakoot vapaasti vastaan jokaisen, joka niihin tulee, ja tätä oikeutta harjoittaessansa vakuuttaa laki heille pyhimmän suojeluksensa.

7. Erityiskouluja erinäisiä tarkoituksia varten. Semmoisia on perustettu moneen paikkakuntaan, varsinkin suurempiin kaupunkeihin, niinkuin: iltakouluja niitä varten, jotka päivän ovat työssä; „Truant schools“ kuljeksivia pahatapaisia lapsia varten; mallikouluja opettajain kasvatusta varten; piirrustuskouluja kone-taitureita varten, ja teollisuuskouluja käytöllisten ammattien ja asioitsemis-toimen alkeisopetusta varten.

8. Paikkakunnalliset hallinnot valtion tarkastuksen alaiset. Kouluseikoissa, samoin kuin muissa yleisissä asioissa, on hallitus ja edesvastaus jaettu ja jätetty niin paljo kuin mahdollista kansalle. Waltaliiton hallitus jättää liittokunnan eri valtioille yleisen opetuslaitoksen tarkastuksen. Eri valtiot määräävät (kansan valitsemain edusmiesten ja senaatin kautta) kukin itsellensä ne yleiset perusteet, jotka ovat noudatettavat, ja pitävät päähoidon laitoksen seurauksista, kun sitä vastoin alemmat piirit eli kunnat (towns) päättävät ja toimittavat erikoisasiat. Ainoasti Westpointin sotakoulun ja Annopolin merikatettikoulun pitää „kansallinen hallitus“ voimassa.

9. Yliopistot ja kollegiot välttämättömiä. Ylimiä laitoksia, niinkuin yliopistoita, kollegioita, taideakatemiaita y. m. pidetään muutamissa harvoissa valtioissa yleisillä varoilla voimassa; enimmäen niitä lahjoitukset kannattavat ja yksityiset yhtiöt hoitavat, jotka yhtiöt ovat kaikista veromaksuista vapautetut. Tämän vuoksi on maksu opetuksesta, jossa semmoista on, aina vähäinen. Näitä laitoksia pidetään maan me-

nestykselle välttämättöminä ja niitä kaikkialla suojellaan ja elvytetään suotuisilla laeilla ja etu-oikeuksilla.

Semmoiset ovat lyhykäisyydessä Amerikan koululaitoksen pää-perusteet. Niihin voipi vielä yhden lisätä, joka alkuansa on uudemmilta ajoilta, mutta vähitellen on yhä enemmän alaa voittanut, niin että se nykyänsä kaikissa liittokunnan valtioissa on täydellisesti voimaansa pääsnyt; ainoastaan muutammat suuremmat kaupungit idässä tekevät tästä poikkeuksen. Tarkoitan molempain sukupuolten yhteistä ja yhtä syvälistä kasvatusta ei ainoastaan lapsuudessa vaan myös täysi-ikäisenä.

Wakuutettuna, että tämä julistuskirja itse puhuu puolestansa, jätän kaikki selitykset, ainaki tällä keralla, sikseen ja tahdon ainoasti lukijalle huomauttaa 1:ssä kohdassa olevata eri koulujen järjestystä sekä 5:tä, 6:tta ja 8:tta kohtaa, jotka, minun mielestäni, ovat Amerikan koulujen omituisluonnetta osoittavia.

Wasta täällä olen löytänyt, mitä olen etsinyt, kansakoulun, joka tämän nimen ansaitsee, koulun, joka ei ainoastaan paperilla, vaan myös todenteolla ottaa kaikki vastaan, varallisuuteen, säätyyn tai uskontunustukseen katsomatta, ja joka antaa yleistä ihmis- ja kansallissivistystä kaiken korkeamman ja erikoissivistyksen perustuksena. Tämä koulu on myös aivan vapaa kaikista maksuista, jonka Amerikalainen pitää yleisessä koulussa luonnollisena asiana; sitä kannattaa ja hoitaa kansa, joka sille sulimman suosionsa antaa ja siitä ylpeilee, sekä kokee kilvan varustaa sitä

parhaimmilla, raittiilla, valoisilla ja iloisilla kouluhuoneilla. Sen sivulla seisoo, tarpeellista vaihetusta tuottaen ja eri mieliä tyydyttäen, tuo yhtä vapaasti kasvava, mutta vähä ylimysvaltaisempi yksityiskoulu, vaan menettää yhä enemmän alaa tuossa epätasaisessa taistelussa kansan rakkauden ja rahain kannattaman „public school“an kera.

Viides kirje.

Käynti kansakoulussa, sekä jälkilause Newtonista.

Julkiset koulut on Bostonilaisen kunnia. Ne ovat, niin sanoaksemme, hänen omain kättensä teko ja ovat hänen silmäinsä alla kasvaneet. Joka vuosi hän valitsee, ell'ei itse tule valituksi, muutamia jäseniä koulu-komiteaan ja valittuinsa kautta hän määrää, mitä hän nuorison kasvatukseen tahtoo uhrata. Ja hänen kunniaksensa täytyy mainita, ett'ei häntä missään suhteessa voi kitsaaksi kutsua, ehkä moni häntä itseänsä vielä anteliaampi voittaa hänet. Wuosittain hän maksaa kouluistansa noin $1\frac{1}{2}$ milj. dollaria eli 15°/₁₀₀ kaikista maksuistansa tämän kaupungin ja valtion kansalaisena. Kuntia on, jotka koululaitokseensa uhraavat paljoa enemmän varsinaisten maksujensa suhteen ja maksavat aina 26:een dollariin (Bostonissa $19\frac{1}{2}$) joka koulu-ijässä (5—15 vuotta) olevasta lapsesta, vaan siitä en tahdo nyt puhua, ett'en kenties herättäisi jotakuta vähemmin luvallista tunnetta Bostonilaisen kaikin puolin rehellisessä ja vilpittömässä sielussa. Sen sijaan menemme eräasen kouluun katsomaan, jos se pitää, mitä lupaa.

Yhdentekevä on, minkä me valitsemme, sillä ulkomuodoltansa ja minä arvaan ett'ei lukijan tee mieli kuulla kasvatusopillisia yksityisseikkoja — ne ovat

melkein yhtäläisiä. Menemme siis ensimmäiseen, min-
kä näemme. Mutta kuinka tien löydämme, ajatellet.
Tarpectoin pelko. Bostonissa ja, kuten nähnyt olen
kaikkialla Amerikassa voi koulukartanon yhtä helpos-
ti muista rakennuksista eroittaa, kuin kirkon maalli-
sista veljistänsä.

Tässä on meillä eräs. Se on vähä syrjässä ka-
dulta aukealla kentällä, jota rautainen pystö-aita ym-
päroipi ja johon on muutamia puita istutettu. Se
ylevänä otsaansa taivaalle kohottaa, ja nuot korkeat
akkunat sekä avoimet ovet, joista juuri nyt muutamia
punaposkisia eri-ikäisiä lapsia astuu sisään, antavat
sille valoisan ja luoksensa houkuttelevan näyn. Et
myöskään tarvitse varoa pölypilviä tapaavasi taikka
tarvitsevasi melaavan poikaparven läpi tunkeutua. Sel-
laisesta ei puhettakaan ole. Kukin menee hiljaisuu-
dessa siihen vähäiseen eteissuojaan, mikä joka luokalla
erikseen on, ripustaa vaatteensa määräpaikkaansa ja
menee luokallensa, jossa hän ääneti käy istumaan ja
odottaa luvun alkua.

Kaikkien kokounnuttua, eli oikeammin kellon lyö-
tyä, sillä Amerikassa on niinhyvin koulussa kuin muual-
lakin ajasta vaari pidettävä, johtaja antaa huonees-
tansa ylimmäisessä kerroksessa merkin lähtöön kel-
lolla tai puhetorvella, joita masterin suojasta menee
kaikille luokille. Käsken annettua — älä tällä kum-
minkaan millään tavoin ymmärrä mitään kiljunista,
sillä amerikalaisessa koulussa opettaja saa yhtävähä
kuin oppilaatki koulurauhaa häiritä — siis merkin
saatuansa jokainen nousee paikaltansa, ja nyt pojat
ja tytöt menevät järjestetyissä riveissä portaita myö-
ten ylimmäiseen kertaan. Me kiiruhdamme edeltäkä-

sin itsiämme masterille esittämään ja tuohon valoisaan, avaraan ja iloisaan kokoushuoneeseen tutustumaan.

Sellainen on kaikissa kouluissa, paitsi pienten lasten, 6- ja 7-vuotisten, kouluissa. Se on useimmiten kylliksi avara, istuinsijoja antaaksensa kaikille koulun sadoille oppilaille (suurin, minkä minä näin 800:lle). Sen toisessa päässä eli toisella sivulla on avara lava opettajain ja vierasten istuimilla, puhe-istuimella, soittokoneilla y. m. Seinillä riippuu tauluja, tavallisesti muutamia valokuvia vanhoista tuttavista Dresdenin eli Thorvaldsenin museoista, sekä muutamia mainioitten miesten kuvia. Että Washington, Lincoln, Horace Mann, Franklin, y. m. ovat usein tavattavia vieraita, sitä ei tarvitse sanoakaan. Nämät koristukset ovat suureksi osaksi entisten oppilaitten lahjoittamia. Tapana on nimittäin Bostonissa, että jokainen koulusta pääsevä luokka jättää koulun sellaisen muiston.

Mutta nyt soipi marssi, Tom Brownin eli jonkun muun tunnettu sävel, ja salin molemmista ovista tulee ne nuoret rivit sisään, jotka vasta näimme tekeytyvän, Soitannon sävelten mukaan he astuvat ylös, ja hetkiäsen perästä me näemme kaikki istuimet täpötäynnä, tytöt tavallisesti pääkäytävän toisella puolen ja pojat toisella.

Ylävältä sijaltasi lavalla on sinun hyvä katsella koko tuota kokoutunutta nuorisoa. Ulkomuodoltansa se on hyvin kirjava. Näet täällä eräitä nuoria ladieita ja gentlemeniä, (olemme grammakoulussa, jossa ikä vaihtelee 8:n ja 15:n, toisinaan 16:n vuoden välillä), joitten sekä näkö että vaatteet todistavat heidän tulevan varakkaista kodista, mutta heidän vieressensä is-

tuu toisia, joitten ulkomuoto sanoo sinulle, että he kuuluvat enimmäen niin kutsuttuun työtätekevään luokkaan. Ja jos silmäsi on tottunut, niin voit heti huomata joukon pieniä irlantilaisia. Heitä usein on enin osa. He tulevat köyhästä ja sorronalaisesta maasta, jossa tietämättömyys ja huolimattomuus on kotonansa, ja heidän pitää vähintänsä olla miespolvi paremmissa ja vapaimmissa oloissa, ennenkuin oppivat täyttä arvoa puhtaudelle ja siisteydelle antamaan. Muutamat sysimustat käherätukkaiset neekeripäät edustavat vihdoin „värjättyä sukua“.

New-Englannissa ollaan kyllin ymmärtäviä pitämään mustia ja valkoisia lapsia samassa koulussa. New-Yorkissa he käyvät eri, mutta yhtä hyvästi varustetuissa opetuslaitoksissa. Baltimoressa neekerein kouluvero on eri rahastona ja kannattaa heidän koulujansa, jotka kaikki ovat ainoastaan alempi-arvoisia. Inho neekereitä (negroes) kohtaan, joita pidetään yhteiskunnalle rasituksena, on siellä muutoinki suuri ja menee melkein naurettaviin.

Silmiemme ja ajatustemme lennellässä, koko seurakunta alkaa selkeällä, helakalla äänellä hengellistä virttä veisata. Sitten luetaan joku luku Raamatusta sekä Isämeidän eli pidetään vapaa rukous.

Johtajalla on sitte jotakin nuorisolle sanottavaa. Sen hän tekee ystävällisellä ja iloisella tavalla, jossa on puoleksi totta, puoleksi pilaa, sillä amerikalaisen on, totisimmistakin asioista puhuessansa, vaikea tukehtuttaa sitä periraittiin leikillisyyden paisuvata lähdettä, mikä hänen sisästänsä kumpuaa. Hän alkaa puheensa vierasta esittämällä, joka on tullut kaukaisesta maasta Amerikan kouluja katsomaan. „Ja olen vakuutettu“,

hän arvelee, „että tämä vieras gentleman tahtoo „tehdä puheen“ Teille ja kertoa jotakin kotoista omasta maastansa; mutta ensin teidän pitää vähä minua kuunnella“.

Hänen lopetettuansa, on sinun täytettävä hänen lupauksensa. Pohjan valoisat yöt ja juhannusaurinko Aavasaksalla ovat aineita, joihin et liian usein voi kajoja. Se pystyy kaikkiin valoa rakastaviin nuoriin mieliin. Mutta sinun on myös mainitseminen, kuinka kansa elää, sen tavat ja toimitukset, sekä mitkä ovat tuonnin ja viennin pää-esineitä. Toisinaan sinua pyydetään sanomaan eli lukemaan jotakin ruotsiksi ja suomeksi, saadaksensa kuulla, miltä se kuuluu. Mutta edellä kaikkea sinun pitää kouluista ja rautateistä kertoman. Ne on kaksi asiaa, jotka paremmin kuin mikään muu vakuuttavat amerikalaista, jos joku maa on sivistynyt. Ja ell'et itsestäsi ole maan valtiollista tilaa koskenut, voit olla varma, että joku 10- eli 12-vuotias poikanulikka sinulta sitä kysyy. Tahdotaan tietää, jos Suomessa on presidenttiä ja lainsäätävää kokousta, kenellä on äänestys-oikeus j. n. e. Kiitokseksi ilmoituksistasi saat kuulla kauniin laulun, ja niin mennään takaisi samassa järestyksessä kuin tultiinki.

Kokouksen kestäessä olet tuskin ainoatakaan poikaa eli tyttöä voinut huomata, joka sanaakaan olisi kumppalillensa kuiskaisnut, vaikka he istuvat tiheissä rivissä rinnatusten. Et myöskään ole nähnyt äkäisiä silmäyksiä eli kuullut varoituksia hiljaisuuteen. Totuttu on kuuliaisuuteen ja tarkkaan järjestykseen, jota enimmäkseen ystävyydellä ja hyvillä sanoilla sekä ansion tunnustamisella voimassa pidetään. Itsensä hillitseminen on ensimmäinen hyvä kaikkialla, mutta varsinkin tasavaltaisessa yhteiskunnassa. Tämä nuo-

riso ei kuitenkaan missään suhteessa ole arka eikä ujo. Päinvastoin voi näissä kolmen ja nelitoistavuotiaissa havaita paljoo kehittyneemmän itsenäisyyden tunnon kuin useammassa täysikasvuisessa omassa maassamme.

He ovat nuoria kansalaisia vapaassa maassa, missä joka tie on heille avoin, ja jo nyt he seuraavat valtiollisia sanomalehtiä ja voivat sinulle kertoa, kuinka viime vaalit ovat päättyneet. Koulun ylimmillä luokilla he lukevat Yhdysvaltain ja Massachussettsin perustuslakia ja tekevät selvän kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista sekä eri valtiovoimain vaikutuksen rajoista. Ne heille eivät ole paljaita sanoja, sillä he näkevät ne joka päivä silmiensä edessä vaikuttavan. Samoin kuin Rooman poika isäänsä forumille seurasi ja siellä sai kasvatuksensa, niin Amerikanki poika jo aikaiseen ottaa valtion ja kunnan asioihin osaa. Se on oivalaatuinen kasvatus, ehkä ilman kieliopin ja muinaiskalujen tutkimisetta.

Pikimältä pistäymme muutamilla luokilla. Kaikkialla meitä sama iloinen, viehättävä näky kohtaa. Tunnetun Amerikan mallin mukaan tehtyjen pöytien ääressä oppilaat istuvat kukin erikseen, kylliksi kaukana toisistaan, jättääkseen opettajattarelle tilaa rivien välillä kävellä ja ett'ei mieli tekisi toistensa kanssa puhelemaan. Opettajattaren sija on luokan edessä. Hänen mukavalla pöydällensä on kaikki käytettävät koulukirjat ja etevimmät „books of referense“. Paitsi tuota vähäistä kokousta niistä joka luokalla, on masterin huoneessa sellaisia koko kirjasto. Siellä etusijassa näemme muutamia suuria englanninkielen sanakirjoja, välttämätöin tarvekalu jokaiselle sivistyneelle

englantilaiselle eli amerikalaiselle, sitten amerikalaisia ja muita tieteistöjä, Bancroftin ja Macaulayn historiat, Shakespearen ja Longfellow'in teokset y. m. Sitten on vielä joka koulussa luonnontieteen opetuksen vuoksi täydellinen kokous luonnontieteellisiä kapineita, sekä tietysti myös karttoja ja muita tarpeita.

Kaiken tämän olen muissakin maissa nähnyt, ehkä poikkeuksena enkä sääntönä. Mitä sitä vastoin en muualla ole tavannut, kenties kuitenkin parissa Tukholman koulussa, on se erinäinen järjestys, puhtaus ja siisteys, mikä kaikkialla vallitsee. Koko huoneen ympäri kulkee $2\frac{1}{2}$ eli 3:ea jalkaa korkea vaaleanruskeaksi maalattu laudoitus; seinät, samoin kuin katto-kin, ovat valaistut, toisinaan vähä vihantaan eli siniseen vivahtaen. Ja harvinaista on missään likapilkua havaita. Huoneitten tuuleuttamista hoidetaan paraan mukaan. Joka suojasta menee katon läpi noin jalkaa paksu lautatorvi, joka pilautuneen ilman johdtaa ulos, ja toisten laitosten kautta alinomaa raitista ilmaa tulee sisään. Tämä kumminkaan ei olisi kyllin, joll'eivät opettajat olisi arvoa tottuneet raittiille ilmalle antamaan ja akkunoita hyvin hoitaisi. Kaikissa niissä sadoissa luokissa, joissa kävin, en „koulu-ilmaa“ ole tavannut kuin yhdessä ainoassa, mutta silloin ei tarvinnut muuta kuin akkunoihin päin katsahtaa, niitä auki saadakseni.

Luokkahuoneissa kulkee kaikilla seinillä laudoituksen yläpuolella 2:ta eli 3:ea jalkaa korkea musta taulu, tehty aineesta, joka pikaisesti kuivaa ja on yhtä musta ja tasainen kuin hyvä liuskakivi. Seinän valaistua osaa koristaa muutamia taulut ja toisinaan myös vihannat kasvit, jotka siellä täällä sievillä olka-

kivillä seisovat. Mustalla taululla on tavallisesti myös muutamia hyvästi tehtyjä piirrustuksia koristuksista eli kauniista maljakoista, sekä muutamia niin tarkasti ja sievästi tehtyjä karttapiirrustuksia että sinun täytyy pyytää opettajatarta käskemään jotakuta esille, vakuutuaksesi, että ne ovat oppilaan eivätkä opettajan töitä. Voit itseki muutamia oppilaita kutsua esille, sillä se on sinulle aina sallittu, sekä tutkia heitä. He vetävät piirustusviivansa, ja vähintäänkin puolen tunnin perästä on Europa valmis, suhdat oikeat, rannat kauniisti siimestetyt sekä vuoret ja joet merkityt. Opettajatar antaa nyt „miss Mary“n tulla esille, Europan tärkeimmistä paikoista ja valloista selkoa tekemään. „Mutta voipiko joku Teistä minulle sanoa, missä Suomi on?“ Sepä oli vähä tukala kysymys. „Golf of Finland“in he melkein kaikki tuntevat, mutta tietää minnepäin Suomi Suomenlahdesta on, kas siinäpä se tempu onki. Moniaita käsiä kumminki kohoo, mutta epävakaisesti. Eräs mustankäherä Tom tulee, hiat reijissä, esiin ja näyttää Itämeren maakuntia. „No, Sir“, sanoo opettajatar, ja nyt sinun pitää häntä auttaa ja kaupantekiäisiksi vielä kertoa jotakin. „Mitä he kuulevat vieraalta, joka maita ja kansoja omin silmin on nähnyt, sitä he eivät koskaan unhoita“, ja sinä saat sen vuoksi pienillä kertomuksilla palkita sen ystävällisyyden, jota sinua kohtaan osoitetaan.

Menemme toiselle luokalle. Täällä par'aikaa pidetään äänivoimistelua. Mitä se on, arvellet. Ei se ole lauluharjoitus, ehkä se siellä on hyödyllinen. Se harjoittaa ääntimiä oikein käyttämään, niin että ääni tulisi selväksi ja sointuvaksi ja puhuminen tapahtuisi vähimmällä vaivalla. Kuinka suuresta arvosta on yh-

teiskunnassa, jossa sana on vapaa ja sen valta suuri, tässäkin suhteessa olla itsensä valtias, on tarpeetoin osoittaa. Aikaiseen pitää puhujaksi kasvatettaman.

Wihdoin kuulemme tuon kaikissa englantilaisissa kouluissa välttämättömän tavuun sekä tunnin lauluopetusta, jossa sinä, jolla luuloni mukaan on tarkempi korva kuin itselläni, voit saada vakuutuksen, että opetustavalla, joka on, Cheven mukaan soviteltu, on parhaat seuraukset. „Starspangled banner“in sävelillä jätämme huoneen ja menemme jäähyväisille masterin luo sekä kiitämme häntä tuosta hupaisasta käynnistämme.

Ensin tahdomme kuitenkin häneltä kysyä, mitenkä on mahdollista pitää tätä järjestystä ja säilyttää kaluja ja seiniä liasta. „Se on opettajan tehtävä“, vastaa hän, „hänen pitää silmänsä pitää auki ja olla valpas. Me istutamme oppilaihin sen tunnon, että koulun kaluja on yhtä paljo suojeleminen, kuin heidän äitinsä parasta huonekalua eli pianoa, ja niiden vahingoittaminen eli likaaminen pidetään hyvin suurena rikoksena. Paitsi sitä meillä on, kuten näette, eri eteishuone numeroiduilla naulapuilla, ja eri ovi joka huoneesta tuohon avaraan käytävään sekä kahdet portaat, niin ett'ei koskaan voi ahdinkoa tulla“. — „Mutta luulen kumminki teidän usein tarvitsevan huoneitanne maalata ja siistiä?“ — „Ei usein. Tässä kartanossa valaistiin seinät 4 eli 5 vuotta sitte, mutta laidoitusta ja huonekaluja ei minun olinajallani ole maalattu, ja siitä on nyt 12 vuotta“. Tuskin hänen sanojansa uskoisimme, ell'emme melkein samaa olisi muualtakin kuulleet. Kaikki näyttää siltä, jos maalari ja seinän-

peittäjä olisivat muutamia kuukausia takaperin täällä olleet työssä.

Wielä tahdomme tietää, millaisia rangaistuksia käytetään tottelemattomuuden ja vallattomuuden estämiseksi. „Ne ovat paraasta päästä nuhteita ja ystävällisiä varoituksia sekä luvun perästä luokalla istuminen. Pahemmissa tapauksissa laitetaan tytöt muutamaksi päiväksi kotiin, ja pojat saavat maksaa sormillansa. Mutta meidän kansa on hyvin arkatuntoinen. Isä ei kärsi, että kukaan täydettä syyttä koskee hänen lastansa. Opettajat ovat senvuoksi tässä suhdassa ankaran kanteen alaiset. Heidän pitää joka kerta viikko-ilmoituksessansa nimittämän ne oppilaat, joita on kuritettu, ja syy siihen. Tämä lista lähetetään kaupungin neuvoskunnalle, joka sitä tutkii. Ei minkäänlainen väärinkäytös ole siis mahdollinen“.

Ystävällisellä „tulkaa takaisi toinen kerta“ jätti meidät master. En kuitenkaan luule lukijata haluttavan seurata hänen kehoitustansa ja tuntikausia istua eri aineiden opetusta kuuntelemissa, kuullaksensa mitä he tekevät ja tekemättä jättävät ja nähdäksensä koulua oikeassa arki puvussansa. Eroamme siis toisella alalla yhtyäksemme.

Jäähyväissanoiksi tahdon sinulle sanoa mitä Hartfordin kouluntarkastaja useita kertoja minulle sanoi: „Pankaa mieleenne, ett'ei teillä koskaan voi olla hyvää koulua hyvättä koulukartanotta“. Ei se tarvitse olla ylellinen, eivätkä ne ylimalkain Amerikassa ylellisiä olekaan, vaan siinä on pidettävä huolta kyllälisistä valosta ja ilmasta sekä hupaisuudesta.

Bostonin ja niitten muitten New-Englannin paikkakuntain kouluista, joissa minä olen käynyt, tahdon

vielä lyhykäisesti lisätä, että ne, hallituksesta ja sen kansavaltaisesta luonteesta puhumatta, ovat paljoo paremmat kaikkea, mitä ennen olen nähnyt: koulukartanoiden ja niitten käytännöllisen, usein taloudellisen, mutta aina sievän ja rattoisan sisustuksen suhteen, koulukalujen ja tuuletuksen suhteen, järjestyksen, puhtauden ja koulukurin suhteen sekä lasten lempeän ja hellän kohtelun suhteen. Laulun, piirustuksen ja kirjoittamisen opetus on oivallinen. Sitä vastoin Amerikan koulut ovat jälempänä omia koulujamme (samate Saksan) muiden aineiden opetuksen suhteen. Opetustavat eivät siltä kuitenkaan ole vedenpaisumisen edellisiä, vaan ne sietävät parannettaa. Tämän puutteen amerikalainen kyllä näkee ja kokee sitä kaikin tavoin korjata. En siis epäile, että New-Englannin kansakoulut muutamain vuosien perästä ovat kaikin puolin paremmat Europan kouluja. Nytkään ei voi olla niitä parempina pitämättä, sillä hyvät puolet ovat niissä niin paljo voitolla. Jokainen, joka tahtoo kansakoululaitosta tutkia, tulkoon siis tänne. Täällä on oikea perustus laskettu, josko muutamat syrjä-asiat ovatkin vielä keskonaisia.

Lopuksi tahdon vielä mainita eilisen käyntini Newtonissa, joka on kunta eli kauppala, taikka kuinka häntä nimittäisi, $1\frac{1}{2}$:n tunnin matkan päässä Bostonista. Siinä on 9 kylää, joiden yhteinen asukasluku tekee 15,000, suureksi osaksi henkilöitä, jotka asioitsevat Bostonissa, mutta täällä asuvat. Paikka on hupaisimmia mitä nähdä voi, oikealla aito New-Englantilaisella pikku-kaupungin luonteella. Kaikille kaduille eli teille on puita istutettu, ja nuo kaksinkertaiset valkoiseksi maalatut huoneet viheriöine akkunaluukkuineen ovat

kauniita puita ja pensaita kasvavissa yrttitarhoissa. Newtonin asukkaat ovat censustaulujen mukaan 35:n milj:n dollarin arvoiset. Joka kylässä on suuri kaudis kouluhuone kaikilla „ajanmukaisilla parannuksilla“, kuten kuuluu, sekä vielä ylikoulu „english“ ja „latina osastolla“ sekä mallikoulu kansakoulun opettajia varten. Koulujen voimassa pitämiseksi maksetaan vuosittain 135,000 dollaria ja kouluhuoneet ovat 400,000:n arvoiset. Rikkaus ja varallisuus kaikkialla tässä maassa kummastuttaa sitä, joka köyhästä maasta tulee. Että Newtonissa sitä paitsi vielä on kirjasto avaralla lukuosalilla omassa kauniissa kivikartanossaan, ei tarvinne mainitakaan. Ja ylihoitaja kertoi meille, ett’ei varoja koskaan kielletä, kun niitä sivistyksen edistämistä varten pyydetään. Tuskin maltetaan loppuun asti kuunnella koulukomitean perustuksia koroitetuihin maksuihin, ennenkuin kirjuri on valmis lausumaan: Tulokoon vahvistetuksi: että koulukomitean pyytämät varat myönnettiin.

Hyvä on osata „rahoja tehdä“, mutta parempi on osata niitä oikein käyttää.

Kuudes kirje.

Eräs kansankirjasto.

Syyskuun 17 p:nä 1852 oli Bostonissa juhla. Puolen päivän aikaan näkee juhlakulun, jonka etupäässä oli kaikki kaupungin luottamusmiehet ja joukko kunniavieraita muista paikkakunnista, lähtevän City Hallista ja Washington-streetiä myöten menevän „Common“iin eli kaupungin yleiseen puistoon päin. Täällä pysähdyttiin vasta alotettujen kaivantotöiden luo perustuskiveä laskemaan eräälle rakennukselle. „Isämme Jumalata“ rukoiltua kuulemme me puhujaksi valitun päivän merkitystä selittävän tuolle juhlapuvussa olevalle kansalle. Hän sanoo, että he nyt tahtovat jatkaa isäinsä työtä vapaan koululaitoksen eteen, jolla, josko se jo kauniita hedelmiä on kantanutkin, kuitenkin ei tähän saakka vielä ole ollut tarpeellista jatkoansa täysikasvuista kansalaista varten. Sillä koulu ja opin näytteet ovat ainoastaan ensimmäisiä kirjaimia siitä suuresta kirjaimistosta, joka on joka ihmisen opittava. Itsensä kasvatustakin on tärkein. Sen opimme me elämässä. Mutta tie on pitkä ja tukala, ell’ei meillä ole toisten kokemus neuvojana, toisten ajatukset omiimme verrattavina ja toisten tuotteet sielumme virkistäjänä. Semmoista elähyttävää lähdeitä olemme nyt aikeissa alkuun panna, kun täten perustuksen laskemme yleiselle

kirjastolle Bostonin kaupungissa. Samoin kuin tänä puisto on kaikille avoin, ja samoin kuin me kaikki mielellämme siinä ruumiillista terveyttä ja raittiutta haemme, samate on tämäkin kirjasto tuleva mielipai-kaksi kaikille, ei ainoastaan oppineille ja tiedemiehille, vaan myös jokaiselle sivistystä hakevalle kansalaiselle, joka täällä on löytävä hengellistä ravintoa.

Tarkoitus oli ylevä, vaan ei ollut ylevämpi kuin että sen voi toteuttaa. Kirjasto on nykyään Bostonin paraimmia kaunistuksia ja hyvänä todistuksena siitä arvosta, mikä tiedolliselle sivistykselle pannaan.

Kirjasto on kaunista ja arvokasta rakennuslaa-tua, kahdella korkealla kerroksella. Molemmin puolin ovea näemme kaksi kiiltävää teräskilpeä kirjoituksella: „Public library open to all“. Kahta, Amerikan yhteis-kunnan luonnetta paremmin osoittavata, sanaa kuin „yleinen“ ja „kaikille avoin“ lienee vaikea löytää, ja noudattaen niiden puoleksi lausumaa kutsumusta, me-nemme me sisään katsomaan.

Alikerrassa on suoraan eteenpäin lainaushuoneita niin kutsuttua keveämpää kirjallisuutta varten. Pai-netuita kirjaluetteloita on käsillä, eikä myöskään puutu tuota hyvin tunnettua taulua numeroiduilla nappuloilla, joilla ilmaistaan mitkä kirjat milloinkin ovat sisällä.

Me menemme tämän huoneen läpi ja tulemme oi-keanpuoleisesta ovesta lukusaliin. Se on suuri kaunis sali kupevalla laella, jota korinttilaiset pylvääät kan-nattavat. Seiniä täällä, samoin kuin koko rakennukses-sakin, koristaa joukko sieviä piirroskuvia. Niitä on yleensä 10,000, erään Bostonilaisen lahjoittamia, joka oli ne Roomasta ostanut kardinaali Tostin taideko-kousta myötäessä. Tuolta pöydän ääressä olevalta

nuorelta naiselta voimme me, nimemme ja asunto-osoitteemme ilmoitettua, saada minkä aikakauslehden hyvänsä. Täällä on enemmän kuin 400 sellaista melkein kaikista sivistyneistä maista. Päivälehtiä sitä vastoin ei ole.

Lainaushuoneesta vasempaan on „room of art“, jossa säilytetään arvollisimpia piirroskuvia sekä eräitä rintakuvia, parhaasta päästä kirjaston suosijoiden.

Portaita myöten nousemme me ylikertaan. Tämä on yhtenä ainoana suuremmoisena salina sekä, samoin kuin alikertaki, korinttilaista rakennustapaa. Pylväs-rivien ja seinän välille on tuo mahtava kirjasto saanut sijansa. Kahdet parvet kulkevat päälletysten ympäri koko salia. Lukijoita varten on joka paikassa 3:n-, 4:n-hengen pöytiä sekä kirjoituspulpetteja. Vuoteen 1866 saakka on painettu kirjaluetelo, mutta kaikki sen jälkeen tulleet kirjat saamme me hakea noista käytännöllisesti laadituista koteloista, joissa on aakkosjärjestykseen asetettuja lappuja joka kirjan täydellä nimellä. Edellisenä päivänä tulleista kirjoista on vielä painettu luettelo ripustettu lähelle ulosanto-osastoa, jota eräs nainen hoitaa muutamain nuorten poikain avulla, jotka tuovat kirjat esiin.

Sellainen on ulkonainen järjestys. Elon ja hupaisuuden antaa tuo lukuisa joukko halukkaita lukijoita ja lainanottajojta, joka alinomaa huoneita täyttää. Mihin aikaan päivää hyvänsä tulee, löytää kansaa joka huoneessa ja joka pöydän ääressä. Ja tämä yleisö on täysin kansavaltainen. Kaiken-säätyisiä ja ikäisiä, paitsi ei lapsia, naisia ja miehiä sekaisin. Tiedemies käypi täällä niin hyvin kuin paljas työmieskin, eikä tuo kalliissa vaatteuksessa oleva vallasnainenkaan

arvele neekeripojan kanssa samaan pöytään istuessaan. Kaikki tulevat tänne samassa luvallisessa ja jalossa tarkoituksessa ja kaikki ovat täällä yhtä perehtyneitä. Tämä on kansankirjasto sanan paraimmassa merkityksessä.

Mutta kuinka on mahdollista, että yksi kirjasto voi tyydyttää niin suuresti eroavia vaatimuksia, kuin näillä henkilöillä sen suhteen tietysti oleman pitää? Olemallansa kylliksi suuri, voidaksensa kaikki kirjallisuuden haarat sisältää, ja kylliksi runsaslukuinen, täyttääksensä sen vajaisuuden, joka kulumisen kautta syntyy, ja seurataksensa aikaansa. Molemmista on huolta pidetty.

Kun kirjasto v. 1852 avattiin, oli siinä noin 10,000 nidosta sekä 1,000 lentokirjaa. Kymmentä vuotta myöhemmin oli se kasvanut 110,000:ksi nidokseksi ja 30,000:ksi lentokirjaksi. W. 1872 oli kirjaluetelossa 204,000 nidosta ja 108,000 lentokirjaa. Tällä luvulla vastannee se jo ensimmäiseen tarpeeseen, mutta se ei ole herjennyt kasvamasta. Päinvastoin yksistään viime vuonnakin lisäytyi se 14,000:lla nidoksella, joista 4,000 oli lahjaksi saatu.

Tämän kirjaston perustivat muutamat kansan sivistyttämistä harrastavat miehet, joista eräs antoi 50,000, eräs 30,000, eräs 10,000 dollaria j. n. e. Tämä sekä kaupungin auliisti antamat runsaat apuvarat menivät kuitenkin kaikki rakennukseen ja ensimmäiseen kirjan-ostoon. Nykyjään pitää kirjaston kaupunki enimmäksi osaksi voimassa, ja on täksi vuodeksi sen tarpeihin määrännyt 91,000 dollaria.

Paitsi ylläkerrottua on kirjastolla 3 haara-osastoa kaupungin kaukaisimmissa osissa, kukin 5:lä—15,000:lla

nidoksella (edellisiin laskuihin luetut) ja kauniilla ja sievällä lukusalilla.

Ett'ei näitä laitoksia ole pidetty käyttämättä, todistaa seuraavat numerot: v. 1872 kävi aikakauslehtien lukusaleissa 172,000 henkeä taikka keskimäärin 560 henkeä päivässä. Heille vuoden kuluessa annettiin 240,000 aikakauslehteä. Kotona luettavaksi lainattiin 380,000 kirjaa, lukuun ottamatta niitä tuhansia, jotka paikalla luettiin. Kaikista näistä hävisi ainoasti 37 kirjaa, s. o. ei täyttä yhtä 10,000:sta, joka näyttää sitä tarkkuutta, mitä lainauksessa käytetään.

Bostonilaisten lukuhalu ei kumminkaan saa päätää ainoastaan näistä numeroista. Sen suhteen on huomioon otettava jokapäiväinen sanomakirjallisuuskin, jonka tuotteita sadointuhansin luetaan, sekä vielä yksityiset kirjastot, joita täällä on kosolta. Joka yhteydellä — ja kukapa niiden luvusta selvän saanee — on täällä oma kirjastonsa, joka usein on sangen suuri. Boston Athenæumin kirjastossa on 120,000 nidosta, ja monen muun yksityisten yhteyden 15—20,000.

Mutta katsokaammepa millaisia kirjoja enimmin käytetään tässä ylenmääräisestä käytännöllisyydestään huutoon tulleessa maassa. Wiime vuoden kertomuksesta näemme, että niistä kirjoista, jotka yläsalissa paikalla luettaviksi lainattiin, 24 % kuuluu nimitykseen Amerikan ja Englannin historiaa sekä valtiollista kirjallisuutta, 14 % nimitykseen Jumaluusoppia, kirkkohistoriaa ja kasvatustiedettä, 11 % nimitykseen Kaudetiedettä, 9 % nimitykseen Lääketiedettä, 8 % nimitykseen Hyödyllisiä taiteita, suuretiedettä ja koneisoppia j. n. e. Alasalissa merkitään 76 % nimityksellä

„prose fiction“, mikä meidän kansankirjastokielellä paraiten lienee „huvikirjoja“ eli „romaneja“.

Kirjasto on avoinna k:lo 9:stä e. p. p. k:lo 10:een j. p. p. kaikkina muina päivinä, paitsi ei pyhänä, Washingtonin syntymäpäivänä, Heinäkuun 4 päivänä, kiitospäivänä ja joulupäivänä. Nuo neljä viimeksi mainittua ovat laillisia juhlapäiviä (holydays), jolloin lakivoimaisia välikirjoja ei voi tehdä ja jolloin kaikki yleiset virastot ovat suljetut. Pyhiä päiviä sitä vastoin ovat ainoasti sunnuntaipäivät, ja ainoastaan niiden suhteen ovat nuo ankarat lait „Herran päivän“ pyhänä pitämisestä voimassa. Kymmenenä vuotena on eri lahkojen välillä ollut riita lukusalin avaamisesta pyhänäkin. Pari viikkoa takaperin teki kaupungin neuvoskunta päätöksen, että alasali pyhä-iltoina pidettäisiin auki k:lo 2:sta 9:ään, ja tämä on nykyjään päivän polttavia kysymyksiä Bostonissa. „Wapaamielinen“ lahko oli siten voittanut, mutta taistelua jatketaan sanomalehdissä, saarnastuoleista ja yksityisissä kokouksissa, josko tämä teko oli oikeutettu vaiko ei. Yhdeltä puolen sanotaan, että jos näiden kirjain lukeminen ei ole synti arkipäivänä, se ei pyhänäkään voi olla, sekä että kirjasto on pidettävä auki hyvänä turvapaikkana kaikille kodittomille nuorille miehille, joiden mieli ei tee koko päivää kirkossa istumaan ja jotka muutoin kenties aikaansa viettäisivät paljoa pahemmalla tavalla; ja joka maanantai vetävät sanomalehdet kävijäin paljouden todisteeksi toimenpiteen tarpeellisuudesta.

Sitä vastoin tuo „oikea-uskoinen leiri“ s. o. entisten puritanein hengelliset jälkeiset metodistain ja baptistain kanssa pysyvät ajatuksessansa, että se on lepopäivän häväistys, että se pidättää kansaa kirkosta

ja pyhäkoulusta, että siten kirjaston hoitajat tulevat pyhäpäivänä työtä tekemään j. n. e. Enimmiten sitä kuitenkin vastustetaan perustuksellisista syistä, sillä, sanotaan, jos kirjasto saapi olla auki pyhänä, miksi silloin ei myös voisi avata teatereita, laulajais-saleja ja muita huvituspaikkoja, ja kuinka sitte voisi rajoittaa sitä huvivirtaa, joka koko Amerikan lepopäivää uhkaa hävityksellä? Wihdoin olen sitäkin kuullut sanottavan, että jos kaupungin neuvoskunnalla on oikeus avata kirjasto kodittomain olentojen turvapaikaksi, niin voisihan se samoista syistä avata jonkun muunki salin ja siinä pitää uskonnollisia esitelmiä j. m. s., ja jos kansallisella virkakunnalla olisi semmoinen oikeus, kuinka silloin kävisi uskonnollisen vapautemme? Kaikkea peljätään, joka vähänki vivahtaa maallisen hallituksen sekoittumiseen uskonnollisissa asioissa.

Me olemme, näemme, haihtuneet oikeasta aineestamme. Menkäämme siis vielä tuohon kauniiseen kirjastoon nauttimaan tuosta kaikin puolin kansallisesta näystä, mikä meitä täällä kohtaa. Lyhyen kävelyn perästä noissa kansan täyttämässä, mutta hiljaisissa ja rauhallisissa saleissa sekä muutamia kauniimmia piirroskuvia silmäiltyämme, astumme me taas ulos sillä vakuutuksella, että tämä oli oikein „aito amerikalaista“. Tämä ei ole mitään omituista yksistään Bostonille, sillä tällaisia kirjastoita ja lukusaleja on useimmin paikoin, ainaki New-Englannissa, vaikka tietysti pienempiä.

Seitsemäs kirje.

Eräs vankihuone.

Koska vankiuslaitos viime vuosina meidän maassa on alkanut muittenkin kuin ammatti-miesten huomiota puoleensa vetää, niin ei liene liikaa, jos pikkuisen pilkistelemme vankihuoneihin maassa, jossa niittenki suhteen on koettu tyydyttää kaikkia ihmisyyden ja säästävyyden vaatimuksia.

Jokainen, joka ei asioita tarkemmin tunne, luullee syystä, että tuo n. k. Philadelphian järjestelmä, taikka vankien tarkka sulkeminen eri kammioihin, joka vähillä muutoksilla on hyväksytty useimmissa Europan valtakunnissa, olisi Amerikassa yleinen. Mutta päinvastoin hyljätään koko tämä laitelma. Se on käytöksessä ainoastaan siinä kaupungissa, joltä se on nimensä perinyt. Tämä ainoa koe oli kyllin amerikalaisia vakuuttamaan siitä, että se tulee kovin kalliiksi ja sopimattomaksi hedelmälliselle työlle, eikä myöskään pidä, mitä se lupaa, vankien siveellisen parannuksen suhteen.

Nykyisen laitelman mukaan nuot suuret valtion vankeuslaitokset pitävät itse itsensä voimassa, vangit saavat perinpohjin oppia jonkun käsityön, joka paraiten estää rikoksiin takaisi lankeamasta, sekä saavat sekä siveellistä että taidollista opetusta. Tämähän nyt vasta oikein hyvä on, mutta vahinko vaan, ett'ei näitä

hyviä seurauksia, ja varsinkin ensiksi mainittua, voi muualla saavuttaa kuin maassa, jossa työ on korkeassa hinnassa.

Mutta sen sijaan että perustelmista puhuisimme, tahdomme nähdä ne käytännössä ja menemme siis Massachussettsin valtion vankihuoneeseen Charlestown'issa, aivan lähellä Bostonia.

Tässä vankihuoneessa pidetään rikoksenteekijöitä, jotka ovat tulleet vähintään vuodeksi vankeuteen tuomituiksi, ja ainoastaan sellaisissa laitoksissa tulee taloudellinen puoli oikein loistavaksi. Wähemmissä laitoksissa asukkaat usein ovat entisen pahan elämänsä vuoksi ensi alussa kykenemättömät työhön, ja moni pääsee irti, ennenkuin on mitään kerjennyt oppia.

Wankien vasituiset asunnot ovat kolmessa pitkässä kylkirakennuksessa, jotka tavallisuuden mukaan yhtä keskuspistettä kohti antavat, josta esteettä voipi joka käytävää ja ovea pitää silmällä. Käytävät kulkevat pitkin ulkoseiniä, eivätkä keskellä, ja niihin avautuvat nuo häkki-ovilla varustetut kopit, neljässä päälletysten olevassa rivissä, vähäisellä häkki-suojamalla joka riviä kohti. Kopit ovat hyvin pieniä, 7:ntä jalkaa pitkät ja yhtä korkeat sekä $3\frac{1}{2}$:lta— $5\frac{1}{2}$:lta jalkaa leveät. Joka kopissa on, paitsi tarpeellisia huonekaluja, pöytä, istuin ja vuode patsalla, päänalaisella, lakanoilla ja kaksinkertaisella huopapeitteellä.

Joka paikassa vallitsee puhtaus ja siisteys. Keskustassa, joka rautaristikolla on kyljistä eroitettu, on suuret telineet, joilla on kauniita kukkia ja useita laululintuja, jotka alinomaa visertelevät. Tätä viatonta nautintoa ei ole tahdottu vangeilta kieltää, joka onki omiaan heidän mieliänsä pehmittämään ja vuodatta-

maan vähän elontoivoa ja mielenrohkeutta heidän synkään elämäänsä vankihuoneessa.

Koppiloissakin on rahtunen hupaisuutta. Jokainen on mieltänsä myöten koristanut kamarinsa valokuvilla, pienillä tauluilla y. m. s. Monessa niissä löytää kirjojakin, jotka ovat joko vangin taikka vankeuslaitoksen. Joka vanki saapi nimittäin, paitsi jokapäiväistä voimakasta ruokaa ja vaatteita tarpeen mukaan, 20 centiä viikossa tupakkaan taikka, jos hän tahtoo, kirjoihin, hedelmiin eli säästörahaan. Pimeällä vuodenajalla palaa joka kopissa kaasunliekki klo 8:aan j. p. p. Luotettavimmat vangit saavat pitää lampun, voidaksensa myöhemmin iltaisella ja ennen auringon nousua aamuisella lukea eli kirjoittaa. Heidän on myös luvallinen, tietysti tarpeellisen tarkastuksen mukaan, pitää kirjevaihtoa sukulaistensa kanssa sekä itsellensä hankkia minkäläistä kirjallisuutta hyvänsä. Ainoastaan päivälehdet ovat luvainta tavaraa. Vankihuoneen kirjastossa on noin 2,800 nidosta ja viime vuonna lainattiin siitä 31,000 kirjaa. Vankien luku on noin 550.

Heidän siveellistä ja tiedollista opetustansa hoitaa papismies, joka käypi koppiloissa sekä pitää jumalanpalvelusta ja pyhäkoulua „koppelissa“, ja yksi opettaja, joka valistuneimpain vankien avulla — täällä on nimittäin sekä maistereita, tohtoreita että pappeja — antaa parina iltana viikossa opetusta kansakoulun aineissa. Wastaiseksi ehdoittelevat valtioneuvokset kiertävää päiväkoulua perustettavaksi, „sillä josko työaika siten tulisikin melkoisesti lyhennetyksi, he luulevat, että vankien parannus vastaisi enemmän kuin

valtion tulojen vähennyksen ja vankilaitoksen oikea tarkoitus paremmin tulisi saavutetuksi“.

Papin määrää kuvernööri. Hän on vuoroitellen presbyteriani, metodista, baptista j. n. e. „Emme pidä mitään rajoitusta eri uskontojen suhteen“, arveli johtaja, eräs liittokunnan entisiä kenraaleja, „sillä he eivät tänne tule erikoisia uskosääntöjensä kenellekään tyrkyttämään. Ainoa poikkeus tästä on, ett'en katoli-laista huoli, sillä en luule uskonnon, joka ei paremmin tunnustajiansa voi rikoksista pidättää, myöskään paljoa voivan vaikuttaa langenneitten parannuksen eteen“.

Täten tarkoitti hän mustaa pilkkua vankihuoneen historiassa. Aina 70:een $\frac{1}{10}$:iin saakka koko sen asukasluvusta on hänen ilmoitustensa mukaan irlantilaista syntyperää, ehkä irlantilaiset ovat ainoastaan noin $\frac{1}{4}$ Massachussettsin väestöä. Nämät numerot puhuvat, eivätkä ainoastaan Old Englannille kosta ja kirousta huuda, vaan jokaiselle, ylhäiselle eli alhaiselle, joka tahtoo kansaa pitää tietämättömyyden, tunnonpakon ja sorron alaisena. Tosi kyllä, ett'ei korkeinkaan tiedollinen sivistys voi kokonaan rikoksista varjella, mutta tietämättömmät ja enimmänsorretut ovat kaikkialla tässä suhteessa aina etusijassa. Heitä rasittaa kaksinkertainen kuorma; älköön heitä siis ankarasti tuomittako, vaan kiiruhtakaamme heille avuksi, tukekaamme heitä parilla keinoilla mitä löytyy, sivistyksellä ja tiedoilla älkäämmekä langenneita kohdelko kuin metsänpetoja, vaan kuin hairahtuneita veljiämme. Yhteiskunnalliset olot ovat yhtä paljo ja enemmänki kuin he itse heidän rikoksiinsa syyvät.

Mitä kurinpitoon tulee siinä vankeuslaitoksessa, jossa me käymme, täytyy täälläkin, samoin kuin kou-

luissa, ihmetellä amerikalaisen taitoa pitämään ankaraa kuria lempeillä keinoilla. Hän voi yhdistää teräksisen tahdon ja vakaisuuden säädylliseen ja tunnokkaaseen mielenlaatuun. Ihmistä ihmisenä kunnioittamaan, millaiset hyvänsä ulkonaiset olot lienevätki, sekä mielenmalttia on hän jo lapsuudestaan oppinut. Järjestyksen valvomista varten on valtio asettanut tarkastajia, joiden on vähintäänki kerta viikossa käyminen tarkastamassa vankeuslaitosta. Yleisö taas pitää silmällä, että kaikkia ihmisyyden vaatimuksia seurataan. Waikka täällä on ainoastaan suurempia pahan tekijöitä, niitten seassa 60 elinkautista vankiakin, ja vaikka näiden on neljästi päivässä tuon avaran pihaan yli kuljettava työhuoneihin ja niistä takaisi, joista yltäkyllin saisivat aseita, hamasta paljasta neu laan asti, niin emme kuitenkaan kuule mitään rautain kolinata. Tätä nykyä pidetään ainoastaan kahta rai vokkainta raudoissa. Ainoat rangaistukset, joita käytetään, ovat eräiden oikeuksien supistaminen ja pimeään koppiin sulkeminen vedelle leivälle korkeintaanki kymmeneksi päiväksi. Suuremmista rikoksista vankihuoneessa ja väkivallasta vartioita kohtaan eli muusta sellaisesta, vedetään syylliset oikeuteen ja saavat vankeusaikansa pidennetyksi, jos se muutoin on mahdollista. Ruumiillinen rangaistus on ankarasti kielletty, sillä yleinen mielipide ei sitä salli ketään täysikasvuista ihmistä kohtaan käyttä.

Se vanki, jota vastaan koko kuukaudella ei ole minkäänlaista muistutusta tehty, saa aikansa lyhennetyksi 2:lla eli 3:lla päivällä kuukaudessa. Tätä pidetään ainoastaan apukeinona kurinpidossa. Luokitusjärjestelmä hyljätään kokonansa, koska on näyttäyty-

nyt, että paraat hirtehiset, ne jotka ammatiltaan ovat varkaita ja pettäjiä, vankeudessa ovat parassävyisiä, syystä että ovat kyllin viisaita ymmärtämään omaa etuansa.

Ohitse menen tulimme työhuoneita mainitsemaan, ja tässä me tulemme varsinaiselle amerikalaiselle alalle. Periajatus on se, että kaikkein vankein pitää työtä tehdä ei ainoastaan sentähden, että olisivat jossakin toimessa, vaan varsinkin sen, että valtio ja he itse siitä saisivat jotakin hyötyä. Valtio tahtoo saada niin suuren osan kuin mahdollista kuluistansa vankeuslaitoksen eteen korvatuksi, ja vangin pitää perinpohjin oppia joku työnlaatu, jolla hän rangaistuksensa kärsittyä voipi itsensä rehellisesti elättää.

Tätä tarkoitusta saavuttaaksensa on valtio yhteyteen vankihuoneitten kanssa teettänyt suuria työhuoneita, ja sitte huutokauppa aljetaan. Vankihuoneen johtaja ilmoittaa täällä on 500 paria enempi tahi vähempi työhön pystyviä käsiä. Paljoko päivapalkkaa maksetaan joka mieheltä, kun päivä luetaan 10:ksi tunniksi? Minä vastaan kurinpidosta. Te saatte panna työnkäyttäjät sekä hankkia tarve-aineet, koneet ja työkalut. Tarjoukset tehdään kirjallisesti, ja niiden kelvollisuutta tutkivat johtaja ja valtioneuvokset. Nykyjään maksavat urakkalaiset keskimäärin yli 1:n dollarin päivässä joka vangin työstä. Viime vuoden tulot tekivät yhteensä 149,000 dollaria ja menot 135,000, joten siis valtiolle puhtaaksi tuloksi jäi 14,000 dollaria, jonka voipi lukea hyyrirahoiksi huoneista. Loistavampaa seurausta ei enää voine vaatiakaan. Wähemmissä vankilaitoksissa valtio sitävastoin saapi melko lailla lisätä, sillä niissä ei makseta enämpää kuin 20,

korkeintaan 80 centiä päivältä. Waltion tappio kaikista vankilaitoksista v. 1870 teki 175,000 dollaria. Tulo vankien työstä oli samana vuonna 114,000 dollaria.

Me kuljemme kaikkien eri työhuoneiden läpi. Ensiksi tulemme pajaan, jossa on 12—15 ahjoa sekä valimo; sitte on useita työhuoneita, joissa valmistetaan kaasuruunuja, rautasänkyjä ja istuimia, jalkineita ja harjoja, y. m. Koneet ovat kaikkialla käynnissä, emmekä tietäisikään vankihuoneessa olevamme, ell'emme joka salissa näkisi ylävällä paikalla miestä, joka haukan silmillä työväkeä katselee. Hänen ei ainoastaan ole katsottava, että he työnsä kunnolla tekevät, vaan hänen on myös siitä huoli pidettävä, että he ovat hiljaa eivätkä toistensa kanssa muuta puhele, kuin mikä on välttämättömän tarpeellista. Raudoitettu sauva on hänellä ainoana aseena, mutta seuraajaltamme me kuulemme, että hän on kätkenyt revolverin nutun liepeen alle. Sitä hän pitää puolustusaseena ja hätämerkin antoa varten. Eikä hän sitä kanna ainoastaan vankihuoneen sisällä, vaan toisinaan ulkonaki siitä, sillä hän on hyvin pysynyt vanhain tuttavainsa mielessä, ja tapahtua voisi, että joku heistä tahtoisi hänelle vanhoja vihojansa kostaa.

Koko vankihuoneen piiriä ympäröipi korkea kivimuuri. Sen joka nurkassa on vahtimoja, ja yöt päivät istuu siinä vartijamies täydellä oikeudella 24-piippuisella revolverillansa tähdätä jokaista elävätä olentoa, joka muurilla näyttäikse taikka koettelee sen yli päästä. Kuolemankarvainen totisuus uhkaa kaikkea ylitsekäymistä tämän suhteen, mutta, kuten olemme nähneet, niin jokaista, joka itsensä siitä pidättää, ei

ainoastaan kohdella ilman julmuudetta, vaan myöskin oikeuden ja säädyllyisyyden mukaan.

Kun vanki on aikansa ollut, saapi hän tavallisesti rautatiepiletin kotopaikkaansa ja vähä enemmäksi, jolla hän voipi itseänsä elättää siksi, kunnes on kerjennyt saada työtä. Wankiusyhteyskin on, joka vankihuoneen entisille asukkaille hankkii sijapaikkoja ja antaa heille hyviä neuvoja. Entinen pahantekijä ei koskaan tarvitse työn puutteessa palata vankihuoneeseen takaisi, niin on minulle vakuutettu. Jos vastenmielisyys häntä kohtaan kotopaikalla olisi kovin suuri, on koko muu Amerika hänelle avoin; hän voipi mennä toiseen valtioon, jossa ei kukaan tunne hänen entistä elämäntänsä eikä kukaan kysy hänen „papinkirjaansa.“ Hänen syntinsä on unhoitettu ja anteeksi annettu; hän saattaa alkaa uutta elämätä ja voipi vielä tulla hyödylliseksi ja kunnioitettavaksi kansalaiseksi. Esimerkkiä on, että entisistä pahantekijöistä on tullut hyvin arvoitettuja miehiä, jotka ovat tulleet valituiksi maan korkeimpihin luottamusvirkoihin, eri valtioitten lainsäädäntöön, niinpä yksin kongressiinki.

Wihdoin mainittakoon, että valtioitten kuvernööreillä on, ainaki muutamissa valtioissa, rajatoin valta armahtaa vangituita ihmisiä. Tätä oikeutta on toisiansa liian vapaamielisesti käytetty, niin että esim. Massachussettsissa muutamia vuosia takaperin oli tavallista, että elinkautisia vankeja pidettiin ainoasti 7 eli 8 vuotta vankeudessa ja sitte päästettiin vapaiksi. Sentähden ollaan nykyänsä aikeissa supistaa tätä armonanto-oikeutta; peräti sitä ei tahdota hävittää, sillä Amerika on kummallinen maa.

Europassa rangaistaan lain koko ankaruuden mukaan, sillä valtio on oikeuden edustaja maan päällä; Amerikassa rankaiseminen jätetään Hänelle, joka oikein tuomitsee*), tahdotaan parantaa, unhoittaa ja anteeksi antaa.

*) Joh. Evank. 8: 10—11.

Kahdeksas kirje.

Waltio ja uskonto.

Paitsi kansan yksinvaltiuutta eli sen oikeutta viimeksi ratkaista valtion hallitusta koskevia asioita ja sortamatta saada pitää kaikki ne oikeudet, joita se nimenomaan ei ole jättänyt valitsemillensa valtionvirkamiehille, en luule minkään peri-aatteen olevan amerikalaisen mieleen niin syvään juurtuneen, kuin joka ihmisen oikeuden saada Jumalansa palvella sillä tavalla, millä uskonsa ja omatuntonsa vaatii, ilman valtion taikka muiden virkakuntain sekaantumatta.

Uskonvapaus on eräs noita Amerikan yhteiskunnan suuria perusteita, ja missä tämä tulee riitaan muiden peri-ajatusten kanssa, siinä niiden on väistyminen. Se on yksi niitä nurkkakiviä, joille koko yhteiskunnallinen rakennus on perustettu; sitä ei voi liikuttaa koko rakennuksen hajoamisen vaaratta.

Mutta mikä uskonvapaus on? Se on, kuten jo on viitattu, joka ihmisen oikeus saada, vapaasti ja valtiollisia oikeuksiansa menettämättä, uskonasioissa tehdä omantuntonsa ja Jumalansa vaatimuksen mukaan sekä rauhallisesti kokoontua mielensä mukaista jumalanpalvelusta viettämään, kun vaan sitä tehdessään ei toisten uskonharjoitusta häiritse taikka uskonnon nimessä tee rikoksia, joita yleinen laki kieltää. Silloin häntä

rangaistaan, niinkuin kaikkia muitaki pahantekijöitä, laittomista töistensä, mutta ei sisällisestä vakuutuksestansa, jota tarkastamaan valtiolla ei ole oikeutta eikä kykyä.

Sisältääkö uskonvapaus myös uskottomuuden vapauden? Sisältää kyllä. Lain kannalta sen niin täytyy olla. Edellistä ei voi olla olemassa, ell'ei laki myös jälkimäistä salli. Jos laille kerran annetaan oikeus määrätä, että jokaisella pitää joku uskonto oleman, niin on toinen askel määrätä niille, jotka itselänsä eivät sano olevan eivätkä tarvitsevensakaan mitään uskontoa, mitä heidän on uskominen, ja siitä ei ole kuin puoli askelta uskonvapauden kuolemaan. Ja mitä laki sellaisella määräyksellä voittaisi? Ei muuta kuin että rankaiseisi rehellistä miestä, joka ei sanoisi uskovansa sitä, mitä hän ei usko, ja antaisi vähemmän rehellisen ja teeskentelijän olla alallansa. Ulkokuullaisuus ja välinpitämättömyys toisaalta sekä väino ja polttolava toisaalta ovat aina olleet seurauksina valtion sekaantumisesta uskonasioihin.

Luetaan historiata ja luetaan kirkkohistoriata, mutta kaikki ne sadattuhannet roviot, jotka ovat palaneet, eivät ole kylläksi avaamaan niitä silmiä, jotka vuosisatojen etuluulot ovat ummistaneet. Ei voida nähdä taikka ei tahdota nähdä, kuka kaikki nämät roviot on sytyttänyt ja ajanut nuot tuhannet perhekunnat maanpakolaisuuteen. Katolista kirkkoa syytetään kaikesta, vaikka protestanttinen ei ole ollut rahuakaan parempi siinä, missä sen käsi vaan on käynyt. Ei se ole toinen eli toinen kirkko taikka lahko, joka sen on tehnyt; jokainen yksityinen ihminen, joka anastaa vallan toisen omantunnon yli, on tähän syy-

pää. Suvaitsemattomuus ja tuo tyhjä luulo, ett'ei muilla kuin itsellensä ole „puhdasta oppia“, on rovion koonnut; uskonvimma ja tuo usein hyvässä tarkoituksessa tehty koetus saada muita pakoitetuiksi tätä „puhdasta oppia“ tunnustamaan, on sen sytyttänyt. Niin kauan kuin nämät kaksi peri-ajatusta ovat ihmisten mielissä, niin kauan ei koskaan voi olla varma seurauksista, ja siellä jossa ne ovat valtio-oikeuden pääainekset, siellä on valtiokirkko, s. o. eräs valtion yksinomaisesti suvaitsema taikka erittäin suosima ja tukeama kirkko, ja kussa tämä on, siellä ei ole uskonvapautta.

Missä suhteessa on siis valtio oleva uskuntoon eli paremmin uskonnollisiin yhteyksiin? Samassa suhteessa missä muihinkin yhdyskuntiin ja yhteyksiin. Sen on niitä suojeleminen ja tukeminen, sen on niille vakuuttaminen oikeuksiensa sortamaton käytäntö ja sen on katsottava, että muutkin näitä oikeuksia pitävät arvossa, ja vihdoin on niiden, kuten muidenki yhdyskuntain, valta sen rajoitettava eräiden laillisten kaavojen säätämällä, ett'ei erityisihminen yhteyden vaikutusvoimasta kärsisi mitään vääryyttä itsekohtaisissa oikeuksissansa. Mutta valtion ei ole mitään tekemistä tunnustukseen eli uskonnolliseen vakuutukseen; se on kunkin ihmisen oma asiansa, eikä valtiolla ole oikeutta siinä kohdassa tuomariksi tekeytyä. Valtio ei voi määrätä mikä puhdas oppi on, jos semmoista muka löytyy, ja jos se sen voisikin, ei sillä ole oikeutta sitä kenellekään väkisen tyrkyttää.

Kuinka varma tuomari hallitus uskonasioissa on, voimme jo siitakin nähdä, että valtion suosima „puhdas oppi“ eri maissa on niin erilainen. Wenäjällä

siinä pidetään kreikkalaista, Englannissa anglista, Turkinmaassa muhametin, Suomessa luterin, Espanjassa katolista oppia j. n. e.; siis joka maassa eri uskonto, kunnes tulemme Amerikkaan, jossa ei enää ole yhteistä uskontoa koko maalla eli valtiolla taikka kunnalla, vaan jossa jokaisella on valta uskoa sitä, mikä paraiten soveltuu hänen luonteellensa, mielenlaadullensa ja sivistyskannallensa, ja yhdistyä siihen uskonnolliseen yhteyteen eli kirkkoon, jonka kanssa hän paraiten yhteen sopii.

Mutta uskonnosta on valtion enemmän huolta pidettävä kuin esim. jauhomyllystä. Uskonto on siveyden ja kaikkein hyvän avuin paras edistäjä, ja on siis erittäin valtion autettava, koska yhteiskunnan ja varsinkin vapaan yhteiskunnan etu ja hyöty suuressa määrässä on riippuva sen jäsenten siveydestä. Uskonnon ja uskonnollisen opetuksen tarve on päälle-päätteenä niin yleinen ihmiskunnassa, että se jo siitakin syystä voipi luottaa valtion erikoiseen huolenpitoon.

Kaikessa tässä on totta, mutta kuinka valtio voipi kaikki nämät vaatimukset täyttää? Siten että se uskonnolliselle asialle jättää mahdollisuutta myöten suurimman vapauden ja poistaa kaikki esteet, mitkä uskonnollisten yhteyksien synnylle voisivat olla haitalliset, y. m. Sen ei pidä esim. kirkkojen ja rukoushuonetten veroittamisella, jotka eivät niinkuin tehtaat ja muut teolliset hankkeet ole voiton vuoksi perustetut, niitten rakentamista vaikeuttaman eikä siten estämän uskonnollisia kokouksia. Sen on tässä samaa periajatusta seuraaminen, joka kieltää sitä viljan taikka muiden tarvekalujen tuonnista veroa ottamasta. Ja jos uskonnollinen tarve ihmisessä on synnynnäinen,

niin on se epäilemättä itse itsensä paraiten hoitava, kun sille vaan täysi vapaus annetaan. Jokainen pitäisi sitä kovin suurena hulluutena, jos valtio käskisi koko väestön, kansalaisoikeuksiensa menettämisen uhalla, itseänsä elättämään yhdellä ainoalla ruokalajilla, jota se ainoana terveellisenä pitäisi, ja sitä varten asettaisi kaikenlaatuisia ruoan keittäjiä tätä kansallisruokaa valmistamaan ja sopivissa osissa jakamaan. Kuitenkin olisi tämä vähempi hulluus ja vähemmin loukkaisi persoonallista vapautta, kuin että valtio määrää, mitä väestön on ajateltava ja uskottava, ja asettaa joukon virkamiehiä tätä ainoata puhdasta oppia saarnaamaan ja jokaista varoittamaan, joka tästä uskaltaa poiketa.

Me tahdomme kuitenkin jättää siksensä nämät mietteet, jotka ehkä monesta lukijasta lienevät hyvin maalliset, ja siirrymme siihen, mistä oikeimmiten oli aikomuksemme tässä kirjeessä kirjoittaa: Yhdysvaltain uskonnollisiin seikkoihin.

Edeltäpäin tahdomme lukijata lohduttaa, jos ne hänestä ovat kovin käsittämättömät, sillä, että amerikalaisen on yhtä vaikea ja, luulenpa, vaikeampikin ymmärtää uskonnollisia seikkoja Euroopassa. Hän ei voi käsittää tätä valtion sekaantumista uskonnollisiin asioihin, ja minä olen tavannut ihmisiä, jotka ovat olleet useampia vuosia Saksanmaalla ja Franskassa ja jotka suoraan ovat sanoneet, kuten heidän puheensakin on ilmaissut, että kirkolliset seikat näissä maissa heille ovat aivan käsittämättömät. Uskonvapauden perusteet ovat nykyään yhtä syvälle juurtuneet amerikalaisen mieleen kuin valtiokirkon europalaisen.

Mutta asiaan! Me otamme lakikirjan käteemme, katsoaksemme mitä siinä puheena olevasta aineesta säädetään.

Yhdysvaltain perustuslaki sisältää tässä suhteessa ainoastaan, „ett’ei mitään uskonnollista muototapaa voida vaatia yleiseen virkaan pääsemisen ehtona Yhdysvaltain palveluksessa.“ Siis ei pidetä mitään väliä toisesta tai toisesta uskontunnuksesta.

Ensimmäinen amendementti perustuslaissa kuuluu: „Kongressi (eikä siis presidenttikään, jolla ei mitään lainsäätävää valtaa ole) ei voi säätää mitään lakia, joka koskisi jonkun uskonnon perustamista taikka koki estää sen vapaata harjoittamista, eikä vähentää sanaa taikka sanomakirjallisuuden vapautta eli kansan oikeutta rauhallisesti kokoontua ja hallitukselle antaa pyyntö-esityksiä valitustensa auttamiseksi.

Meidän on muistaminen, että perustuslakia säättäessä ja hyväksyttäessä oli se tarkoitus, että koko se valta, joka nimenomaan ei ollut kongressille annettu, edelleen olisi eri valtioiden ja kansan. Mutta jo kongressin ensi istunnossa 1789 vaati kansa, ollaksensa aivan varma ett’ei valtioliitollinen hallitus voisi ahdistaa muutamia sen kalliimmia oikeuksia, että nämät piti perustuslaissa lueteltaman. Näin syntyivät ne 10 ensimmäistä amendementtiä, vaikka moni niitä liikannaisina vastusti. Kansa tahtoi niitä, ja ne hyväksyttiin.

Washingtonista ei siis mitään käskyä voi tulla, joka missään määrässä voisi uskonvapautta vähentää.

Menkäämme edespäin noiden eri valtioiden perustuslakeihin. Tällä erällä on meidän saatavissa ainoastaan Massachussettsin ja Rhode Islandin lakikir-

jat, mutta nämät voinee pitää täyttävinä, koska varsinaista eroitusta ei liene tässä kohdin noissa eri valtioissa. Massachussetts samalla edustaa valtiota, joka, alunpitäen perustettu uskonnollisille peri-aatteille yhdellä ainoalla puhtaana ja suvaittuna pidetyllä opilla, vähitellen on muuttunut uskonvapauteen; kun sitä vastoin Rhode Island, jonka tuo „harha-oppinsa“ vuoksi Massachussettsista karkoitettu Roger Williams ensiksi asutti, Yhdysvalloissa on ollut uskonvapauden kehtona.

Yhdestoista amendementti Massachussettsin perustuslaissa, joka, kolmannen vähemmän vapaamielisen artiklan „oikeuksien selityksessä“ kuoletettua, hyväksyttiin vuonna 1833, kuuluu näin:

„Koska yleinen jumalanpalvelus ja jumalanpalvelon, uskonnon ja siveyden opetus edistää kansan onnea ja menestystä ja turvaa tasavaltaista hallitusmuotoa, on eri uskonnollisilla yhteyksillä tässä valtiossa, josko ovat sen yhteyteen otetut taikka ei, oleva valta, tätä varten laillisesti kuulutetussa kokouksessa, valita pastorinsa eli uskonopettajansa ja heidän kanssansa palkanmaksusta sopia, sekä ottaa jäseniltänsä veroa huoneitten rakennukseksi yleistä jumalanpalvelusta varten ja niitten voimassa pitämiseksi, uskonnollisen opetuksen hankkimiseksi ja tarvittavain menojen suorittamiseksi; ja kukin ihminen, joka johonkukin uskonnolliseen yhteyteen kuuluu, on sen jäsenenä pidettävä *) siksi kunnes hän mainitun yhteyden sihteerille on antanut kirjallisen ilmoituksen aikeestansa yhteydestä

---

*) Tämä määräys on ainoastaan jäsenen velvollisuudesta seurakuntaa kohtaan, vaan ei estä uskonnollista yhteyttä siveytömän käytöksen taikka muiden syiden tähden yhteydestänsä sulkemasta, kenen tahtoo.

erota, älköönkä hän enää olko edesvastauksessa niistä lainoista ja kontrahdeista, joita mainittu yhteys sen jälkeen voipi tehdä; ja kaikki uskonnolliset lahkokunnat ja yhteydet, jotka itsensä käyttävät rauhallisesti ja ovat tämän valtion uskollisia alammaisia, ovat yhtäläisinä pidettävät lain edessä; eikä laki koskaan tule sallimaan toisen taikka toisen lahkokunnan alistamista toisen alle.“

Rhode Islandin perustuslaki alkaa näin: „Me, kansa R. I:n valtiossa, kaikkivalttiasta Jumalaa kiittäen siitä kansallisesta ja uskonnollisesta vapaudesta, jota Hän niin kauan on antanut meidän nauttia ja rukoellen Häneltä siunausta voidaksemme tämän saman vapauden vakautuneena ja vähentymättä jättää tuleville sukupolville, säädämme ja hyväksymme täten seuraavan hallitusmuodon.“

Ensimmäinen artikla sisältää selityksen eräistä perustuslaillisista oikeuksista ja periaatteista, jotka „esisäin perustaman uskonnollisen vapauden turvaamiseksi ovat kaikkien lainsäätävain, lainkäynnillisten ja hallinnollisten virkakuntain hyväksyttävät, ylläpidettävät ja edellä kaikkeja muita lakeja seurattavat.“

Tämän „declaration of right'in“ kolmas pykälä koskee uskonvapautta ja on seuraavasta sisällöstä:

„Koska Kaikkivaltias Jumala on luonut hengen vapaaksi, ja kaikki koetukset ajallisilla rangaistuksilla eli kansallisten oikeuksien riistämällä siihen vaikuttaa ovat omiaan ulkokultaisuutta ja halpamielisyyttä herättämään; ja koska, arvoisain esi-isiemme tänne muutettua ja tätä valtiota perustaessa, heidän paras tehtävänsä oli, näyttää elävä todistus siitä, että kansallinen yhteiskunta voipi olla olemassa ja paraiten

menestyä ja kukoistaa täydellä vapaudella kaikissa uskonnollisissa asioissa; sentähden me julistamme, ett'ei ketään pakoitettako ylläpitämään jumalanpalvelusta, kirkkoa eli uskonnollista virkakuntaa hänen omatta vapaaehtoisetta suostumuksestansa; eikä myöskään kehtään hätyytettäkö oman itsensä eikä tavaransa puolesta, eikä julistettako yleiseen virkaan kelvottomaksi, älkäänkä kukaan millään muullakaan tavalla uskonsa vuoksi kärsikö; ja jokaisella olkoon täysi vapaus Jumalata palvella omantuntonsa käskyn mukaan sekä tunnustaa ja todistuksilla puolustaa mielipiteitänsä uskonnollisissa asioissa, eikä tämä millään tavalla ole vähentävä eikä enentävä hänen kansallisia oikeuksiaansa.“

Jos vastamainitut, sisällykseltänsä rikkaat ja ylevämieliset, pykälät laskemme yhteen, niin saamme selvän kuvan siitä, mitä Amerikassa uskonvapaudella ymmärretään sekä mitä tämä on. Eri lakikirjain sanat tosin vähä vaihetellevat, mutta asia on kaikkialla sama: joka ihmisen vapaus uskonnollisissa asioissa vastata kunkin puolestansa, vapaus ruveta jonkun kirkon yhteyteen taikka ei, sekä viimein, ett'ei hän kansallisissa oikeuksissansa mitään kärsi itsensä eikä tavaransa puolesta.

Me menemme edelleen. Rhode Islandin lakikirjasta emme löydä mitään eri lukua uskonnollisista yhteyksistä. Ne kuuluvat niitten yleisten määräysten alle, jotka ovat kaikkien yhteyksien ja yhtiöitten, olkaatpa minkänimellisiä hyvänsä, noudatettavat, kuitenkin sillä eroituksella, että niitten sekä irtain että kiinteä omaisuus 20,000:n dollarin arvoon asti on verotoin. Tämä etu on niillä ynnä kouluilla, akate-

mioilla, yleisillä kirjastoilla, vaivaishuoneilla, hautu-
mailla ja erällä muilla erittäin mainituilla laitoksilla.

Massachussettsin lakikirjassa sitävastoin on eri luku uskonnollisia, hyväatekeviä ja kasvatusta tarkoittavia yhteyksiä varten. Paitsi mitä yllämainittu pykälä säättää, määrää tämä: että uskonnollisilla yhteyksillä on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin muillakin yhdyskunnilla; että he jumalanpalveluksen, kirkkojärjestyksen ja kurin suhteen pitäkööt vanhat vapaisuutensa ja oikeutensa, jota varten heidän on tekeminen omat asetuksensa ja sääntönsä; kuinka vastasyntyneen seurakunnan ensimmäinen kokous on yhteenkutsuttava; ett'ei kenelläkään olko äänestösvaltaa, joka ei ole jäsen; että vaimo olkoon jäsen samoilla oikeuksilla ja velvollisuuksilla kuin mieskin; ett'ei kukaan olko velvollinen maksamaan muuhun kirkkoon kuin mihinkä hän kuuluu; ett'ei mitään yhtiötä kirkollisia tarkoituksia varten veroitettako; että he veroitamatta pitäkööt omaisuutta sen verran, mikä heidän tarkoituksiinsa on tarpeellista, vaan ei enempää (viimmetiset sanat lisätyt v. 1870 katolilaisten tähden); että he vannottakoot virkamiehensä ja taloudenhoitajansa; j. n. e. Kaikki määräyksiä, jotka koskevat ulkonaisia, vähäpätöisiä muutokysymyksiä, mutta ei sanaakaan uskontunnustuksesta, käännytyskiihkosta taikka muusta sellaisesta.

Muutoin huomattakoon, että laki harvoin, jos koskaan, näitä määräyksiä käyttää. Minä olen tavannut sekä seurakunnanesimiehiä että muita kirkollisten asiain harrastajia, jotka eivät olleskaan ole tienneet lain mitään sisältävän uskonnollisista yhteyksistä. Kun heiltä olen kysynyt, missä suhteessa kirkot ovat

valtioon, on ainainen vastaus ollut: „Meidän ei tule mitään valtioon eikä valtion meihin,“ ja tätä on tavallisesti seurannut hymy, joka on melkein merkinnyt: „tuo mies on vielä viheriä,“ s. o. hän on vasta tullut Europasta.

Kun vihdoin lisään, että suuret sakot eli vankeus on yleisen taikka yksityisen jumalanpalveluksen häiritsemisestä määrätty, että uskonopetus on kielletty kaikissa yleisissä kouluissa, sekä ett’ei, myöskin katolilaisia varten tehty päätös, valtion apua saa antaa hyvätarkoituksellisille laitoksille lahkokuntaisella luonteella, niin lienen maininnut kaikki mitä laki sisältää valtion ja kirkon suhdasta toisiinsa.

Kirjeeni alussa sanoin uskonvapauden periaatteen olevan niin juurtuneen, että se aina tulee voitolle, jos se sattuu ristiriitaisuuteen jonkun muun kanssa. Tämä tulee näkyviin varsinkin valan ja avioliiton suhteen.

Amerikassa ovat, niinkuin muuallakin sekä virka- että todistusvalat y. m. käytännössä. Niitten suhteen sanotaan nimenomaan, ensiksikin että jokainen tehköön valan sen tavan mukaan, mitä hänen kirkossansa käytetään, olkoonpa se sitte kristillinen taikka ei, sekä sitten että, jos joku tunnustaa olevansa kvääkari taikka muutoin sanoo valanteon olevan omaatuntoansa vastaan, hän ainoastaan antakoon juhlallisen vakuutuksen samoilla ehdoilla kuin millä valakin tehdään. Valankaava on sen ohessa mahdollisuutta myöten yksinkertainen. Kaikkein virkamiesten, sekä ylhäisten että alhaisten, valankaava on seuraava: Minä vannon (eli lupaan) uskollisuutta ja kuuliaisuutta Massachussettsin valtiolle sekä tahdon sen perustuslakia pitää

voimassa. Niin auttakoon minua Jumala (taikka muuta sellaista).

Avioliiton rakentamista laki pitää kansallisena toimena, mutta koska moni lahkokunta ja moni yksityinen sitä pitää uskonnollisena eli kirkollisena, niin ei ole tahdottu ketään loukata tekemällä siviilinaimista välttämättömäksi, niinkuin se nykyään on esim. tuossa kirkollisessa Italiassa. *) Kullekin on jätetty valta valita minkä paraaksi näkee. Kun asianomaiset kunnan taikka valtion papilta eli registraattorilta ovat hankkineet esteettömyystodistuksen avioliiton rakentamiseen, on heidän, saadaksensa avioliittonsa vahvistetuksi, meneminen joko lähimmän tuomarin taikka seurakunnan papin luo, joka juhlallisesti vahvistaa heidän liittonsa. Kvääkareista sanotaan erittäin, että he saavat avioliittoa rakentaa sillä tavoin, mikä vanhuudesta heillä on tapana ollut.

Näitten määräysten kautta on tunnonpakko kokonaan poistettu. Ei ketään pakoiteta käyttämään uskonnollisia menoja, joita hän ei voi hyveksiä taikka joita hän ylenkatsoo, eikä taas toisaalta kenenkään uskonnollisia tunteita loukata sen kautta, että hänen täytyisi maallisen viraston edessä päättää toimi, jonka hän pitää uskonnolliselle ja kirkolliselle alalle kuu-

---

*) Koska tiedän, että sivistyneissäkin perheissä tavataan kummastuttava tietämättömyys siviilinaimisen luonteesta, jota melkein pidetään sellaisena avioliittona, mikä tänään rakennetaan, huomenna särjetään, pyydän tässä saada selittää, että siviilinaiminen eroaa meidän tavallisesta kirkollisesta ainoastaan siinä, että edellinen tehdään maallisen viraston edessä, jälkimäinen kirkollisen, kuten meillä. Niitten särkeentymisessä, perintö-oikeudessa j. n. e. ei ole mitään eroitusta.

luvana. Mutta tästä ristiriitaisuudesta päästäksensä on valtion tunnonvapauden tähden täytynyt peri-aatuksistansa poiketa ja jättää papeille, jotka ovat yksityisten seurakuntain yksityisiä palvelijoita ja joita ne mielensä mukaan voivat virkaan asettaa ja viralta panna pois, yleinen virasto. Tämä on ainoa yhteys valtion taikka sen palvelijain ja kirkollisten virkamiesten kesken, ja valtion ja kirkon täydellisessä erossa toisistansa on tämä ainoana arvossa pidettävänä poikkeuksena.

Mitä ylellistä tunnollisuutta Amerikassa käytetään, niinpian kuin on kysymys uskonnollisista vaakuutuksista, taikka kuten sanotaan tunnonasioista, näyttää meille edelleen Mormonein esimerkki. Muita monivaimoisia kohtaan ei epäillä lain koko ankaruutta käyttää, mutta niitä, jotka uskonohjeen tähden ovat monivaimoisia, on niin kauan kuin mahdollista säällitty ja muilla keinoin koettu poistaa pahetta, joka on kovin vastenlakinen ja jota ajan pitkään yhteiskunnan vaaratta ei voi suvaita.

Sen menettelemisen seurauksista, mitä täällä uskonasioista on käytetty, tahdon lyhykäisyydessä ainoastaan muistuttaa sitä suurta merkintöä, mikä uskonnolla, kuten tunnettu, on ollut Amerikan yhteiskunnan ja sen kansan tapojen ja luonteen kehityksessä. Sen vaikutus kuuluu noihin salaisiin voimiin, joitten perille eivät mitkään tilastolliset laskut pääse, vaan jotka sentähden eivät ole vähempi-arvoisia. Amerikassa voipi kaikista saada asiallisia tietoja, mutta sitä hyvää, minkä vapaat uskonnolliset yhdistykset ovat matkaansaattaneet, on mahdotoin numeroilla määrätä. Ainoastaan se on kaikille selvä, että koko maan nuoriso saapi uskonnollisen opetuksen pyhäkouluissa,

joita eri kirkot vapaa-ehtoisesti pitävät voimassa ja kymmenet tuhannet vapaa-ehtoiset opettajat ja opettajattaret hoitavat.

Eri kirkkojen jäsenet näyttävät molemmin puolin kunnioittavan ja pitävän toisiansa veljinä, eikä kuulu mitään tavatonta olevan, että he, vaikka ovat eri uskontoa, auttavat toisiansa kirkonrakennuksissa. Myöskin tiedetään, että täällä on lähetyseuroja, joihin useita eri uskonnoita on yhtynyt.

Tästä yleisestä veljeydestä ovat kuitenkin ehkä eroitettavat, yhdeltä puolen katolilaiset ja toisaalta unitariat ja universalistat. Edellisiä arvostellaan ankarammin sentähden, että he uskontoineen tahtovat sekaantua valtiollisiin asioihin ja murtaa vapaan koululaitoksen perustusta sekä että myös muutoin näyttävät vähemmin mieltyneen tasavaltaiseen vapauteen. Jälkimmäisille taas mieltävästi pudistetaan päätä ja arvellaan heidän kenties jo menneen yli rajainsa.

Paljo turhaa luuloa, tavantekoa ja taika-uskoa on epäilemättä Amerikassakin, ja monta on, jotka sen käyttävät hyödykseen, mutta ajan pitkään ei sitä vastaan ole parempata keinoa kuin vapaus, sillä aatteiden vapaassa taistelussa olemuksestansa on oikeampi ja järjellisempi vihdoin voiton saapa ja ihmiskunta siten edistyvä mielipiteissänsä ja aatteissansa korkeimastakin, minkä ihmis-aju voi käsittää.

Yhdeksäs kirje.

Lowell ja Lawrence sekä Työntekijäin yhteiskunnallinen tila ja varallisuus.

XXäytyäni vasta Lowellissa ja Lawrenceessa, tahdon tässä kertoa jotain siitä, minkä näin.

Lowell ja Lawrence, ajattelee moni lukija, mitä ne ovat? Ne on kaksi keskinkertaista kaupunkia, muutamia peninkulmia Bostonista pohjaiseen. Edellisessä on 40,000 asukasta ja jälkimäisessä 32,000. Niitten raha-arvo on 31 ja 19 milj. dollaria, siihen kuitenkin lukematta kaikki omaisuus, mikä on 1000:tta dollaria vähempi, koska se ei ole veroitettu. Siis ne eivät rikkaudenkaan puolesta ole erittäin eteviä. Mutta niillä on merkintönsä sentähden, että ovat Massachusettsin etevimmät tehdaskaupungit.

Varsinkin ovat puuvillan- ja villankehruulaitokset täällä kukoistuksessa. Yksinään Lowellissa on 11 suurta sellaista paitsi joukko pienempiä. Alituisen on 600,000 kierrutinta ja 14,000 kangaspuuta liikkeessä. Niitä käyttää 52 turpiiniä ja yhtä monta höyrykonetta. 16,000 henkeä on niissä työssä ja valmistus menee varsin uskomattomiin määriin. Joka viikko valmistetaan vaatetta 250:n suom. peninkulman pituudesta, ja koko vuoden valmistus ulottuisi kolme kertaa maan ympäri. Tämä ainoastaan Lowellissa.

Lawrence ei ole paljoa jälellä, vaikka se on aivan uusi kaupunki. Sen asukasluku on Helsingin asukasluvun kanssa yhtäsuuri, mutta mitä ikään tulee, on se aivan yhtä monen kymmenen vuoden vanha kuin Helsinki satojen. V. 1845 oli sennimellisellä kylällä 100 asukasta, 1855 oli kaupungilla 16,000 ja nyt 32,000. „Se on yankee'ta,“ sanottiin.

Näiden paikkakuntain keskus ja elähyttävä aine on tehtaat. Kello $\frac{1}{2}$ 5 antavat kaupungin kellot ensimmäisen merkin ja siten aika sitten kuluu 9:ään iltalaisilla, jolloin, pikkukaupungin tavoin, iltakello asukkaita kehoittaa levolle menemään. Päivällä ovat kadut melkein kansattomat. Mutta iltalaisilla sitä vastoin, kun työstä on päästy ja illallinen syöty taikka tee juotu, niillä oikein kiehuu ladieita ja gentlemeniä, jotka tehdasten yksitoikkoisesta särinästä ja helteestä vapaina etsivät virkistystä ulkoilmassa taikka menevät johonkuhun kirjastoon eli lukusaliin hengellensä ravintoa saamaan.

Kummassakin kaupungissa on luonnollisesti yleinen kaupungin kannattama kirjasto, joka lukusaleineen on joka päivä kaikille maksutta avoin. Lowellissa on sitä paitsi vielä yksityinen, erään työväenyhdistyksen, kirjasto (13,000 nidettä). Jäseneksi pääsee jokainen, mies eli vaimo, joka tahtoo suorittaa määrätyn maksun, noin $1 \frac{1}{2}$ päivän työpalkan vuodessa. Sisääntulleilla rahoilla ei ainoastaan pidetä kirjastoa voimassa, vaan niillä kustannetaan myöskin sangen suuri, hyvästi sisustettu lukusali sanomalehtiä varten ja kaunis kokoushuone. Tässä pidetään myös talven kuluessa luennoita eri aineissa. Joka luentosarjasta maksetaan erittäin noin 1:n päivän työpalkka. Toi-

sinaan pidetään vähäisempiä laulajaisiakin. Lawrenceassa pidetään luennoita, joita kaupunki panee toimeen ja joitten kulut suoritetaan tätä varten lahjoitetusta rahastosta. Mainioimmat miehet haetetaan näihin ja heille maksetaan runsas palkka. Pääsylippuja jaellaan ilmaiseksi taikka hyvin vähäistä maksua vastaan eri tehtaihin aina heidän täöväen luvun suhteen.

Yksityiset ihmiset olivat Lowellissa avanneet laitoksen, jota minä hartahimmasta halustani tahtoisin kaikkein suosioon sulkea. Se on niinkutsuttu „kansanklupi.“ Se on joka ilta avoin ja siinä on silloin aina kansaa niin paljo että on tungos. Siihen kuuluu avara sali ja useampia pienempiä huoneita. Ensin on lukuhuone aikakauslehdillä, joita on sekä kuvaniekkoja että kuvattomia, sekä vähäinen valikoitu kirjasto paraimpain englantilaisten ja amerikalaisen kirjailiain teoksia. Kaikki muut huoneet sitä vastoin ovat varustetut pienillä pöydillä, joilla on viljalta kaikellaisia pelilaitoksia, niinkuin shakki-, tami-, domino-, lauta-, krokettipeli (vähennetyssä koossa) j. n. e. Salissa on vielä hyvä piano ja toisinaan pidetään 10 minuuttia kestävä luento; kaikki on siistiä ja sievää, sillä sanaa „ruokoton“ ei löydy amerikalaisen sanastossa. Yleisö otti hyvin vilkkaasti kaikkeen osaa ja harvoin oli joku sija tyhjä. Rouvakset ja herrat, s. o. työntekijöitä molemmista sukupuolista, istuivat sekaisin vähäisissä joukkokunnissa ja puhelivat hetkisen ystävällisessä keskuudessa, taikka huvittelivat itseänsä viattomalla ajanvietolla, joka oli omiaan päivän työstä väsynyttä mieltä virkistämään.

Ei ole vaatimista, että sen, joka koko päivän työtä tekee, iltaisilla pitää kirjan ääressä istuman.

Harvat luonnot sitä kestävät ja harvoilla siihen on halua. Huvia ja seurallista kanssakäymistä tarvitsee itsekukin yhtähyvin kuin työtä ja lepoa. Jos tätä tarvetta luonnollisella ja hyvällä tavalla ei täytetä, niin hakee se itsellensä luvattomia keinoja. Niin kutsuttujen viattomain huvien hankkiminen, jotka rahanmenekittä ja kiusauksetta nautintoihin ovat kaikille avoinna, on siis hyvin tarpeellinen kansan edistyttämiseksi sivistyksessä. Ne eivät ainoastaan pahasta pidätä, vaan myös puhdistavat ja kohentavat mieltä, jos ne nimitäin ovat oikeata laatua. Tämä oli täällä selvästi käsitetty, ja että asiaan oli mielihalulla ryhdytty, sen näytti tuo sitä harrastavan kansan alituinen tulvaaminen klupiin.

Järjestystä valvomassa on aina joku johtokunnan jäsen. Tässä johtokunnassa on sekä miehiä että naisia. Vielä nähtiin eräs poliisi alinomaa huoneiden läpi kulkevan. Yh, arvellet, poliisi! mitä hänellä on siellä tekemistä? Ei hän siellä ole vilpittömien tähden, vaan hän on katsomassa, jos ei joku vähemmän rehellinen olisi kenties pujahtanut sisään tuosta avonaisesta ovesta. Muutoin ei Amerikassa poliisille sanota „yh,“ sillä hän on hyvin kansallinen ja mielellään suvaittu henkilö. Hänen tiedetään kuuluvan kansan valitsemain kunnallisten virkakuntain alle, eikä hänen etunsa siis voi olla muu kuin kansan.

Mutta, arvellet, taitaa olla koko elämä tuossa kaupungissa, jossa ei poliisitta tulla toimeen niinkään rauhallisessa kokouksessa kuin puheena oleva on. No, kuulepa sitte seuraavata Lawrencesta ja muista, että se on yhtä suuri kuin Helsinki. Täydellisesti luotettavalta taholta olen kuullut ja osaksi itsekin

nähty, että täällä eletään avoimien ovien takana, s. o. ovet, jotka aina vievät suoraan kadulle, ovat tavallisesti lukitsematta. Nuoret rouvasihmiset voivat mihin aikaan päivää hyvänsä kävellä yksinänsä, ilman vaaratta tulla millään tavalla häirityksi. Bostonissakin tapahtuu tämä hyvin usein, ja sitä kuitenkin täytyy syystä suureksi kaupungiksi sanoa. Ulkona avio-
liitosta syntyneitten lasten luku on Lawrenceassa 1 à $1\frac{1}{2}$ ‰, joka myös on keskimääräinen luku koko Massachusettsissa. Kirkollisessa Saksenissa on sama kohta 15 ‰ ja siveellisessä Suomessa 10 ‰; Helsinkiä ja Europan suurempia kaupungeita ei käy puheeksi ottaminenkaan. Kaiken tämän ohessa on Lavrencen poliisivoima ainoastaan 27 miestä, paitsi ylimääräisiä apumiehiä, joita erinomaisissa tilaisuuksissa tarvitaan.

Tässä voimme siis nähdä vivahduksen siitä syvästi siveellisestä hengestä, joka on New-Englannin kansassa ja joka vastoin heidän tahtoansakin vaikuttaa myös siirtolaisjoukkoihin. Se kenties ei ole seuraus niin paljo jostakusta sisällisestä lujasta siveelisyystunteesta, vaan ehken enemmän tuosta vapaasta uskonnollisesta ja valtiollisesta elämästä, kansan korkeasta sivistyksestä, työväen paremmasta tilasta sekä yhteiskunnallisessa että taloudellisessa katsannossa sekä vihdoin siitä arvosta, mikä vaimolle ja kodille annetaan.

En kuitenkaan tahdo heittäytyä, niinkuin houkuttelevaa kuin se olisi, näitä asioita miettimään, vaan tahdon sen sijaan katsoa, mitä tehtaissa voin oppia. En käy niitä katsomassa niin paljo sitä varten, että saisin ihaella uusimman ajan keksinnöitä tässä haarrassa käsiteostoja, vaan enemmän sentähden, että nä-

kisin, kuinka niissä eletään ja ollaan. Ero on suunnattoman suuri, jos niitä vertaillaan meidän oman maan tomuisiin, helteisiin ja likaisiin tehtaihin. Täällä on kaikki mahdollisuutta myöten puhdasta ja kunnollista. Porraskäytävät ovat siististi maalatut ja vapaat liasta. Työhuoneissa ovat seinät ja katto likapilkuitta sekä laattiat, joita usein lakaistaan, puhtaat. Huoneet ovat kaikkialla 14 jalkaa korkeat, ja monista suurista akkunoista (noin 8:aa jalkaa korkeat) pääsee valo vapaasti sisään. Liisterilaitokset ovat kaikki ylikerrassa, josta laveat torvet katon läpi kustakin laitoksesta vievät happamet höyryt ilmaan, jott'eivät ne ilmaa pilaa.

Jokaisessa noita suuria saleja on suuri seinäkello, joka näyttää, milloin koneet saapi seisauttaa. Tämä tapahtuu muutamia minutteja ennen soittoa, että työntekijöillä olisi aikaa itseänsä siistiä ennenkuin lähtevät. Seinillä näemme paitsi järjestyssääntöjä säästöpankkien viimeiset kuukauskertomukset, jotka myös sisältävät ilmoituksen rahain sisäänotto-ajoista ja ehdoista. Muutamissa huoneissa vaimot ovat koristaneet akkunat kukkaisilla, ja jos heitä itseänsä katselee, näkee heidän enimmäksi osaksi olevan nuoria ihmisiä sievällä, siistillä käytöksellä hyvissä vaatteissa ja tukkakin usein viimme muodin jälkeen laitettu.

Ainoa mitä tehtaissa kaipaa, on kunnan tuuletuslaitoksia. Tätä nykyä ei ole muita sellaisia kuin akkunat, ja nämät eivät täysin täytä tarvetta, eikä niitä sitä paitsi aina voi käyttääkään. Sillä kuitenkin saapi itseänsä lohduttaa, että tämä kohta pian tulee korjatuksi, sillä yleinen mieli on alkanut kuulua tä-

hän suuntaan, ja se on voima, jota Amerikassa täytyy kumartaa, ell'ei ole hyviä syitä sitä vastaan asettaa.

Hyvällä mielellä siitä vaikutuksesta, minkä näkeminen on minuun tehnyt, lähden tehtaista ja menen ennen kellon soimista muutamiin työväenasuntoihin. Niitä on joka tehtaan luona ja ne ovat kyllin avaroita, jotta suurin osa työväestä niihin mahtuu. Ne ovat tavallisesti kolmeen luokkaan jaetut, yksi pitkä huonerivi kivistä naisia varten, toinen nuoria miehiä, kolmas perhekuntia varten. Joka huonerivi on ovettomilla seinillä jaettu vähempiin osastoihin kukin eri emännällensä, joka taloutta hoitaa ja emännyyttä pitää. Hän on tavallisesti jonkun työmiehen leski taikka muulla tavalla kiinnitetty yhtiöön, joka hyvin halpaa maksua vastaan hänelle vuokraa yhden osaston huoneita, joita hän taas vuorostansa yhtiön määräämästä hinnasta antaa tehtaan työväelle. Hänen täytyy kaikin puolin olla rehellinen ja kunniallinen ihminen ja hän on yhtiölle edesvastauksessa siitä, että huoneissa on järjestys ja hyvä siivo sekä että muona on hyvä. Nuorten naispuolisten työntekijäin käytöstä on hänen äidillisellä huolella valvominen. Näitten pitää, ell'ei heillä ole erikoista lupaa, joka ilta oleman kotona klo 10, jolloin ovi suljetaan ja kaasu sammutetaan.

Ystävällisten emäntien suosiollisella luvalla käyn minä useampiin huoneihin sisälle ja tarkastelen kaikkea, suurimmasta vähimpään. Edeltäkäs on minun lukijata pyydettävä poistamaan kaikki ajatukset kunnottomista, kasarmimaisista rakennuksista, joiden mustain ovien edessä on rikkaläjiä ja muita jäännöksiä ja joista likainen lapsiparvi juoksee ulos ja sisään. Semmoista ei täällä ole laisinkaan; ne huoneet, joista nyt

puhun, eivät ulkomuodoltaan ole ollenkaan huonompia kuin muut kaupungin rakennukset. Tästä eroitettavat ovat kuitenkin City-hall eli raatihuone ja uudemmat kouluhuoneet, sillä ne kaikkialla ovat etevimmät.

Kelloa soitettuani, sillä josko ovi onki lukitsematta, kuuluu tämä kuitenkin hyvään tapaan, pyydän minä lupaa yritykseeni. Tämä annetaan mielellään, sillä ei koskaan ennen ole nähty venäläissuomalaista karhua, ja häneltä toivotaan kuulevansa jotakin tästä kaukaisesta maasta, jonka nimi ainoastaan hämärästi tunnetaan. Paraan paikalla saatavan oppaan keralla aljan minä siis kävellä ympäri huoneissa.

Alikerrassa on ensiksikin ruokahuone, jossa teepöytä on juuri katettu. Pöytää peittää valkoinen liina, jolle kupit, lautaset, leipävadit ja muut tarpeet ovat järjestykseen ladotut. Sitä lähinnä on keittiö, jossa sama järjestys vallitsee. Tuolla mukavalla rauta-arinalla on par'aikaa iltaiseksi eräitä leipiä paistumassa. Muutamissa huoneuksissa on keittiön kanssa yhdistyksessä kylpyhuone, jossa on metalliset kylpyammeet sekä eri hanat kylmää ja lämmintä vettä varten. Eteisen toisella puolen on emännän kaksi huonetta sekä kokous- ja vastaanottohuone. Wiimmemäinussa on laattia peitteillä verhottu, huonekalut topatut, ja ystävällinen tuli leimuaa aina uunissa. Täällä nuoret rouvakset eli herrat voivat ottaa tuttaviansa vastaan tahi pitää hetkisen seurallista kanssakäymistä.

Ylikerroissa ovat makuuhuoneet. Nämät ovat suuruutensa mukaan sovitetut 2:lle tai 4:lle hengelle ja varustetut kukin 1:llä tai 2:lla vaatesäilyllä. Ne iettysti ovat hyvin yksinkertaiset, valaistuilla seinillä

ja paljailla laattioilla. Huonekaluja on vähäinen pöytä, pari puu-istuinta ja 1 tai 2 pehmyttä vuodetta. Järjestys niissä riippui asukasten vähemmästä tai enemmästä kotihupaisuuden halusta.

Sellaiset ovat nuorten asunnot. Perhekunnilla on kullakin kerroksensa 4:llä—6:lla vähemmällä huoneella. Kuuloni mukaan ovat ne sievästi ja siististi sisustetut. Itse en ollut tilaisuudessa niitä näkemään, koska minulla ei ollut suosituskirjaa, ja ilman sitä en käske ketään koettamaan ainoastaan uteliaisuudesta päästä amerikalaiseen kotiin. Sillä niin hyvästi kuin sinua kohdellaankin, jos tulet tervehdyksillä joltakulta perheen ystävältä, niin ilman niittä voit saada kääntyä takaisin ovelta.

Vihdoin tulemme maksuun. Joka nainen maksaa $2\frac{1}{2}$ ja joka mies $3\frac{1}{2}$ dollaria viikossa. Muualla kaupungissa he saavat maksaa 4—5 dollaria. Tästä maksusta he saavat huoneen, ruoan, peson ja valon kello 10:een j. p. p. Jos makuuhuoneita tahtovat lämmittää, on se heidän itsensä kustannettava. Mitä ruokaan tulee, niin se on hyvä ja voimakas. Verestä leipää ja lihaa, kahvia, teetä ja monenlaatuisia kakkuja annetaan joka päivä.

Mutta mikä hyöty on tehtailijoilla näistä rakennuksista, jotka heille antavat ainoastaan vähäisen koron? Paitsi hyvän omantunnon todistusta siitä, että pitävät huolta työntekijöistään, on heille, omain sanainsa mukaan, siitä se etu, ett'eivät tarvitse maksaa suurempia palkkoja, koska työntekijä voipi vähemmällä tulla aikaan, sekä että ihmiset, jotka elävät hyvästi ja säädyllisesti, tekevät parempaa työtä ja ovat luotettavimmat. „Tarjoukseen ja kysymiseen“

tulee Amerikassa, kun se koskee ihmisiä, ihmisyyden vaatimukset lisäksi.

Tavallisten miespuolisten työntekijäin palkka on 9 à 10 dollaria viikossa ja naispuolisten 6 à 7. Kuinka paljo heille jää vaatteihin, huvituksiin, kirjoihin, hyväntekeväisyyteen ja säästöön, on siis helppo laskea. Tehtaitten työmiehillä on täällä, niinkuin muuallakin, kuitenkin huonoin palkka ja vähä pitempi työaikakin kuin muilla. Sitä vastoin on heillä se etu, että heillä aina on työtä. Heidän tilansa parantaminen ja varsinkin työ-ajan lyhentäminen, joka tätä nykyä on 10—11 tuntia, toisissa ammatissa 10, eräissä ainoastaan 8, on päivän polttavia kysymyksiä ja on usein ollut lakeja säättävään kokousten keskusteltavana.

Mainitsin nuot korkeat työpalkat, jotka eivät ainoastaan tee työntekijälle mahdolliseksi elää niinkuin ihmisen tulee, vaan myös sallivat hänen koota vähä vanhanpäivän varoja. Leipä tosin ei ole yksistään kylläksi ihmiselle, mutta toisaalta taas ei kansa, jota jokapäiväiset leipähuolet rasittavat, voi kohota korkeammalle sivistyskannalle siveellisessä ja tiedollisessa katsannossa. Kansan valistustyö on siis aina rinnastusten käypä kansan kohottamisen kanssa taloudellisessa edistyksessä. Ne tukevat ja auttavat molemmin puolin toisiansa. Kansakoulun ja lukusalin rinnalla ovat sentähden Amerikassa säästöpankit.

Näitä laitoksia pidettiin täällä, niinkuin meilläkin, ensi alussa paremmin hyvänteonlaitoksina, ja vieläkin on Bostonissa eräitä kaupungin arvokkaimpia miehiä palkatta johtamassa paria paikkakunnan etevintä säästöpankkia. Yleisesti pidetään ja hoidetaan niitä nykyään kumminkin asioitsemistoimen haarana.

Ne ovat vähäin pää-omain, työntekijäin säästöjen kerääjät, ja sentähden valtion erikoisen hoidon alaiset. Niiden peräänkatsanto on ankara, mutta ei kuitenkaan sido niitä toimittomuuteen. Niillä on sentähden viireä elämä, niin että sananlaskuna käytetään: „ei mikään ole varmaa paitsi säästöpankit.“ Yhtä harvinaista on, että joku säästöpankki tulee rappiolle, kuin on tavallista, että muut keinottelut menevät päin mäntyyn.

Vuonna 1872 oli Massachussettsissa 172 säästöpankkia. Rahoja oli niihin pannut 630,000 henkeä, joitten panokset tekivät 185 milj. dollaria. Neljättä osaa enempää ei tästä summasta kuulune päiväpalkkalaisille, mutta tämäkin alhainen lasku jättää työntekijäin osalle 46 milj. Josko dollaria ei luetakaan $2\frac{1}{2}$:lta markkaa enemmäksi (oik. 4 m. 60 p.), joka osapuilleen vastaa sen nykyistä hinta-arvoa, niin on kuitenkin työntekijöillä maassa, jonka asukasluku on $\frac{1}{4}$:stä vähempi kuin Suomen, 92:n miljoonan *) markan pää-oma.

Työntekijä ei siis Amerikassa ole ainoastaan päiväläinen, vaan on myös vähäinen rahamies. Mikään ei ole tavallisempaa kuin että työntekijöistä, jotka ovat alkaneet tyhjältä, ahkeruuden kautta ei ainoastaan ole tullut rikkaita, vaan myös hyvin etevii miehiä. Halonhakkaaja Lincolnin samate kuin ompelia Johnsonin ja nahkankauppias Grantin me kaikki tunemme. Lowellissa käydessäni näytettiin minulle paik-

---

*) Tämä lienee alkuteoksessa painovirhe, sillä $2\frac{1}{2}$:n markan jälkeen dollarista sen pitäisi olla 115 milj. markkaa.

kaa, missä nykyinen varapresidentti kylänsuutarina oli tehnyt työtä. Niistä neljästä tehtaanjohtajasta, jotka minä tapasin, oli kaksi juoksupoikana alkanut. Kerromuksia miehistä, jotka sillä tavoin ovat paljaina työmiehinä alkaneet, mutta ahkeruutensa ja toimensa kautta päässeet rikkauteen ja arvoon, saapi kuulla kaikkialla, minkä vaan haluaa. Jokaisella rehellisellä miehellä on tie edessänsä auki; hänen oma asiansa on, jos hän menee sitä eteenpäin taikka ei. Ja sillä, joka köyhässä kodissa on tottunut työhön ja hyviin tapoihin, on tässä olemisen taistelussa paremmat toiveet kuin sillä, joka on kasvanut ylellisyydessä ja huoltomuudessa. Rikkaudet sentähden harvoin pysyvät enempää kuin kaksi tai korkeintaan kolme miespolvea yhdessä perheessä. Köyhä rikastuu ja rikas köyhtyy alinomaisessa vaihtuksessa. Miljoonat pyörivät kädestä käteen, ja se, jolla ne tänä päivänä ovat, ei tiedä, kuka niiden omistaja on huomenna.

Säätyvihaa ei siis Amerikassa voi olla. Ne „striket“ (työnlakkautukset), joita täällä tehdään, eivät ole, niinkuin Europassa, taistelu kahden tarkasti rajoitetun kansaluokan välillä, vaan ovat paremmin yksityisten välisiä riitoja, koska ei voida sopia tuosta kultaisesta vasikasta, taikka myöskin seurauksia europalaisten yllyttäjän toimesta. Ne paikkakunnat, joissa asukkaat enimmäkseen ovat europalaista syntyperää, ovat tämän aikakautemme yhteiskunnallisen taudin varsinaiset pesäpaikat. New-Englannissa ne ovat hyvin harvinaisia ja aina vähäpätöisiä.

Mikä myöskin suuressa määrässä likentää eri kansaluokkia toisihinsa, on tuo yhteinen kaikkien käyttämä kansakoulu. Sekä Lowellissa että Lawrenceassa

näytettiin minulle samassa luokassa miljoonain arvoisia poikia ja tyttöjä ja toisia, jotka eivät maksaneet penniäkään, ihmisarvo kuitenkin siihen lukematta, ja se tekee paljon Amerikassa. He istuivat yhdessä rivissä, kenties ainoastaan jonkun mustan neekerin eroittamina, ja heitä kohdeltiin ilman eroitusta. Ei tiedä mikä poika koulussa kerran on tuleva Yhdysvaltain presidentiksi. Sillä kerralla, kuin minä kävin eräässä koulussa, sattui olemaan erään miljoonamiehen tyttären, 15-vuotiaan neidin vuoro pitää ovea auki, sillä aikaa kun repaleissaan oleva irlantilainen ja neekeri menivät ulos. Eräs paikkakunnan enin arvossa pidettyjä perheenisiä oli vasta jättänyt lapsensa kansakoulun tarkastajalle melkein seuraavilla sanoilla: „tiedän lapseni olevan hyvästi kasvatettuja, mutta minä panen ne huolelta yleiseen kouluun. Sen pahan, mikä mahdollisesti voisi heihin siellä vaikuttaa, tiedän kodin hävittävän; mutta toivon heidän hyvää vaikuttavan niitten lasten tapoihin, joilla ei ole hyvän kodin veratonta etua.“ Sellainen on henki. Turhamaisuus on poikkeus.

Poikain täysi-ikäisiksi jouduttua, on heillä kaikilla rikkaudesta ja enimmästä tai vähemmistä vero-äyrestä huolimatta yhtä suuri oikeus kunnallisissa ja valtiollisissa asioissa. Amerika on uskaltanut sen uhka-yrityksen, että on antanut, edes sivistyskantaa katsomatta, täyden äänestys-oikeuden kaikille, viimeksi 4:lle miljoonalle enimmäksi osaksi aivan oppimattomia neekereitä. Ei voi kieltää, että rusketta kuuluu valtioturvankurissa, mutta vapautteen luotetaan rajattomasti, sillä kokemuksesta tiedetään sen, hyvän koulujen kera, olevan kansan paras kasvattaja. Työntekijän äännes-

tysoikeus ei ainoastaan korota häntä itseänsä, pakoitamalla häntä ajattelemaan yleisiä, ylevämpiä asioita, vaan se antaa myös hänelle arvokkaan tilan yhteiskunnassa. Hän tietää olevansa yhtä hyvä kuin joku toinenki, ja toiset sen myöski tietävät. Hän voi mennä minne hyvänsä ilman että häntä halveksitaan, häntä ei ainoastaan gentlemaniksi kutsuta, vaan pidetään ja kohdellaan sinä, s. o. kunnan miehenä.

Kymmenes kirje.

Vaimon oikeudet.

XX Tiljakkoin käsiteltiin Massachussettsin lainsäätävässä kokouksessa kysymystä, joka varmaankin miellyttäneekäikkia lukijattaria. Se koski vaimon osallisuuden oikeutta valtiollisiin vaaleihin. Pilaa, arvellet ehkä. Ei, kyllä se on täyttä totta. Opi kerrassaan, Amerikka kerran ajattellessasi, kääntämään ylös alasin kaikki lapsuudessa saadut valtiolliset ja yhteiskunnalliset aatteet. Kunnes sen olet tehnyt, olet auttamattomasti „viheriä.“

Että vaimo, tämä määräämätön olento, joka välistä tehdään enkeliksi ja välistä orjaksi, välistä kukaksi ja välistä sireeniksi, että hän, tämä hento, ylimmainen olento, tämä heikompi henki sekoittuisi valtiollisiin asioihin, sehän vasta on ylösalasin käännetty maailma. Se nostaa kaikki etuluulot pystyyn niinkuin äkäisen koiran karvat.

Kuitenkin asiaa tuumitaan oikein täydellä todella Atlantin tällä puolen. Se on alituinen sekä Massachussettsissa että muissakin valtioissa. Siitä nostetaan kysymys joka vuosi, ja joka vuosi se taas hyljätään, mutta alati vähemmällä enemmistöllä. Ei ole epäilemistä sen vihdoin laiksi pääsemisestä. Wyomingin piirikunnassa

on se jo muutamia vuosia ollut lakina hyvillä seureaukuksilla.

Massachussettsissa on se viime vuosina jo tullut hyljätiksi valiokunnassa, jonka lausunto on keskustelematta hyväksytty. Tänä vuonna valiokunta sitä puolusti 8:lla äänellä 3:a vastaan. Keskustelu siitä edusmieskunnassa eli alikamarissa oli vilkkaimpia koko istunto-aikana. Se kesti 4 päivää, ja lopullisessa äänestuksessa tuli 83 myöntävää ja 142 kieltävää ääntä.

Lainsäätävän kokouksen näkö näinä päivinä oli hyvin ihailtava. Paljoa ennen istunto-ajan alkamista olivat kaikki parvet täpötäynnä ja State Housen etehiset ja käytävät vilisivät rouvaksista, jotka olivat tulleet liian myöhään toivottua sijaa saadakseen. Keskustelun alkamista ennen esitti sentähden eräs jäsen, että laattiakin tällä kertaa saisi olla kuuntelijain käytettävänä. Puheenjohtaja vastasi, ett'ei ollut lakia, joka jäsentä kieltäisi sijaansa jättämästä jollekulle rouvakselle. Tämä oli yleisen poislähdön merkki. Joukko edusmiehiä nousi sekä tarjosi ensin käsivartensa sitten sijansa jollekulle tuota kaunista sukupuolta. Itse he jäivät laattialle seisomaan, ell'eivät nimittäin onnistuneet saamaan jotakuta niistä istuimista, joita sittemmin tuotiin sisään niin paljo kuin huoneeseen suinkin mahtui. Koko huone oli siten enemmän laulaissaalin kaltainen kuin vakaan, valtiollisen kokouksen.

Keskustelu oli molemmin puolin vilkas, koska paraat puhujat olivat eri mielipiteistä, toiset esitystä puolustivat, toiset vastustivat. Välistä kuunteleva yleisö taputteli käsiänsä, ja viidesti tuotiin sisään suuren suuria „kauniiden käsien sitomia“ kukkaiskimppuja kiitollisuuden osoitteeksi hyvästi puhutuista sanoista.

Ne asetettiin puheenjohtajan pöydälle kaikkien katseltaviksi.

Olen pahoillani, ett'en voi lukijalle antaa näyttää tuosta mainiosta puhumisky'ystä, mikä täällä molemmin puolin tuli ilmi. Wakaisuus ja leikillisuus tulvasivat virtanaan, ja yleisö seurasi melkein joka sanaa suurimmalla tarkkuudella. Antaakseni lukijalle edes pintapuolisen käsityksen niistä syistä, joita täällä tuotiin esiin asetusehdotuksen puolustukseksi, tahdon tässä muutamia luetella sanomalehtien kertomusten mukaan, pannen ne erään puhujan suuhun.

„Veroitettaa ilman edustus-oikeudetta oli tyranniutta v. 1776, ja niin se on vieläki, mutta Massachusettsissa ovat vaimot veroitetut 150:stä miljoonasta dollarista, eikä heillä ole edustus-oikeutta.

Jos vaimo rikkoo lakia vastaan, niin häntä rangaistetaan, mutta hänellä ei ole mitään oikeutta ottaa osaa tämän lain säädäntöön.

Ääntö-oikeus tosin ei ole mikään luontainen, syntyperäinen oikeus, mutta mies syntyy yhtä vähä kuin vaimokaan vaaliseteli suussa.

Perustuslakiamme tehdessä oli köyhä, neekeri ja vaimo suljettu lainsäädännön osallisuudesta, mutta aikain kuluessa on köyhä saanut samat valtiolliset oikeudet kuin rikaskin; „värjätyt“ ovat myöskin päässeet valkoisten arvoisiksi; nyt on vaan vaimollekin sama oikeus tehtävä. Hänen ylemmät siveelliset omaisuudet kyllin palkitsevat hänen ruumiillisen voimansa vähemmyyden; ja kumpikohan lienee vaalimiehelle tarpeellisempi? Maamme valtiolliset puolueet ja kokoukset tarvitsevat hyvin kyllä hänen puhdistavaa vaikutustansa. Muutamia vuosikymmeniä takaperin pidet-

tiin tuimat, kiljuvat opettajat kouluissamme tarpeellina, oppilaiden kurissa pitämisen vuoksi. Me avasimme koulunovet vaimolle, ja missä on nyt entinen raakuus? Ja oma kokemuksemme näyttää meille, että kokouksissa, joissa vaimo on ollut läsnä, ei ole nähty noita metelisiä kohtauksia, jotka muutoin valtiollisissa kokouksissa ovat tavallisia.

Mutta ehkä sanottaneen vaimon sekaantumisen valtiollisiin asioihin turmelevan hänen tapojansa ja olevan luonnotonta. Hän muka kokonansa kuuluu kodin hiljaisuuteen. Onko hänen arvonsa alennut kun hän on sekaantunut koulupoikain vallattomaan joukkoon taikka ollut valtiollisia kiistoja kuuntelemissa? Eikö tämä paremmin ole häntä kohottanut ja antanut hänelle ylevämpiä mielihaluja? Wyomingissä on hän yleiseksi mieltymykseksi ääntö-oikeuttaan käyttänyt, ja sillä on vielä ollut se hyvä seuraus, että ne vaimot, jotka ennen olivat demokraatteja (kansanvaltalaisia), nyt ovat ruvenneet tasavaltalaisiksi.*) Jos se tunteitamme loukkaa, voimme lohduttaa itsiämme sillä, että mikä tänään on luonnotonta, huomenna on oleva luonnollista. Nykyinen sukupolvi on loukkautuva nähdesänsä vaimon vaaleihin ottavan osaa, samate kuin se on loukkautunut neekereinkin vaali-osallisuudesta, mutta tuleva miespolvi on pitävä sitä luonnollisimpana asiana maailmassa.

Vielä sanotaan, ett'ei vaimo itse haluakaan tätä oikeutta ja ett'ei enempää äännöstäviä ole tarpeen. Mitä edelliseen tulee, niin se ei ole todistettu, mutta

---

*) Massachusettsissa enemmistö kuuluu, kuten tietty, tasavaltaiseen puolueeseen.

jos yksikään sitä tahtoo, on hänen oikeuttansa valvottava.

Äännöstävien lukumäärän suhteen taas ei neekereinkään ääniä tarvittu, ja kuka on sanonut, että meidän itsemmekään äänet ovat välttämättömät. Tiedämme maita olevan, jotka tulevat toimeen ainoastaan yhdellä äännöstävällä. Ei kelpaa kysymystä katkaista sanoilla: emme tarvitse ääniänne. Nyt on 20:lle miljoonalle vaimolle annettava oikeus yhtä hyvin kuin 4:lle miljoonalle neekerille.“

Melkeen tähän suuntaan asiata puolustettiin. Wastustajain aseet voipi rivien välistä lukea, kun siihen lisää, että heillä oli enemmän kokkapuheita ja useimmat naurajat puolellansa. Enin osa aikaa meni keskusteluun niistä käytännöllisistä vastuksista, jotka asiaa toimeen pannessa kohtaisivat. Ja ylimalkain näyttää siltä, kun näiden voittaminen ja aika tätä nykyä olisikin pääasia. Tasavaltainen puolue on kolmessa kokouksessa Philadelphiassa ja Worcesterissä ottanut vaimon ääntö-oikeuden julistuskirjaansa ja luwannut sitä puolustaa.

Mistä koko keskustelun aikana ei sanaakaan kuulut, oli tuo meillä melkein pakolliseksi totuudeksi otettu väitös, että vaimon ajallinen kyky on vähempi kuin miehen ja ett'ei hän voisi täyttää niitä velvollisuuksia, jotka ääntö-oikeutta seuraavat. Tätä seikkaa ei mieli tehnyt koskemaan, koska oltiin vastatusten muutamain satain kanssa maan sivistyneimpiä rouvaksia, jotka läsnäolollaan näyttivät, että he kysymykselle antoivat täyden arvon, ja sen lisäksi perinpohjaisilla tieteisillä tutkimisillaan olivat todistaneet, ett'eivät hengen voiman suhteen suinkaan olleet kovempi-onnisia.

Amerikalaisilla rouvaksilla on yleiseen yhtä korkea sivistys kuin itsenäinen käytös, joka todistaa heidän tietävän olevansa vapaata ja suurta kansaa. Kaikki yleiset koulut ovat heille samoinkuin miehenpuolillekin avoimet, ja ylemmissä kouluissa on heitä usein enemmän. Nuoren miehen täytyy aikaiseen ottaa osaa elämän käytännöllisiin toimiin, kun sitä vastoin nuorella rouvaksella on enemmän aikaa uhrata opintoihinsa. Hän käypi koulua 19:n, 20:n vuoden ikään, ja aivan tavallista on, että rouvakset lukevat sekä ylempää matematiikkaa että myös latinata ja kreikkaa. Etevimmät yliopistot, Harvardin ja Yalen, eivät tosin vielä ota vastaan naisylioppilaita, mutta suuri joukko muita kollegioita on joko ainoastaan naisia eli sekä naisia että miehiä varten. Naislääkärit, ja niitä on Amerikassa paljo, nais-lainoppineet, naispapit j. n. e. tuntunevat ehkä puusta katsoen vähä luonnottomilta, mutta se etuluulo häviää pian. Älköön kenellekään mielivaltaisia rajoja asetettako, vaan annettakoon itsekunkin mennä niin loitos, kuin hän voipi, ja valita se tie, mikä paraiten hänen luonnon- ja mielenlaadulensa soveltuu.

Ei tarvitse sanoakaan, että vaimoja on sekä kauppa-, posti- että sananlennätinkonttoreissa y. m.

Hänen luonnollisiin oikeuksiinsa kuuluu vielä Amerikassa, että hän tulee lailliseen ikään silloin kuin mieskin, saapi itse omaisuuttansa hoitaa ja käyttää sekä että veli ja sisar ovat perimisen suhteen yhdenarvoiset.

Mitä naimisissa olevan vaimon oikeuksiin tulee, niin hän sekä Massschussettsissa että useimmissa muissakin valtioissa, eräissä vähillä poikkeuksilla, on ja

saapi aina olla sekä irtaimen että kiinteän omaisuutensa omistaja. Hänen omaisuuttansa voipi yhtä vähä ottaa miehen velasta kuin miehen omaisuutta hänen. Irtainta omaisuuttansa hän saapi käyttää ja hoitaa miten paraite tahtoo. Kiinteätä omaisuuttansa hän sitä vastoin ei voi luovuttaa miehensä suostumuksetta, mutta ei tämäkään käytännössä voi, ehkä laki sen sallii, kiinteätä omaisuuttansa myydä vaimonsa suostumuksetta, sillä jos mies sattuu kuolemaan, pidetään vaimon naima-oikeuden osallisuutta pesään enemmässä arvossa kuin sellaista yksipuolista kauppaa. Tavalista on, että tällaisten kauppakirjain alle molemmat kirjoittavat, ja vaimoa tutkii, koska se koskee hänen omaisuuttansa, tuomari kahden kesken, ett'ei hän minäkään pakon tautta, eli kenties pelosta, suostuisi vasten tahtoansa. Michiganissa on tässä asiassa menty vähä kauemmaksi kuin Massachussettsissa. Michiganin perustuslaissa sanotaan, ja tätä muuttamaan ei siis lainsäädäntökään pysty, että naimisissa olevan vaimon kaikki omaisuus, olkoonpa se saatu ennen taikka jälkeen hänen avioliittoon menemistänsä joko oston, lahjoituksen eli testamentin kautta, on oleva hänen yksityinen omaisuutensa, jota miehen veloista ei voi panna ryöstöön; hänellä on myös oleva täysi valta lahjoittaa se kenelle hyvänsä samoin kuin hän olisi naimatonna. — Tämä määräys on lakikirjaan saatu kaikkien lailisten miespuolisten kansalaisten äänestyksen kautta!

Tämmöinen on laki. Että se on hyvä, sitä ei voine kieltää. Se valvoo molempain oikeutta millään tavalla häiritsemättä aviollista sopusointua, sillä ei mikään pakoita kumpaakaan omastansa alinomaa huolta pitämään taikka estä vaimoa, jos hän niin tahtoo, omai-

suutensa käytäntöä jättämästä miehellensä. Hän tulee ainoastaan varjelluksi köyhyyteen joutumasta, jos mies sattuu olemaan tuhlari taikka muutoin häviää, ja hänen perimänsä eli ansaitsemansa omaisuus tulee miehensä eli hänen velkojainsa ryöstöstä suojelluksi.

En koskaan ole kuullut puhuttavan että tätä lakia käytännössä olisivat mitkään vaikeudet kohdanneet; eikä myöskään minulla ole mitään syytä luulla avioliittojen täällä sentähden olevan onnettomampain kuin muualla.

Vaimoin oikeuttomuutta oman omaisuutensa ja yksin työpalkkansakin suhteen pidetään täällä syystä raa'an ja kehittymättömän yhteiskunnallisen tilan merkkinä. Vaimon tila on aina ollut sivistyksen mukainen, ja sitä ei sentähden syyttä ole sivistyksen määrääjänä käytetty.

Jos joku kumminkin luulisi avioelämän käsitykseen kuuluvan sen, että molemmilla aviopuolisoilla on kaikki yhteistä oleva, niin siihen yhteyteen, jota sillä tarkoitetaan, voipi käyttää vanhaa sananlaskua: Jaetaan kuin veljekset, sanoi susi ketulle, otti kaikki.

Yhdestoista kirje.

State-house ja vähä valtiotietoa.

Kun olet maassa, jossa valtiollisilla asioilla on niin suuri merkitys kuin Amerikassa, missä joka mies, sivistynyt taikka sivistymätön, ei ainoasti puhu yleisistä asioista, vaan ottaa niihin myös itse tehokkaasti osaa, niin et voi päästä ilman, ett'ei yleinen henki sinuunki tartu ja tee sinusta edes vähäistä valtatieturoitsijata. Sen ohessa kaikki laitokset ovat niin likeisessä yhteydessä valtiollisen elämän kanssa, että, ell'ei sitä ymmärrä, ei mitään muutakaan voi ymmärtää. Senthäden pitää edes vähä perehtyä yleiseen katsantotapaan näissä asioissa ja omin silmin katsoa, kuinka tasavaltainen hallitusmuoto työtänsä tekee eri oikeuskohdissansa.

Ensiksi käypi muukalainen, joka vanhasta tavasta alkaa yläpäästä, n. k. State-Housea katsomussa. Tämä on korkeimpain hallituskuntain, sekä hallinnolisten että lainsäätävain, istuntopaikka. Se on samalla kuninkaan linna ja parlamentin huone. Sillä onkin rakennustaiteellisessa katsannossa sama osa kuin Europan linnoilla. Valtiot ja eri kaupungit tekevät kilvan kauniita ja tarkoituksensa täyttäviä yleisiä rakennuksia, ja nämät siis tehokkaasti edistävät puhdasta ja jaloa rakennustapaa.

Massachussettsin State-housella Bostonissa, jonne nyt matkani johdan, on tässä suhteessa etevä, vaikk'ei millään muotoa etevin sija. Pää-oven edessä olevata pengertä kaunistaa kaksi pronssista vartalokuvaa, toinen kansakoulujen hartaan ystävän ja puolustajan Horace Mannin, toinen tuon mainion puhujan ja isänmaan ystävän Samuel Adamsin. Tuossa kauniissa etehisessä on eräässä komerossa takaseinällä „isänmaan isä“ lippujen ja viirien keskellä ja hänen vieressään hänen työnsä täyttämä, orjain vapauttaja Abraham Lincoln.

Sekä ylä- että alakerran kylkirakennuksissa on huoneita eri virkakuntia varten. Ovilla on luettavana: Office of the Governor, of the Lieutenant-Governor, Secretary of State, Attorney General, State Auditor, Board of Education, of State Charities, of Agriculture, of Health, State Library, Bureau of Labor Statistics, Treasury, Commissioner of Corporations, of Saving Banks, of Railroads j. n. e. osoittaen mitä niitten takana on etsittävä. Keskusosassa ovat senaatin ja edusmiesten kokoushuoneet.

Eräältä kanslistilta saan minä Massachussettsin valtiokalenterin, eli kuten sitä täällä kutsutaan „Manual for the General Court.“ Jälkimäinen on lainsäätävän kokouksen virallinen nimitys, jota myös tavallisesti kutsutaan legistaturiksi (lainsäädännöksi.) Tämä käsikirja sisältää ensiksikin Yhdysvaltain ja Mass:n perustuslain sekä sitte luettelon kaikista edusmiehistä, valtionviroista ja virkamiehistä ynnä muita tietoja yleisistä asioista, jotka liikuttavat Commonwealth of Massachussettsia.

Etehisessä valitsen itselleni sopivan paikan ja istun elämätä tutkimaan, kansatulvan alinomaa ujos-

telematta edestakaisin liikkeessa. Jokainen näyttää juurikuin ajattelevan: tämä on minun, ja käyttäyty sentähden yhtä vapaasti kuin jos olisi omalla konnullansa. Kaikkien yleisten laitosten ja virkakuntain, niin korkeimpain kuin alimpainkin, ovet ovat kaikille avoinna, ja kaikki sinua kohtelevat hyvästi ja säädyllisesti. Yleisöä kohdellaan täällä samalla tavalla kuin ostajia suuressa kauppakonttorissa. Virkavaltaa tuskin nimeksikään tunnetaan. „Tiedämme hyvin kyllä olevamme kansan palvelijoita, ja ell’emme käyttäynny sen mukaan, pääsemme pian viralta pois,“ sanoi minulle erään virkakunnan päällysmies taannoin. Tämä on yksi täällä vallitsevan järjestyksen hyviä seurauksia siitä, että virkamiehet asetetaan virkoihinsa ainoastaan vuodeksi kerrallansa. Sen paha puoli on nepotismi (sukulaisten suositteluinen), jota kuitenkin on kyllin kyllä ja kenties enemmänki kuin Amerikassa jäykästi virka- ja ylimysvaltaisissa maissa. Toinen paha puoli on tuo kunnianhaluinen kansansuosion himoaminen, nimen ja maineen saavuttamiseksi. Yleistä leipäpalaa näkyy täälläkin, samoin kuin muuallaki, suuri joukko keinoilijoita himoavan, jotka pitävät tuon vähemmän arvollisen, mutta verkkasemman kulun virkailaitosten kautta parempana kuin rauhattoman asioitsemisen.

Ainoastaan korkeimmat paikat antavat täällä omistajallensa voimaa ja nimen, joka voipi kunnianhimoista joukkoa houkutella; ja kunnianhimo, sekä hyvässä että pahassa merkityksessään, onki melkein jokaisessa tasavaltalaisessa. Se on kari, jolle moni hyvin etevä mies on joutunut haaksirikkoon. Presidentin, kuvernöörin, mayorin y. m. virkojen eteen „juos-

taan.“ Toisaalta hyvittelään turhamielisyyttänsä, mutta toisaalta taas tahdotaan saada vaikutusvoimaa voidaksensa jotakin toimittaa; ja ell’ei tätä tee, niin kunnia muuttuu ylenkatseeksi ja moite on säälimätön.

Käsi kirjastani näen, että Mass:n kuvernööri valitaan ainoastaan vuodeksi, mutta hänet voidaan valita uudelleen kuin monasti tahansa, koska laki eikä käytäntökään sille mitään rajoja pane. Vuoden 1780:n perästä, jolloin nykyinen perustuslaki hyväksyttiin, on Mass:ssa ollut 28 kuvernööriä, josta kunkin osalle keskimäärin tulee $3\frac{1}{3}$ vuotta. Muutamat ovat olleet kuvernöörinä 6, 7 vuotta. Useissa muissa valtioissa valitaan kuvernöörit, jotka ovat valtioitten korkeimmat hallitusmiehet, siis samanarvoisia kuin Saksin kuningas eli joku hänen vertaisensa, vähä pitemmäksi ajaksi, enintään 4:ksi vuodeksi. Michiganissa esim. 2:ksi, Illinoisissa 4:ksi vuodeksi.

Kuvernöörin vaaliin kelpaava on Mass:ssa kukin täysi-ikäinen kansalainen, joka seitsemänä edellisenä vuotena on tässä valtiossa asunut ja jolla on kiinteätä omaisuutta („freehold“) vähintäänsäkin 1000:n punt. edestä. Michiganissa vaaditaan ainoasti viiden vuoden kansalaisoikeutta Yhdysvalloissa ja kahden vuoden asumista mainitussa valtiossa sekä 30:n vuoden ikä. Rhode Islandissa on ainoastaan yleinen määräys ett’ei kukaan, joka ei ole oikeutettu johonkin vaaliin ottamaan osaa, myöskään voi kelvata siihen virkaan valittavaksi.

Lainsäätävä kokous jakautuu, samatekuin valtioliittoisessa hallituksessakin, kahteen kamariin: senaatti ja edusmieskunta. Mass:n senaatissa on perustuslain mukaan 40 jäsentä, jotka vuosittain valitaan piirikun-

nittain. Edusmiehiä taas on 240, jotka myöskin valitaan vuosittain, yksi eli useampi jokaisesta vähemmästä piiristä eli kunnasta, aina sen väkiluvun mukaan. Vaaliin kelpaavuudesta ei ole mitään tarkempia määräyksiä, paitsi että senaattorein on pitänyt piirikunnissansa asua vähintään viisi vuotta ja edusmiesten vähintään yksi vuosi ennen vaalia; kumpaisellaki kammarilla on kuitenkin vähä eri luonne, joka usein kuuluu olevan hyvin tarkasti rajoitettu, aina sen mukaan kuinka suurien piirikuntien valitsemia ne ovat.

Eräissä valtioissa lainsäädännön jäsenet valitaan vähä pitemmäksi ajaksi, senaatin 2:ksi eli 4:ksi vuodeksi ja edusmieskunnan jäsenet enintään 2:ksi vuodeksi. Illinoisissa esim. valitaan senaatin jäsenet, joiden tulee olla vähintänsäkin 25:n vuoden ikäiset, 4:ksi ja edusmiehet 2:ksi vuodeksi. Michiganissa molemmat kamarit valitaan 2:ksi vuodeksi.

Mass:n kuvernööri astuu virkaansa ja lainsäädäntö tulee varsinaisesti kokoon vuosittain tammi-kuun ensimmäisenä keskiviikkona. Istunto-aika on viime kymmenenä vuotena vaihetellut 113:n ja 170:n päivän välillä.

Kuvernöörin vuosipalkka on 5000 dollaria (useimmissa muissa valtioissa paljo vähemmän); lainsäätävä kokous määrää itse palkkionsa, viime vuosina on se ollut 500:n ja 700:n dollarin vaiheilla, aina istuntoajan pituutta myöten.

Kuvernööri ja muut ylemmät valtionvirkamiehet valitaan määräpäivänä vuodessa niin kutsutussa „state election”issä.“

Semmoisessa oli minulla hiljakkoin tilaisuus olla

Hartfordissa, Connecticutissa. Ne suuret kokoukset, joissa eri puolueet kandidaattinsa valitsevat ja programminsa (julistuskirjansa) ilmoittavat, olivat jo pidetyt. Vaalipäivän edellisinä iltoina pidettiin kuitenkin vähempiä valtiollisia kokouksia, joissa valitut kandidaatit kaunopuheisesti selittävät ajan kysymyksiä omalta ja puolueensa kannalta sekä kehoittivat miehissä vaaleihin osaa ottamaan, ett'eivät ainoasti voittaisi, vaan voittaisivat myös loistavalla tavalla. Välistä näki rauhallisten kansalaisten liehuvin lipuin ja helisevin soitoin vaeltavan juhlakulussa pitkin katuja, ja heidän edellänsä kulki tavallisuutta myöten poliisia kunniavahtina. Soitsukulut ja hurraamiset kuuluivat myös päivänjärjestykseen. Tahdotaan näet huomiota herättää näyttääksensä, että vielä sitä eletään, ja kenties tuossa salaisessa tarkoituksessa, vetää tykönsä nuorisoa. Tuleehan sekin jonkun vuoden perästä äänestämään, ja se, joka kerran on ollut osallinen jossakin juhlakulussa, kuuluu jo tavallansa puolueeseen. Sentähden puolue maksaakin vapaa-ehtoisen keräyksen kautta näiden huvien kaikki kulut. Jos kandidaatti esim. kuvernöörin virkaan on varakas mies, niin on luonnollista, että hän suorittaa paraan osan kaikkien niiden kokousten, puheiden ja juhlakulkujen kuluista, jotka, yksipuolisesti katsoen, pidetään hänen tähtensä.

Vihdoin tuli tuo suuri päivä. Tasavaltalaisten ja demokraattein (kansavaltalaisten) välillä oli elämä ja kuolema ratkaistava. Edelliset olivat useampina vuosina päässeet vaaleissa voitolle, vaikka aina vähällä enemmistöllä; demokraatit panivat sentähden kaikki liikkeelle päästäksensä tällä kertaa voitolle. Yleinen häiriö, katumelskeitä ja valtion oloa uhkaa-

via eripuraisuuksia, lukija ehkä ajattelee. Ei, päinvastoin. Jokainen meni rauhallisesti työhönsä ja kaupunki oli koko päivän niin rauhallinen kuin muu-
loinkin. Ainoastaan jos vaalipaikan ohi tuli kulke-
maan taikka sanomalehtiä silmäämään, jotka olivat
täytetyt uljailevilla herätyshuudoilla vaalimiehille, voi
havaita jotakin tähdellistä tekeillä olevan.

Kaupunki on jaettu useampaan vaalipiiriin eli „wards'iin,“ joissa kussakin on yksi „wardroom.“ Näihin ovat vaalilaatikat asetetut. Niitä vartioitsee var-
tavasten valitut jurymiehet, joiden päämies pitää huos-
tassansa vaaliluettelon, joka jo edeltäkäs on tehty
ja ollut esillä tarkasteltavana. Viralliseen miehistöön
kuuluu vielä poliisimies. Yksityiseen taas kuuluvat
molempain puolueitten asiamiehet, jotka seisovat oven
vieressä tukku valmiiksi painetuita vaaliseteleitä kai-
nalossa, joita he auliisti tarjoavat jokaisen käytettä-
viksi, joka heitä lähestyy. Tätä nykyä oli niitä ai-
noastaan kahta lajia, „democratic ticket“ ja „republican
ticket“, jotka molemmat olivat sopivilla tunnus-
merkeillä koristetut ja joihin kaikkein kandidaatein
nimet olivat otetut. Kunnallisia vaaleja varten, jotka
samana päivänä pidettiin, oli tietysti eri „tickettejä“
ja eri laatikat. „Raapimiset“ s. o. muutokset eivät
ole oikein mieluisia, mutta käytetään kuitenkin sangen
usein. Saatuasi sen setelin, jota tahdot, menet jury-
miehen luo nimeäsi vaaliluettelosta etsittämään, ja
sen löydettyä vedätät sen päälle ristin sekä pudotat
sitte listan laatikkoon sillä voimalla ja vaikutuksella,
mikä sillä voipi olla.

Tällä tavoin kuluu koko päivä. Alituisen tu-
lee ja menee äänestäjiä; jokaisella, sekä köyhällä

että rikkaalla, on valtion asioissa äänensä. Vaalilaa-
tikon luona ovat kaikki yhdenvertaiset.

Jos hetkisen viivähtää eräällä näitä rauhallisia taistelutantereita, joilla aatteet nimien ja paperilap-
pujen muodossa toisiansa vastaan taistelevat, niin saapi
nähdä vähä sitä kansakiihkoista vallattomuutta, joka
asian luonnon mukaan tällaisissa tilaisuuksissa on vält-
tämätön. Koska molemmat puolueet panevat viimmei-
sensä liikkeelle, niin tehdään sekä luvallisia että lu-
vattomia ponnistuksia saadaksensa kaikki äänet niin
tarkkaan kuin mahdollista. Koko päivän on vaunuja
liikkeessä, jotka uneliaita tuovat äänestyspaikalle.
Eikä edes aina pidetä sopimattomana täten vaalilaa-
tikon luo tuoda yhteiskunnan heittolaitakin, jotka usein
ovat päissään ja tuskin tietävät mitä tekevät; ja hyvä
on, jos heitä ensin ei ole tähän tilaan saatettu ja ken-
ties heidän edestänsä maksettu minimivero valtiolle
heille ääntö-oikeutta hankkiakseen.

Tämä on kansanvaltaisen yhteisrakennuksen kas-
vannaisia, ja muukalainen luulee, vaalin usein voivan
tällaisten äänten kautta tulla päätetyksi. Mutta Ame-
rikalainen katsoo asiaa yleisemmältä kannalta. „Se on
suuri väärinkäytös,“ hän arvelee, „mutta äännöstäjain
suureen lukuun katsoen, nämät halvat äänet ovat vä-
hästä arvosta. Paitsi sitä pahe on molemmin puolin,
jotta se siten syöpi toisensa, ja oikeinajattelevat kum-
minki viimein jäävät hallitsemaan.“ Muutoin on
tämä vallattomuus, jonka voi estää joko ainoastaan
yleisen ääntö-oikeuden kumoamalla, mikä taas ehkä
tuottaisi suurempia väärinkäytöksiä, tavallisia enem-
män ylimysvaltaisissa maissa, taikka antamalla sivistyksen
hedelmän tunkea niinhyvin alimpain kuin ylim-

päinki yhteiskunnan kerrosten läpi. Kumpaaako Amerikassa käytetään, ei tarvitse sanoa.

Kello 6 j. p. suljettiin vaalilaatikat, ne olivat olleet auki kello 6:sta aamuissa, ja äänten lukeminen alkoi. Kohta aljettiin tulla uteliaaksi saada kuulla, kuinka vaalit olivat päättyneet; kansa alkoi kaduille keräytyä. Iltasilla tuli etevimpäin sanomalehtien toimituksille sähkösanomia toisista kunnista, ja niiden sisällys ilmoitettiin paikalla keräytyneelle kansalle kadun yli pingoitetulle valkoiselle vaatteelle tehdyillä pimikammiokuvilla. Jokaista sanomaa tervehtivät korkeat myönnytyshuudot milloin tasavaltalaisten milloin demokraatein puolelta. Yöllä kun demokraatein voitto näytti olevan varma, sytytettiin kaupungin torille ju suurimmille kaduille ilotulia; laulua, vihellystä ja hurraamista kuului. Mainita sopii, että miespuolinen nuoriso enimmäkseen täten huvitteli itseänsä.

Seuraavana päivänä ei koko vaaliriidasta tietty mitään. Eri puolueitten äänenkannattajat ainoasti hyvin tyynesti kertoivat, kuinka vaalit olivat päättyneet, ilman mielenkarvaudetta eli syrjäsiemauksitta vastustajillensa. Asian kerran päätyttyä, oli kukin kohtaloonsa tyytyväinen.

Äänestämään oikeudetta on Mass:ssa vuoden 1821 jälkeen, jota ennen kullakin ääntövaltaisella piti oleman omaisuutta vähintään L. 60:een, jokainen miespuolinen kansalainen, joka on täyttänyt 21 vuotta ja asunut valtiossa yhden vuoden sekä piirikunnassa, jossa hän ääntö-oikeuttansa harjoittaa, vähintään kuusi kuu-kautta onnen vaalia ja joka kahtena viime vuotena on maksanut veroa, enemmän tai vähemmän, valtiolle

eli läänille. Vaivaishoidon elätettäviä ja holhouksen alaisia ei tietysti tähän lukuun oteta. Vuonna 1857 lisättiin vielä hyvin tarpeellinen pykälä perustuslakiin, nimittäin, ettei kenelläkään, joka perustuslakia ei osaa englanninkielellä lukea ja nimeänsä kirjoittaa, ole ääntö-oikeutta. Tällaista määräystä ei liene paljo missään muussa valtiossa kuin Mass:ssa. Eräs demokraattinen lehti ei syyttä tämän suhteen muistuttanut, että tasavaltalaiset olivat hyvin innokkaita saamaan Mass:iin lakipykälätä, jonka he jossakussa etelävaltiossa pitäisivät hyvin vaarallisena yhteiskunnalle, sillä siten suuri osa neekereitä kerrassaan menettäisi ääntö-oikeutensa.

Vähä luonteenmukaista on myös tapa, millä lukutaitoa tarkastetaan. Virkakunnat eivät siihen lainkaan tarvitse puuttua. Puolueet kyllä pitävät silmänsä auki toistensa vajavaisuuksille eivätkä salli oikeudettomain vastustajain ottaa osaa vaaliin.

Tuo tarkka puoluemuodostus on yhteiskunnalle muissakin suhteissa hyödyllinen. Sen kenties paras hyöty on, että se estää tuon niin usein puhutun vähemmistön oikeuden sortamisen, sillä kaikissa vapaissa valtioissa tekeytyy kaikkien tähdellisten asiain suhteen kaksi melkein yhtä mahtavata puoluetta, ja koska vähemmistö on kylliksi monilukuinen, on se myös kylliksi kunnianarvoinen, tehdäkseen enemmistön sortoa ainoasti perusteellisesti, mutta ei käytännöllisesti, rasitukseksi.

Vähemmistön edustus on kuitenkin päivän kysymyksiä Amerikassakin. Illinoisissa hiljakkoin hyväksyttiin eräs amendementti perustuslakiin, jonka tarkoitus on paremmin valvoa vähemmistön oikeutta edus-

mieskunnan jäseniä valittaessa. Jokaisesta niistä 51 senaattori-piiristä, joihin tämä valtio on jaettu, valitaan kolme edusmiestä siten, että kukin äänestäjä antaa kolme ääntä, jotka hänellä on valta antaa joko kahdelle eli kolmelle taikka kaikki yhdelle. Se ainoa vaali, joka tämän lain mukaan on pidetty, oli hyvin hyvästi päättynyt, sillä joka piirissä sai enemmistö kaksi edusmiestä ja vähemmistö yhden. Koko tätä määräystä pidetään vielä kuitenkin ainoastaan kokeena, ja siitä on sanomalehdissä paljon keskusteltu.

Sekä enemmistön että vähemmistön vapauden paras tuki ei tule niin paljo edustustapaan kuin lainsäätäjävallan ja perustuslain määrääjävallan tarkkaan rajoitukseen. Siellä jossa lainsäätäväkokous, niinkuin nykyään Franskassa, ottaa kaiken vallan itsellensä ja omalla vastuullansa määrää koko kansan kohtalon, siellä ei todellisesti enää olekaan tasavaltaa eikä sen, tahdon lisätä, tasavaltalaisia, vaan paremmin monipäinen yksivalta. Amerikassa perustuslaki tarkoin määrää sekä lainsäätäjä- että toimeenpanijavallalle rajansa. Ylivalta sitä vastoin on kansalla, joka käyttää sitä perustuslain kautta. Kuinka tämä hyväksytään eli kuinka tätä muutetaan, näkyy seuraavasta käsikirjassani.

Kesäkuun 16 päivänä 1820 lainsäätävä kokous päätti kutsua kansan kuntiinsa kokoon, tavallisen äänestyksen kautta päättämään, josko olisi tarpeellista valita valtuusmiehiä perustuslakia tarkastamaan ja siihen muutoksia ehdottelemaan. Suuri enemmistö puolesti ehdoitusta, ja kuvernööri julisti sen perästä yleisen kuulutuksen, jossa kansaa kehoitettiin valtuusmiehiä valitsemaan. Nämät, jotka valittiin samalla ta-

valla ja yhtä monta kuin edusmieskuntaan, kokoon-
tuivat Bostoniin State-houseen Marraskuun 15 päi-
vänä 1820 ja erosivat Tammikuun 9 päivänä 1821.
He päättivät ehdoitella 14 amendementtia perustus-
lakiin lisättäviksi ja valitsivat komitean, jonka tulisi
lukea äänet, jotka niitten suhteen tulisivat annetta-
viksi. Kansa äänesti Huhtikuun 19 päivänä 1821,
ja komitea kokoontui ääniä lukemaan samana vuonna
Toukokuun 24 päivänä. Äänet luettuansa komitea
jätti työnsä tuloksen lainsäädännölle, jonka kehoituk-
sesta kuvernööri julkaisi yleisen kuulutuksen, että 9
ehdoitelluista muutoksista oli tullut hyväksytyksi, muut
viisi sitä vastoin hyljättyksi.

Siten oli tärkeä muutos tapahtunut hallitusmuo-
dossa ilman ett'ei rauha tullut vähintäkään häirityksi
eli tavalliset hallituskunnat hetkeksikään tointansa
lakkauttaneet.

Perustuslaki on maan korkein laki. Lainsäätä-
jävalta ei voi antaa mitään lakia, joka on sitä vas-
taan, ja kaikissa oikeuksissa on sillä etusija oleva kai-
kista muista. Ja „koska on pääasiallista joka ihmisen
oikeuden säilyttämiseksi, että lainkäytäntöä hoitavat
miehet niin vapaat, puoltapitämättömät ja itsenäiset
kuin minkä ihmiselliset olot sallivat,“ niin perustus-
laissa määrätään, että korkeimman oikeuden jäsenet
saavat pitää virkansa niinkauan kuin he hyvästi käyt-
täytyvät, s. o. koko ikänsä, sekä että heille on an-
nettava kunnollinen, laissa määrätty palkka. Mass:n
kaikki tuomarit, sekä ylemmät että alemmat, määrää
kuvernööri 9-jäsenisen neuvoskunnan avulla. Ainoas-
taan rauhatuomarit määrätään 7:ksi vuodeksi, kaikki
muut ijäksensä.

Useammissa, ell'ei enimmässä osassa muita valtioita valitsee kansa tuomarit 4:ksi—15:ksi vuodeksi. Illinoisissa valitaan esim. yli-oikeuskunnan jäsenet 9:ksi, muitten 4:ksi—6:ksi vuodeksi.

Tässä tahdon lopettaa nämät valtiolliset silmäilyt esiin tuoden pari artiklaa Mass:n oikeusjulistuksesta.

Art. V. Koska kaikki valta alkuansa on kansan, niin hallituskunnat, sekä lainsäätävät ja toimeenpanevat että lainkäynnilliset ovat kansan sijaisia ja asiamiehiä ja joka aika kansan edessä vastuunalaisia.

Art. XV. Painovapaus on maan vapauden vakuudelle olennainen; sentähden sitä älköön koskaan rajoitettako tässä valtiossa.

Art. XVII. Kansan oikeus on pitää ja kantaa aseita yhteiseksi suojelukseksi. Mutta koska rauhan ajoilla sotajoukot ovat vapaudelle vaaralliset, niin niitä älköön pidettäkö lainsäädännön suostumuksetta; ja sotaväen virkakunnat ovat aina olevat kansallisille virkakunnille alamaiset.

Art. XXVII. Rauhan aikana älköön yhtään sotamiestä majoitettako kenenkään huoneesen omistajan suostumuksetta, ja sota-aikana tällainen majoitus on tapahtuva kansallisen virkakunnan kautta lainsäädännön määräyksen mukaan.

Kahdestoista kirje.

City hall ja town meeting.

Kreivikunnat eli läänit, jotka Uudessa Englannissa ovat alueellisia piirikuntia melkein yksinomaisesti lainkäynnillistä tarkoitusta varten, jätän sillensä ja menen nyt State housesta, missä eilen kävin, City halliin, sielläkin jotain oppiakseni.

City hall eli raatihuone, kuten me sitä kutsuimme, on kaupungin hallituksen istuntoaika ja tavallisesti rakennustaiteellisen kauneutensa suhteen muita rakennuksia etevämpi. Kaupungin kaikilla virkakunnilla on tässä virkahuoneensa, ja jos vähä liikemmältä hallitustapaa katsoo, niin muukalaista kummastuttaa täällä vallitseva yhtämuotoisuus, sillä hän on tottunut pitämään Amerikkaa kaiken erimuotoisuuden ja kaikellaisten muutosten kotina. Yhdysvaltain perustuslaki käypi täälläkin, ainoastaan vähemmässä muodossa ja toisilla nimityksillä. Presidenttiä nimetään täällä „mayor“iksi, kongressia „city council“iksi, senaattia eli ylikamaria „board of aldermen“iksi ja edusmieskuntaa „common council“iksi. Mayori on toimeenpanijavallan päämies ja hänellä on, samoin kuin presidentillä ja kuvernöörillä rajoitettu kieltovalta; hän on samalla myös puheenjohtajana molempain ka-

marein, jos niitä niin saa nimittää, yhteisissä kokouksissa.

Kaikki nämät virkakunnat valitsee kansa vuoden ajaksi, sen lisäksi vielä vaalin tarkastajat, köyhäin hoidot, sillä kunkin kunnan on köyhänsä hoidettavat, sekä koulukomitean jäsenet, viimeksimainitut kolmeksi vuodeksi. Kaikki muut palvelusmiehet, joista erittäin nimitettäköön poliisipäällikkö ja poliisipalvelijat, mayori ja neuvoskunta panee virkaan ja viralta pois ja muutoinkin kansan sijaisina päättävät kaikki kunnan asiat. He määräävät mitkä yleiset työt ovat tehtävät, he tekevät ja tutkivat jurymiesluettelon, määräävät kaikkien virkamiesten palkat ja kaikki tarpeelliset verot sekä kantavat ja pitävät ne hoidossaan; he saavat myös korkeamman virkakunnan vahvistuksetta antaa ohje- ja järjestyssääntöjä kaikille niille moninaisille toimille, joita kaupunginkunnassa tavataan; ja vuosittain on komiteain ja eri hallintokuntain päällikköjen heille annettava tarkka kertomus toimestansa ja asiain tilasta heidän kunnissansa. Nämät kertomukset painetaan ja jaetaan ilmaiseksi niille, jotka niitä tahtovat.

Jos nyt silmäämme esim. City halliin Lawrenceassa, joka on Helsingin kokoinen kaupunki (32,000 asuk.), niin näemme siellä olevan 6 aldermeniä ja 18 councilmeniä taikka raatimiestä. Mayorilla, joka samatekuin edellisetkin astuu virkaansa Tammikuun ensimmäisenä maanantaina, jolloin hallitus järjestäikse ja mayori pitää adressinsa eli valtapuheensa, on palkkaa 1200 dollaria. Vanhimmilla ja raatimichillä sitä vastoin ei ole rahapalkkaa työstänsä. „Lawrence city documents 1872“ nimisestä kirjasta, jossa on 460 si-

vua, näen muun muassa kaupungin rahaasioista, että kaikki maksut mainittuna vuonna kohosivat tuohon sievään summaan 493,307 dollaria. Jos tästä vähennetään 77,000 dollaria, jotka annettiin velaksi, valtiolle ja läänille maksettavat verot y. m., jotka tekivät 60,000, sekä korot veloista ja velkain suorittamiset, noin 73,000, niin juokseviin maksuihin jääpi 283,000 dollaria. Näistä oli käytetty: katuihin, niitten kivitämiseen ja lasku-ojiin 90,000, kouluihin ja kouluhuoneihin, vaikk'ei yhtään uutta koko vuodella oltu rakennettu, 69,000, palonsammutuslaitokseen, uuden höyryruiskun, huoneihin ja ruiskunletkuihin kera 34,000, poliisin ylläpitämiseen 23,000, kaupungin virkamiestenpalkkoihin, kouluntarkastajan palkka siihen luetuna, 18,000, katuvalaistukseen 4000, City hallin voimassa pitämiseen 3,300 ja kaupungin puiston 2,500 j. n. e. Köyhäin hoitoon meni ainoastaan 5,900 dollaria. Täksi vuodeksi määrätyt verot tekivät 277,100 dollaria, jäännös oli saatu muista tuloista.

Lawrencen ja sen raha-asiat jätän siksensä ja kiiruhdan sieltä eräasen „town meeting“iin Brooklinessa lähellä Bostonia, johon minä ystävien ja ystäväin ystävien kautta olin tullut kutsutuksi.

Rautatien asemahuoneelle mennessäni pistäynyn kuitenkin eräasen oikeussaliin omin silmin nähdäkseni, josko nämät ovat yleisölle avoimet, eivätkä ainoastaan ole niin olevinaan, kuten eräässä toisessa lukijalle hyvin tutussa maassa. Ilokseni näen ovien olevan kenelle hyvänsä avoimet sekä sisällä kylliksi tilaa oivallisilla istuimilla yleisöä varten, joka mielihalulla tutkinnon menoa seuraa. Keskellä salia on jonkunmoisen aitauksen sisällä tuo varsinainen tais-

telutanner. Tässä on tuomarilla, riitakumppaleilla, todistajilla, asianajajilla ja jurymiehillä määräsijansa. Mutta minun on Brooklineen kiiruhtaminen.

Tämä on uusi-englantilainen towni eli maalaiskunta. Se on vähäinen tasavalta rajoitetulla vallalla ja aito kansavaltaisella hallitusmuodolla. Samoinkuin muinoin Hellaksessa ja Roomassa koko vapaa, miespuolinen väestö tuli forumille yhteen valtion asioista tuumimaan, samoin vielä nytkin ollaan ja eletään näissä towneissa, ainoasti sillä eroituksella että kaikki ovat vapaita, ett'eikä lakeja säädetä koko valtakunnalle eikä useammille kansoille, vaan ainoastaan itsellensä taikka sille pienelle yhteiskunnalle, johon kuulutaan. Tämä oli toivioretkeläisten ensin Amerikkaan tullessa ja sitä asuttaessa yleisten asiain keskustelun alkupe-
räinen muoto. Uusi-Englantilainen on kunnalliset laitoksensa isiltänsä perinyt; hän sentähden niitä pitää pyhinä ja uskonvapauden ja vapaiden uskonnollisten yhdistysten kera vapauden ja koko kansan tulevaisuuden parhaimpina tukina. Täällä hän käytännöllisesti tutustuu itsehallitukseen ja imee ne todellisesti tasavaltaiset aatteet ja tavat, joita tasavalta ja joitten kera yksinvalta on mahdotoin. Ei ole siis syyttä näitä kuntia kutsuttu Amerikan valtiolliseksi yhteydeksi. Ne eivät ainoastaan ole maan vähin valtiollinen jako, vaan myös muitten mittaajat. Jos niiden arvo laskeutuu, jos niissä rakkaus ja tottumus itsehallitukseen, lainkuuliaisuus ja todellinen sivistys laimistuu, silloin ei koko muusta komeasta valtiorakennuksesta ole paljo mihinkään. Jos taas elämä niissä on vilkasta ja ytimestä, silloin on korkeimman hallituksen pilautu-

minen eli kukistuminen oleva ainoastaan satunnaisena epäjärjestyksenä.

Vähintäinkin kerran vuodessa kaikki vaalivaltaiset yhtyvät kunnan yhteisiä asioita keskustelemaan ja päättämään. Lukijan on muistaminen, että näihin ei kuulu mitään, joka koskee uskoa eli kirkkoa. Maallisen vallan ei tule näihin mitään. Kirkolliset seurakunnat syntyvät aluskunnallisesta jaosta huolimatta, ja tavallisesti on samassa kunnassa useampia seurakuntia.

Se meeting Brooklinessa (noin 7000 asuk.), johon nyt menen, on tavallinen vuosikokous. Sen ovat viime vuoden selekti-miehet kutsuneet yhteen painettujen julistusten kautta, jotka olivat naulatut huoneitten nurkkiin ja kokoussalin, tuon niin kutsutun „town hall“in oven päälle. Julistuksessa on, paitsi ajan ja paikan määräystä, tarkka erityisluettelo kaikista niistä kysymyksistä, mitkä tulevat esiteltäviksi.

Kello 1 päivällä avataan kokous rukouksella isäin Jumalan tykö, jonka joku läsnäolevia „reverendejä“ pitää. Ensimmäinen kysymys on puheenjohtajan valitseminen, joka tapahtuu suostuntuudoilla. Toinen on tavallisten kunnallisvirkamiesten valitseminen tulevaksi vuodeksi. Nyt puoluekiihko saapi vähä valtaa, sillä jokainen tietysti tahtoo, jos otaksuu, ett'ei sukulaisuus, heimoisuus j. m. s. mitään vaikuta, valita sellaisia miehiä, joita hän pitää kunnollisina ja joiden mielipiteet tulevan vuoden polttavista kysymyksistä paraite sopivat hänen omiin mielipiteihinsä.

Nämät kysymykset näkyivät nykyjään koskevan vedenjohtolaitoksen tekemistä, joka oli laskettu maksavan $\frac{1}{2}$ milj. dollaria, sekä erästä Bostonissa nos-

tettua ehdotusta anastaa koko Brookline. Vaalikouksia oli sentähden jo edeltäpäin pidetty ja valittu kandidaatteja. Neljä eri tickettiä oli liikkeellä ja niitä tarjoeltiin ilmaiseksi jokaiselle, joka vaan halusi. Eräs nimitti itseänsä „Citizens Nominations“iksi, toinen „Anti annexation“iksi, kolmas „Independent ticket“iksi ja neljännen nimi oli: Brookline, sellainen kuin se on. Nimet olivat ylinnä korkeilla mustilla kirjaimilla, ja niiden alla eri kandidaatein nimet. Eroavaisuudet olivat vieraan silmissä vähäpätöiset ja koskivat ainoastaan paria henkeä.

Näistä vaalivirastoista voin nähdä, millaisia virkamiehiä uusi-englantilaisessa kunnassa on. Ensiksikin on „town clerk,“ jonka moninaisia tehtäviä en koskaan uskalla, tiedän ainoasti hänen olevan sihteerin, registraatorin y. m. ja hoitavan kaikkeja kunnan kirjoja ja kansliatoimia. Sitte on täällä vielä „selectmen,“ köyhäin holhojamiehiä sekä yleisten teitten tarkastajia, joihin virkoihin samat henget, luvultaan viisi, ehdotellaan. Selektimiehet ovat hallintovaliokuntana, jonka toimeenpantavat kokouksen päätökset ovat ja jonka muutoin paraan ymmärryksensä ja omantuntonsa mukaan tulee kunnan asioita hoitaa. He ovat toimeenpanija- ja hallinnollisena virkakuntana, ja kansa itse on lainsäätäjänä. Oikeusasiat ovat rauhatuomarin hoidettavana.

Vielä on kolme jäsentä valittava koulukomiteaan ja neljä yleisen kirjaston toimikuntaan, kaikki kolmeksi vuodeksi, sekä kolme asessoria, yksi rahanvar-tija ja kantomies.

Werojen suhteen muistutettakoon, että kunnan virkamiehet kantavat kaikki verot. Lainsäädäntö mää-

rää sen summan, mikä valtion maksuihin tarvitaan. Tämän valtiosihteeri sitte jakaa eri kreivikunnille heidän arvonsa mukaan viimeksi pidetyssä varallisuusluvussa. Täällä sitte lisätään, mitä kreivikuntain tarpeihin menee, ja summa jaetaan kuntain päälle, jotka taas vuorostansa tarpeensa määräävät. Koko summan asessorit sitte jakavat veronalaisille heidän omaisuutensa mukaan ja kunnan kantomies ne sitte kantaa. Tätä nykyä on Mass:ssa, välillisiä veroja lukuun ottamatta, jotka menevät valtaliittoiselle hallitukselle, kolmellaisia veroja, nimittäin: 2:n dollarin henkiraha, joka on jokaisen täysi-ikäisen miehenpuolen maksettava ja joka ääntö-oikeuden saamiseen vaaditaan, varallisuusvero omaisuudesta, joka nousee vähintäänkin 1000:teen dollariin, sekä sisääntulovero. Wiimme mainittu on kuitenkin päätetty lakkauttaa, koska se mielipide on päässyt vallalle, että ihminen itsensä ja perheensä elatukseksi tarvitsee kaikki, mitä käsillään eli päällään voipi ansaita. Wasta kun niin paljo jääpi yli tavallisista tarpeista, että siitä tulee suurempi pääoma kuin mikä menee huonekaluihin ja vaatteihin, vasta silloin on yltäkylläisyys, josta osan voipi käyttää yleistä parasta varten yksityisen vaurastumista haittaamatta. Rikkaassa maassa kaikki tämä käy hyvin päinsä.

Mutta takaisi kokoukseen. Paitsi mainituita virkamiehiä on vielä valittava kaksi „fence viewersi“ä, joiden hoidossa aitaukset ovat ja jotka niitten suhteen ratkaisevat kaikki riidat, kolme komisariusta tuota riidanalaista vesilaitosta varten ja vihdoin 12 poliisimiestä, sillä kunnan asia on pitää hyvää järjestystä piirissän.

Paitsi kunnan poliisia on vielä valtionki poliiseja, jotka vartavasten ovat valvomassa, ett'ei valtion lakeja rikottaisi, mutta jos niin sattuu, on heidän syylinen saatettava kanteen alaiseksi. Koska on useampia lainsäätäjäkuntia, niin on myös monellaisia lakeja ja lainrikkomia. Niinpä näkee esim. usein vankeuslaitosten kertomuksissa erittäin mainittavan, kuinka monta on vangittu rikoksista Yhdysvaltain lakeja vastaan (näitä Liittokunta myös voimassa pitää) sekä kuinka monta valtion eli kreivikunnan eli vihdoin kunnan lakeja vastaan. Samate ovat Yhdysvaltain oikeuskunnat erillään valtion oikeuskunnista.

Koska kaikki yllämainitut kunnallis-virkamiehet, paitsi vesimiehiä, ovat kaikissa kunnissa, niin tästä osapuilleen voipi nähdä heidän vaikutusalaansa laadun, ehk'ei koko sen laveutta. Tiedän ainoasti, että heidän valtansa, etenki koulujen suhteen, on sangen laava ja että he muutoinki ovat hyvin itsenäisiä.

Waalien perästä oli päivänjärjestyksellä kunnan virkamiesten vuositilien tarkastaminen ja ryhtyminen toimenpiteihin sen johdosta — nämät vuositilit ovat kumminkin Mass:ssa pienemmässä tai suuremmassa painetussa vihkossa, jota jaellaan ilmaiseksi — sekä townin (kylän) kuulostaminen, josko se hyväksyisi selektimiesten tekemää jurymiesten luetteloä. Sitten oli kysymys kouluhuoneitten korjauksista, kouluntarkastajan ottamisesta, kuten edellisenä vuotena, uusien teitten tekemisestä, katujen valaistuksesta ja puhtaana-pitämisestä, kyläkunnankokousten sääntöjen muutoksesta y. m. sekä vihdoin tulevan vuoden verosumman määräämisestä.

Koska Brookline, puoleksi kaupunki puoleksi maakylä, ei ole aivan sopiva maalaiskunnan malliksi, niin tahdon saattaa tietoon toisen, Bridgewater nimisen, kylän ulostekoluettelon, joka satunnaisesti juuri nyt on edessäni. Asukasten luku on noin 4000:n paikoilla ja vuoden 1872:n maksut tekivät, jos eräitä lainoja, jotka ovat sekä vastattavia että vastaavia, ei lukuun oteta, 35,490 doll., joista meni: veroa valtiolle 3,380 ja kreivikunnalle 2,830; n. k. valtio-apuun armeijan ja laivaston invaliideille 1075; rautatie-osakkeihin 4,697; teihin 9,736; kouluihin 9,426; köyhille sekä vaivaishuoneessa että ulkona siitä 1,519; virkamiehille 1,176; kassakaappeihin 532; tappurahaa petolinnuista 131; lumenlapiomiseen 160; sekamenoihin 828. Teihin ja kouluihin menee, kuten näkyy, paras osa. Vuoden kuluessa oli kunnasta kannettu 24,862 doll.; valtiolta tuli kunnan hyväksi n. k. korporationivero ja koulunrahastosta yhteensä 7,690 doll.; vajaus oli muulla tavoin saatu. Veroitettu omaisuus nousi 2,132,000 dollariin, ja henkirahaa maksoi 878 henkeä.

Koska vaalit ja äänten yhteenlasku Brooklinessa kestivät useita tunteja, niin kokousta pidettiin myöhään yöhön ja lykättiin viimein paria päivää myöhemmäksi. Keskustelut olivat toisinaan erittäin vilkkaita, ja niitä usein elähytti lystikäs pila, joka tavallisuuden mukaan lankesi hyvään maahan. Ankaraa parlamentillista järjestystä noudatettiin koko aika, ja puheet pidettiin suurella taidolla. Jäsenet olivat miehiä kaikista ammateista ja kasaluokista, kaikki samalla oikeudella ja tasa-arvoisia. Jokaisella oli äänensä, mutta ei yhtä enempää, kuinka suuri osa verosta hyvänsä hänen osaksensa tulisikin. Köyhän ai-

noa dollari on hänelle samanarvoinen kuin tuhat rikkaalle. Hänellä on siis yhtä suuri hyöty siitä, että yleiset varat hyvin käytetään. Vapaus ja itsenäisyys ovat molemmille samasta korkeasta arvosta, mutta ne eivät voi tulla molempain osaksi yhtä suuressa määrässä yhdenvertaisuudetta vaalissa.

Toisinaan tosin tehdään päätöksiä, joita me pitäisimme hyvin koktuuttomina ja väärinä, mutta jotka hyvin soveltuvat amerikalaisen oikeudentuntoon. Niinpä esim. Hartfordissa minulle kerrottiin, että eräässä läheisessä köyhässä piirikunnassa oli päätetty rakentaa uusi kaunis kouluhuone. Vastustavana vähemmistönä oli melkein ainoastaan yksi mies. Hän oli paikkakunnan ainoa varakas mies ja tulisi siis maksamaan suurimman osan kuluista, kun useimmilla ehdoituksen puolustajilla sitä vastoin ei ollut penniäkään, mutta tulisivat kuitenkin nauttimaan sen hyötyä. Henkiraha oli heidän kuitenkin maksettava, veroitettavia pää-omia heillä sitä vastoin ei ollut, mutta sen sijaan lapsia. Enemmistö tietysti voitti, huone rakennettiin, ja mies sai maksaa.

Ja mitä se amerikalainen, jota tämä asia ei koskenut, tästä sanoi? Hän nauroi sydämmellisesti, ei minkään ilon tähden lähimmäisen tappiosta, mutta hänen mielettömyydelleen ruveta sellaista chdoitusta vastustamaan, sillä hän arveli hyvän koulun olevan rikkaan omaisuudelle paraana tukena; se tekee myös hänelle paraat työntekijät, niin että hänellä ajan oloon on siitä rahallinenki voitto.

Epäilemätöntä on, että tuo lavea ääntövalta kaiken tämän ohessa voi sivistymättömässä yhteiskunnassa tuottaa todellisiakin väärinkäytöksiä.

Tässäkin kokouksessa voi sitä vähä nähdä. Täällä oli muun muassa eräs herrasmies, jolla näkyi olevan palveluksessaan joukko irlantilaisia, jotka vetivät samaa virttä kuin hänkin. Hän oli tavalla tai toisella saanut heidän luottamuksensa, ja merkin saatua olivat he valmiit huutamaan „yes,“ nostamaan kätensä tahi ääntämään, miten vaan piti. Sellainen lauma voipi tietysti helposti tehdä sekaannusta pienessä yhteiskunnassa, jossa heidän äänensä ovat jostakin arvosta. Pahe ei kuitenkaan voi päästä kovin suureen valtaan, sillä kansan ydin on ajatteleva ja valistunut, ja paremmat mielipiteet ovat helposti tarttuvaisia, varsinkin oloissa, joissa älyttömyyden käytännölliset seuraukset piakkoin tulevat näkyviin. Paitsi sitä rajoittaa yleinen laki kuntain valtaa. Niinpä ne esim. eivät saa veroittaa itsiänsä muita kuin lainsäädännön määräämiä tarkoituksia varten.

Tässä, niinkuin monessa muussakin, kohdassa tapahtuu kiertokulku. Kansa määrää perustuslain kautta eri valtiovalloille heidän rajansa, mutta pidättää itsellensä ja yksityiselle molempain kalliimmat oikeudet. Waltiovallat taas määräävät kuntain vallalle rajat. Kansan valtaa kokonaisuudessaan rajoittaa ainoasti oikeuden ja viisauden käsky; vähempäin yhteiskuntain, samate kuin yksityisenki, valtaa rajoittaa sitä vastoin yleinen laki. Kansa on siis samalla sekä hallitsija että hallittava, kun sitä vastoin tuo n. k. hallitus on ainoasti välikappale, jonka voi muuttaa eli vaihtaa toiseen, jos se näytäkse kelvottomalta tai vanhentuneelta.

Kolmastoista kirje.

Castle Gardenista Niagaralle.

Castle Garden on se paikka, johon siirtolaiset ensiksi viedään New-Yorkissa. Se on valtiolaitos, sillä ehkä valtaliittoinen hallitus on ottanut siirtolaiset huostaansa niin kauaksi kuin he ovat laivalla, niin on se kuitenkin jättänyt eri valtioille heidän hoitonsa niin pian kuin he jalallansa ovat astuneet heidän rajainsa sisälle. Koska enemmän kuin kaksi kolmannesta kaikista siirtolaisista kulkee New-Yorkin kautta, niin on heidän vastaanotto laitoksensa tässä paikassa väkiluvun, ehk'ei hoidon suhteen etevin.

Siirtolaislaivan tultua New-Yorkin satamaan, vievät yleiset virkamiehet matkustavaiset Castle Gardeniin, jossa he tulevat tilaisuuteen pitää huolta edelleen pääsemisestänsä. Ensiksi heidät viedään eräisen suureen pyöreään saliin. Täällä heitä tutkitaan nimen, synnyinpaikan, ammatin, määräpaikan y. m. suhteen. Niiden nimet, joilla on kirjeitä eli sukulaisia odottamassa, luetellaan, ja jokaisen kapineet merkitään ja pannaan talteen. Sairaat ja turvattomat viedään läheisellä saarella oleviin hospitaaleihin. Terveet taas saavat siinä rakennuksessa, missä ovat, kaikki mitä tarvitsevat. Ruokaa ja juomaa myydään määrähintoi-

hin ja taattavain ravintolain lähettiläät tarjoavat asuntoa y. m. kohtuullisiin hintoihin. Rautatiepilettejä myydään Liittokunnan kaikkiin osiin, rahoja vaihdetaan, sananlennätin- ja postikonttoreita on, ja kielen-taitavat miehet ovat osaamattomille avullisina kirjeiden kirjoituksessa.

Työnansiota hankitaan sekä New-Yorkissa että ulkona siitä, ja kun siirtolainen on valmis lähtemään, viedään hänet kaptiveineen asemahuoneelle, jossa hänet vielä oikeaan junaan neuvotaan. Kaikki nämät edut hän saa ilman mitään eri maksutta, sitävastoin höyryvene-yhtiöt maksavat joka siirtolaisesta, jonka tuovat, 1 $\frac{1}{2}$ dollaria.

Siirtolaisasioitsijan kertomuksesta vuodelta 1872 näen, että sinä vuonna 626 höyry- ja 96 purje-alusta toi 330,000 muukalaista New-Yorkiin. Edellisenä vuonna oli niiden luku 70,000:tta vähempi. Ylikulkiessa oli 483 kuollut, enimmäkseen purjelaivoilla, ja 175 nuorta kansalaista oli syntynyt. Hospitaaleissa oli hoidettu 8,676:tta henkeä, joista 434 oli kuollut. Työtä oli hankittu 32,600:lle hengelle miehiä ja naisia.

Kun siirtolaiset kerran ovat lähteneet Castle Gardenista, joka hyvin ansaitsee käydä katsomassa, jos ei siellä vallitsevan järjestyksen vuoksi, niin kumminkin sen vuoksi, että saapi nähdä, miltä nämät kulkevat vieraat uuteen maailmaan tullessansa näyttävät, niin he tulevat hajoitetuiksi ympäri koko Liittokunnan, jossa heidän jälkiänsä enää ei kukaan voi seurata, niinkin hupaista kuin olisi saada tietää, mihin he kaikki ovat joutuneet, kuinka moni heistä on saanut toiveensa toteutetuiksi ja kuinka moni on niiden suhteen pettynyt. Palautuvien vähä luku todistaa enim-

män osan olevan tyytyväisen oloihinsa, ja ne, jotka ikävän tähden eli ruusunpunaisten unelmien johdosta entisestä isänmaastaan palaavat Europaan, tulevat tavallisesti taas takaisi länteen, huomattuansa koti-ilman olevan liian ahtaan ja sen yhteiskunnallisten olojen kovin ahdistavia. Amerika on etenki työmiehen maa, ja sentähden vetää häntä sinne voima, jota eivät mitkään esteet voi vastustaa.

Castle Gardenista, joka on New-Yorkin eteläisimmässä päässä, menen minä tuon tunnetun Wallstreet-nimisen kadun poikki Broadwayta myöten City Halliin, jossa hankin itselleni sijan eräässä 4:n avenue ratavaunuja päästäkseni Grand Central Depotiin.

Ratavaunut ovat välttämättömän tarpeellisia kaikissa Amerikan kaupungeissa. Matkat ovat pitkät, vuora-ajurit kalliita, ja ihmiset joko liian laiskoja käymään eli on heillä kovin kiire; „streetcars“itta eli paljaastaan „cars“itta ei siis tultaisi toimeen. Niitä on kaikkialla ja ne kulkevat kaikkiin suuntiin; ne tavallisesti ovat täpötäynnä kansaa, tulematta kuitenkaan koskaan liian täyteen. Jos niissä olisi kansaa yhtä paljon kuin kihiseviä mehiläisiä mettiäispesässä, niin ajaja kuitenkin alinomaa pysähtyy toisia ottamaan, ja jos hän lausuu taikasanan „a lady,“ niin rivit ilman pitkittä mutkitta aukenevat ja hän astuu sisään. Niin kauan kuin sormelle on sijaa käsipuulla ja varpaalle portailla, niin kauan on „yltäkyllä sijaa.“ Mukavuutta, kumma kyllä, ei kukaan ratavaunussa vaadi. Kesellä päivää voipi kuitenkin toisinaan tapahtua, että nuorikin mies voipi saada istumasijan, mutta jos hän ei älyä nousta ylös, kuu joku lady tulee sisään, ja ladyksi täällä kutsutaan jokaista joka hametta kantaa,

niin ei hän ole gentleman, vaan raaka ihminen tahi europolainen.

No niin, minä saan sijan, josko istuen, seisoen, riippuen taikka roikkuen on kaikki yhtä, ja New-Yorkin hevoisluuskat vetävät minua eteenpäin. Matkaa koen tehdä niin hupaiseksi kuin mahdollista silmämällä vuoron erästä aamulehteä, jota pidän kädessäni, ja vuoron kansan liikettä kadulla.

Hetkisen perästä kuljemme Cooper Unionin siivuitse Astor placen varrella. Se on New-Yorkin suurimmoisoin laitos „tieteen ja taiteen levittämiseksi.“ Se on yksityisen miehen auliuden perustama. Hän lahjoitti eri ajoilla 780,000 doll., „perustaaksensa laitosta, jossa kaikki, miehet ja naiset, työtätekevästä luokasta ilman mitään kuluitta voivat saada tietoja ja taitoja, jotka nyky-aikoina ovat edistymiselle välttämättömän tarpeelliset.“ Laitoksessa on kirjasto sekä suuri, tilava lukusali monilla sanoma- ja aikakauslehdillä, tieteellinen iltakoulu, päiväkoulu nuoria rouvak- sia varten, koulu sananlennätintaidon opetusta varten, koulu sananlennätintaidon opetusta varten, sekä taidekoulu piirustusta, mallitusta, piirtämystä y. m. varten. Kaikki on „public“ (yleistä) ja „open to all“ (kaikille avonaista).

Aivan tämän laitoksen vieressä ovat nuot hyvin varustetut Astor ja Mercantile kirjastot.

Wähän ajan perästä tulen tuolle kauniille Union squarelle ja kuljen siinä Washington Irvingin kuvapatsaan ja New-York Tribunen huoneen välitse. Tuon aukean paikan toiselta puolen kimaltelevat juvelit Tiffany'n suurenmoisesta timanttien ja jalokivien näyttelystä, ja kaukaa näkyy Stewartin kuusinkertainen ja

koko korttelin täyttävä marmoripalatsi, joka kokonaan on täytetty rouvasväen tavaroilla.

Koska onnekseni olen poikamies, voin minä kiusaukseen tulematta kulkea kaikkien näiden korujen ohi ja tulen vielä hetkisen ajettuani tuolle mahdotoman suurelle, kauniille asemahuoneelle.

Täällä ei ollut aikaa nahjustella. „Junani“ oli jo liikkeessä ja tuo suuri kello, joka on jokaisen amerikalaisen veturin välttämätöin koristus, oli jo ruvennut juhlallisesti heilumaan. Mutta täällä ei kukaan ole pelkuri; minä juoksen siis junan perästä ja hyp-pään siihen.

Kapineeni olin jo edeltäkäsini toimittanut junaan. Piletin taas olin ostanut tuolta rehelliseltä asioitsijalta, joka asui Broadwayn varrella n:o 413. Harvoin sitä ostetaankaan asemahuoneella, vaan sen sijaan joltakulta noita monilukuisia asioitsijoita, joita on kaikkialla ja varsinkin jokaisessa ensimmäisen luokan ravintolassa. Sen suhteen on sääntönä, että „ticket“ (piletti) on otettava niin pitkälle matkalle kerrassaan kuin mahdollista, sillä kuta pitempi matka, sitä huokeampi maksu peninkulmaa kohtaan. Lyhemmiltä matkoilta on yhden hengen tavallinen maksu noin 3 centtiä Englannin peninkulmalta, lännessä vähä enemmän. Missä pysäyspaikassa hyvänsä saapi erota junasta, ja piletin on voimassaan niin kauan, kuin se yhtiö, joka sen on antanut, pystyssä pysyy. Kapineita ei koskaan punnita, ja liikamaksu tulee yhtä vähä kuuloon, kuin maksun vähennys sille, joka matkustaa tyhjin käsin.

Ainoasti yhden luokan vaunuja on, ehkä sitä kutsutaan ensimmäiseksi. Sitä paitsi on kuitenkin kaikilla pitemmillä junilla mukana yksityisen yhtiön omis-

tamia n. k. vierasvaunuja, jotka ovat somasti sisustetut kauniilla lattiapeitteillä ja mukavilla istumasijoilla. Makuuvaunuja on kaikissa yöjunissa ja toisinaan on myös ruokasali ja keittiö mukana.

Tavallisetkin vaunut ovat mukavasti ja sievästi sisustetut. Ne ovat hyvästi kahta vertaa pitemmät europalaisia ammatti-tovereitansa ja kulkevat 4:llä tai 6:lla ratasparilla sekä ovat kytketyt yhteen kaksittain eli kolmittain. Täriseminen noilla hyvästi rakennetuilla suurilla valtateilla on siis vähäinen. Syrjätiet ja vasta rakennetut sitä vastoin koettelevat ihmisen sisälmyksiä. Vaunun halki kulkee lattiapeitteellä verhoitettu käytävä, jonka molemmin puolin on topatuita, punaisella päällystyksellä varustetuita sohvia, kukin tehty kahta henkeä varten. Tavallisesti kuitenkin jokainen kokee saada itselleen sohvan erittäin. Sentähden kukin pysäyspaikoissa laitakse sohvan etupäähän käskevään asemaan, ikäänkuin vastatuleville sanoakseen: tässä ei ole sijaa muille, taikka: toisen sijan tarvitsee esim. minun jalkani. Toisinaan kuitenkin tapahtuu, että joku lady tulee sisään ja silmäilee niin kummallisella tavalla sitä sohvia, jossa juuri olet saanut mukavan sijan, ett'et ainoasti vaimomaisesti pyydä häntä saalista jakamaan, vaan myös jätät sen kokonaan hänen haltuunsa ja menet itsellesi etsimään toista paikkaa, missä sen vaan voit löytää.

Valosta, ilmasta ja lämpimästä on pidetty kyliksi huolta, ja kaikki mukavuudet ovat joka vaunussa. Sohvain selustimet ovat sen ohessa liikkuvat, jotka mielensä mukaan voipi kulkea joko silmät taikka selkä edelläpäin. Europalainen pitää tietysti jälkimäisen parempana voidaksensa ylpeydellä silmäillä kunnialla

kulkemaansa tietä, mutta amerikalainen valitsee edellisen, sillä hänellä on tulevaisuus edessänsä ja hän toivoo siltä kaikkea. Tätä nykyä kuljen minä Hudson river R. R. rautatiellä, joka on pikaisin ja kauniimpia koko Amerikassa.

Tuo lavea joki rehevine korkeine rantoineen on yhä silmäini edessä. Me kuljemme kaupunkien, kylien ja maakartanoitten sivuitse, suuria höyryjä ja purjelaivoja liikkuu noilla tyvenillä vesillä, ja pitkin toista rantaa kiittää höyryveturimme 36:n eng. peninkulman vauhdilla tunnissa. Se on todellista edistymistä, ja itsensä tuntee onnelliseksi ja tyytyväiseksi, kun samalla saa nauttia tuosta ihanasta, alati vaihtelevasta näky-alasta ja ihmisen voitosta ajan ja paikan yli.

Mutta vauhti vähenee, me lähestymme erästä pysäyspaikkaa, ja junan johtaja ilmoittaa meidän tulevan Poughkeepsie'hen; „10 minuutin seisaus, aivan kylliksi aikaa syödä päivällinen.“ Kaikki nousevat ylös, ja tavallisuuden mukaan suuri osa matkustavaisia jo on ruokasalissa, ennenkuin juna on kovalle kerinnyt pysähtyä. Aika on rahaa, sentähden käytetään siitä joka minuutti, mutta se tehdään levollisesti ja maltillisesti, juuri kuin vanhasta tottumuksesta. Hädissään ei olla ja sentähden, keritään toimittaa paljo. Kun aika on loppunut, ovat kaikki taas sijoillansa, ja jokainen on ollut tilaisuudessa nähdä junan johtajan sanain toteutuvan. 10 minuuttia on kylliksi aikaa, kun syöpi tullaksensa ravituksi eikä nautinnon vuoksi.

Veturin kello alkaa taas heilua ja höyry korskuu. Piakkoin olemme taas täydessä kulussa ja $4\frac{1}{4}$:ssa tunnissa olemme kulkeneet tuon 24:n Suomen penin-

kulmaisen matkan New-Yorkista Albanyhyn, valtion kauniilla paikalla olevaan, tomuisehen pääkaupunkiin.

Täällä viivyn pari päivää kouluja ja muita yleisiä laitoksia katsomassa. Poughkeepsie'ssäkin viivyn päivän katsomassa tuota yksinomaisesti naisylioppilaita varten perustettua Vassar collegeta. Se on täällä uudisasuntona 400:lla asukkaalla. Professoritki suurimaksi osaksi ovat naisia.

Tässä pysäyspaikassa tahdon virkkaa sanan niistä mukavuuksista, jotka matkustavalle yleisölle ovat tarjona. Ennen tuloa johonkuhun suurempaan kaupunkiin tulee sanomalehtien ja hedelmäin myöjäin sijaan n. k. lentolähettimies, joka kulkee koko junan läpi. Hänelle annat arkkusi numeron. Kesken puheen on sanottava, että arkkusi pitää olla vahvasti raudoitettu, jos mieli kestää tuota julmaa kohtelua, minkä alaisena se alati on. Sitte sanot, minne tahdot mennä, saat kuitenkin, maksat 25 eli 50 centiä, ja niin on kaikki selvillä. Majalaasi tultuasi ovat kapineesi jo siellä taikka tulevat aivan paikalla. Ei siis tarvitse tinkiä ja rettelöidä vuora-ajurein kanssa.

Kaikki Amerikan ravintolat ovat asumakouluja, joissa maksetaan 2 eli 4 dollaria päivältä kaikesta, mikä hengen elatukseen ja tarpeihin sekä mukavuuksiin kuuluu. Mitkään erikoismaksut eivät tule kuuloonkaan; samate ei myöskään juomarahain anto ole käytännössä. Kaikki on kunnollista ja hyvästi järjestettyä, eikä siis ole mitään tilaisuutta noihin tuhansiin vähäisiin petoksiin, joitten alainen muukalainen alati Europassa on.

Mutta länteen päin on mentävä ja länteen päin menemmekin taas kiitävällä vauhdilla. Maisema tulee

nyt vähä toinsenaiseksi. Hudsonin molemmin puolin olevat vuoret muuttuvat kummuiksi ja jokea emme enää näe, ainoasti viljelys ja sivistys ovat samat.

Cayugan luona taas pysäyimme. Tahdon käydä katsomassa tuota mainiota Corvell Universitytä. Höyryjä, luulen ma, on kahdeksan kappaletta, ja rautatie kulkee järven molemmin puolin; mutta nyt on pyhä. Höyryt ovat aloillaan ja veturit lepäävät, ainoasti pääradoilla kulkee joku postijuna, joka hoitaa välttämättömintä liikettä. Kaikeksi onneksi on täällä lastivene, joka kaikin mokomin täytyy viedä tänä päivänä. Eräs hinaushöyry kiinnitetään sen kupeelle, ja minä menen siihen kuokkavieraaksi. Matkaa oli hyvin paljo, Nä-sijärvimatkan kaltainen. Järvi on pitkä ja kaita, rannat kunnahiset ja vihannot, ja venhe ei paljoa parempi vanhaa „Ahtia,“ sillä erolla vain, että vauhti on kahta vertaa suurempi. Suomen luonteen parasta tuntomerkkiä ei kuitenkaan ole, sillä täällä ei näe hongikoiden eikä sydänmaidan jälkiäkään.

Eräs esimerkki amerikalaisesta veitikkamaisuudesta saakoon tässä sijansa, sillä ihmiset ovat täällä täynnä poikamaisuuksia ja konnankoukkuja. Matkalla jätti vasituinen perämies hetkeksi peräsimen ja meni alas kajuuttaan. Hänen kumppalinsa, joka siksi aikaa sai tuon luottamusammatin, käytti tilaisuutta ja teki hänelle pienen kepposen. Hän käänsi peräsimen, niin että vene äkkiä pyörähti ympäri, ja alkoi ääneen huutaa perämiestä. Kaikki juoksevat kannelle, ja siellä tuli aika naurun tohukka tuon huolimattoman perämiehen kustannuksella, joka luultavasti ei enää toiste jätä peräsintä muitten huostaan. Kohta taas pääsimme oikealle suunnalle ja tulimme tuohon pie-

neen Ithaka nimiseen kaupunkiin, jonka läheisyydessä yliopisto on.

Kertomuksen tästä hyvin miellyttävästä, ainoasti viiden vuoden vanhasta, mutta sentään hyvin varustetusta laitoksesta tahdon jättää vastaiseksi, mikä ehk'ei koskaan tule. Tahdon vaan mainita, että täällä on professori Pohjoismaiden kielissä, sekä että kuulin Amerikan nuorison lukevan „Frethoff“ia.

Paluumatka järven yli oli taas todistuksena amerikkalaisten edistyksestä. Vene oli tuskin „Runebergin“ kokoinen, mutta siinä oli matkustavaisille hyvä tila kahdessa kerrassa. Kansi on melkein toista mointa laajempi venettä, kaikki tilan vuoksi, ja ratashuoneet kauhean korkeat. Koneella on 240:n hevoisen voima ja täydellä höyryllä kuljettaa se venettä 14 eli 15 meripeninkulmaa tunnissa. Sellaisilla venheillä on oikein hupainen kulkea. Me polveilemme rannasta toiseen matkustavaisia ja tavaraa ottamassa, emmekä kumminkaan viivy 3 1/2:lta tuntia enempiä koko matkalla.

Höyryltä menemme suoraan junaan, joka vihelsi yht'aikaa kuin mekin.

Rochesterissa taas viivyin puoli päivää. Tämä on kaupunki, jossa on noin 65,000 asukasta ja jonka on synnyttänsä Erien kanavaa ja Genesee-jokoa kiittäminen. Luonnon viisaan järjestyksen mukaan, kuten Tyhmeliini vainaja sanoisi, juoksee joki juuri siinä kohden, johon kaupunki on perustettu, ja tekee kaksi kaunista putousta, jotka ovat käytnvoimana sen monille koneille ja tehtaille.

Lukija tietäköön, että minä nyt olen vesiputousten alueella. Koko luoteis-New-Yorki on niitä täynnä.

Ithakan läheisyydessä niitä on koko sataviisikymmentä ja vielä eräitä sen yli. Ne ovat erinomaisen ihania könkäitä ja vuoripuroja, joista, jos ne olisivat Saksanmaalla, jokaisen osaksi tulisi vähintäänki kolme tähteä ja vinokirjaimet Bädelerin käsikirjassa matkustaville.

Kaikeksi onneksi evät ne enkä minäkään ole Saksanmaalla, vaan, minä ainakin, matkalle Niagaralle, jonka kohta näen vaununi akkunasta.

Putouksen, joka, paitsi tuota 1:stä eng. penink. pitkää koskea yläpuolella, on 164:ä jalkaa korkea, jalkaa eräs saari kahteen haaraan, joista toista kutsutaan Amerikan, toista Kanadan puoleiseksi. Jälkimäisellä on myös nimi Hevosenkenkäputous, sillä kolmelta puolelta syöksee tässä tuo ääretöin vesijoukko pystysuoraa kalliorinnettä myöten alas ja ajaa poreilevan vaahdon sumuna ilmaan. Ei mikään kertomus riitä tämän luonnon jättiläistyön majesteetillisuuden kuvaamiseen, ja se, jolla on ollut onni viettää päivän sen vaahtoosella partaalla, se ei sitä niin pian unhotta. Vähä putouksen alapuolella käy yhdessä ainoassa virityksessä 1,268:aa eng. jalkaa pitkä ripussilta joen yli, joka tässä on 180:tä jalkaa syvä. Siitä on ihana näköala molemmille putouksille, mutta niitten suuruus ja majesteetillisuus näkyy kuitenkin paraite, jos laskeikse alas tuohon syvään joen notkelmaan ja sieltä katselee ylhäältä päin syöksevää vesijoukkoa. Ensin tuntee näyn suuruuden itsensä valtaavan ja sekä hengellisesti että ruumiillisesti masentuvansa tämän kukistamattoman, rajun luonnon majesteetin läheisyydessä, mutta vähän ajan perästä nousee siitä taas ylös ja näkee hengessä väkevämmän voittavan väkevän, jättiläisen

hillittynä ja Niagaran pakoitettuna ihmisen palveluksessa levittämään iloa ja varallisuutta maailmaan.

Neljästoista kirje.

Kaikellaista ja ei mitään Ohioista.

Nyt olen matkustanut Ohion läpi pohjoisesta etelään, ja mitä olen minä nähnyt? Hedelmällisen ja viljellyn tasangon, jossa on ristiin rastiin rautateitä ja kana-voita, sekä ahkeran ja valistuneen kansan.

Tämän ihanan maiseman läpi kulkiessa, jossa joka jalan leveydellä on ihmiskäden jälkiä, täytyy alati, jott'ei sitä unhottaisi, itsellensä muistuttaa, että tämä ainoasti muutamia vuosikymmeniä takaperin oli kokonaan vielä erämaana, jonka ainoina asukkaina muutamaat kuljeksivat Indianiheimot olivat. Ei ole paljo 80:tä vuotta enempiä sitte, kun ensimmäiset uudisasukkaat tänne siirtyivät, ja vielä neljännellä vuosikymmenellä voi Ohiossa nähdä kaikki ajatuksensa tuosta avarasta lännestä toteutuvan. Mutta uudisasukkaan kirves kaikui, metsä kaatui, kedot viljeltiin, huoneita rakennettiin, höyryveturi hyökäsi esille, ja yhteen miespolveen on erämaa poistunut ja antanut sijaa sivistykselle, viljelykselle ja hupaisille ihmisasunnoille.

Muistopatsaina menneistä ajoista näkee vielä siellä täällä noita n. k. pölkkyhuoneita, mutta niiden rinnalle on kasvanut kyliä ja kaupungeita, jotka ovat asukasten ahkeruuden ja varallisuuden todistuksena.

Ohiota on luonto hyvin suosinut. Kivihiiliä ja rautaa on viljalta, ja maanlaatu on hyvin hedelmällinen. Yhdestä akresta maata, johon kylvetään muutamia maisi-
jyviä, saadaan 4—50 bushelia, mikä tosin ei vedä ver-
toja länsi prairie-valtioille, mutta on paljo pohjanpe-
räläisestä, joka tulee maasta, jossa kultaa löytyy ai-
noastaan mielikuvituksessa. *)

Mutta eikö Ohiossa ole jälkiäkään lännestä? On
kyllä. Monella kedolla on suurilla kantoisilla kirjai-
milla luettavana „uudispelto“ ja monella huoneella „ai-
noastaan vastaiseksi.“ Kaikki on uutta, ei voi havaita
mitään, jota voisi vanhaksi sanoa. Ja kaikki on niin
uutta, ett'ei edes ole oikein valmistakaan. Ei ole vielä
kerjitty viedä lastuja pois oven edestä, ja tulevana
vuonna ruvetaan uudelleen rakentamaan. Emme tee
mitään vuosi-sadoiksi, on lause, jonka usein kuulee.
Se olisikin mahdollista, sillä täällä ei voi kukaan las-
kea, mitä parin vuosikymmenen perästä tarvitaan, sitä
vähemmin vuosisatojen. Rakennetaan ainoastaan mikä
on välttämätöntä nyky-ajalle ja läheisimmälle tulevai-
suudelle. Tulevalle miespolvelle sanotaan: „help your
self!“ (auttakaa itse itsiänne).

Täkäläisillä kaupungeilla on vielä enemmän kuin
idässä olevilla jälkiä pikaisesta kasvustaan, sillä Ame-
rikassa ei näe missään tuota siistittyä täydellisyyttä,
joka on omituista Europan pääpesille. Kaikessa voi
huomata selvästi nähtävän puolitekoisuuden. Kaksin-,
kuusin- ja yksinkertaiset rakennukset, marmori-, kivi-
ja tiilikartanot ovat kaikki sekaisin hyvin demokraa-

---

*) 1 akre = 27 kapanalaa.

1 busheli = 7,94 kappaa.

tillisesti; ja kaduista en edes uskalla virkkaa mitään, sillä niin pian kuin suunsa aukaisee, saapi sen tomua täyteen. Ne ovat samoinkuin maantietkin hyvin rappio-tilassa, ja niitten ainoa etu on, että ne aina ovat pehmeät. Työpalkat ovat korkeat, kadunlakaisijat tahtovat vähintäänki 1 1/2 dollaria päivässä, ja jokaisella on niin paljo tekemistä, että on aivan mahdotonta ajatella niin vähäpätöisiä asioita kuin katujen puhdistusta. Clevelandissa kuitenkin kerskaeltiin siitä, että kummin-kin paraita katuja lakaistiin kahdesti kuukauteen ja kasteltiin vedellä useamminkin, sillä muutoin ei olisi voinut tulla aikaan.

Kun täkäläisestä työtätekevästä kansasta lisään, mitä tavallisesti sanotaan amerikalaisen paraaksi tunnusmerkiksi, että hän puree tupakkaa ja syljeksi ja usein kantaa hattunsa niskassa sekä, samoinkuin pohjanperäläinenkin, toisinaan pyytää ottaa ryypyn liiksi, niin olen maininnut kaiken pahan, minkä tiedän Ohion asukkaista. Se joka tahtoo pitääkään näitä tunnusmerkkejä oikein „aito amerikalaisina,“ mutta minä en tahdo yhtyä entisen pojan höyryveturin määritykseen, että se on esine, joka sähäjää.

Mutta ilman leikittä, niin on vaikea, jos nimitäin tahtoo pitää silmänsä auki, Amerikassa matkustaessaan paljo pitää sen heikkouksista. Sen hyvät puolet ovat niin silmiinpistävät ja niin paljoa suuremmasta arvosta, että ne kokonaan peittävät ne viat ja vammat, joita on täällä samoinkuin muuallakin. Ei missään ole täydellisyyttä, mutta kun täällä kuulee elämän raittiin tykytyksen ja näkee suuren kansan vastustamattomasti kulkevan rataansa eteenpäin ja miehuullisimmalla toimellisuudella ja pontevuudella pois-

tavan kaikki esteet, erämaata raivaavan, antavan orjalle vapautensa, langennutta ohjaavan oikealle tielle, puutetta lievittävän ja antavan sivistyksen säteiden vapaasti loistaa sekä ylhäisille että alhaisille, silloin pitää todellakin olla melkein paatunut, nähdäksensä kaiken tämän ohessa ainoasti kansan, joka yksinomaisesti on itsekkäisessä oman voiton pyynnössä eli jonka pää-elinkeinona on rosvoaminen, pettäminen ja murhaaminen. Varmaa on, ett'ei muukalainen saa missään parempaa kohtelua kokea eikä missään ole vähemmässä pettämisen vaarassa kuin Amerikassa. Tämän olen kaikkialla, ja erittäin täällä Ohiossa, kokenut, jonne nyt tahdon palata ehdottoman poikkeuksen perästä varsinaisesta aineestani.

Ensimmäinen paikka, johon tässä valtiossa tutustuin, oli Cleveland, joka, niinkuin lukija luultavasti muistanee, on Erie-järven eteläpuolella. Vaikka sen asema näyttää olevan melkein maan keskellä, on täällä kuitenkin kaikki merikaupungin varukkeet, laivoista ja tulimajakoista alkaen aina pikiin, tervaan ja rantakasakoihin saakka. Erie on järvi, joka ei ole halveksittava, ja liike sillä on sangen suuri. Cleveland on myös suuri tehdaskaupunki, joka sitä paitsi kehuu hyvistä kouluistaan ja pikaisesta kasvustaan.

Minne hyvänsä tulee, niin saapi aina kuulla jostakin siinä paikkakunnassa, että se on paras, suurin eli etevin koko Liittokunnassa, jopa toisinaan koko maailmassakin. Tavallisesti onki heidän ylpeydellensä enemmän tahi vähemmän syytä. Eri kaupunkien ja eri valtioiden välillä on jalo taistelu jossakin suhteessa käydä muitten etupäässä. Ei kukaan tahdo jäädä viimeiseksi ja sen tähden riennetään edelleen juoksu-

jalassa. Jos jossakussa paikassa on tehty muutos, joka käytännössä todellaki on näyttäytynyt hyväksi, niin se piakkoin tehdään kaikissa valtioissa. Se kulkee kohta New-Yorkista San Fransiskoon. Ei kamota toisiltansa ottaa oppia. Missä ikinä löydetään jotain hyvää, Atlantin tällä eli tuolla puolen, niin kiihuhdetaan niin pian kuin mahdollista sitä itsellensä omistamaan sen avulla aina enemmän ja enemmän edistyäksensä. Seisahdus on kuolema.

Mutta palatkaamme Clevelandiin sen historiasta oppimaan, mitkä vaikuttimet yhteiskuntaa vievät eteenpäin.

V. 1796 tunkivat sivistyksen ensimmäiset etuvarijat länteen päin aina tähän paikkakuntaan asti. Se oli eräs maanmittausseurue, joka, erään Connecticutilaisen yhtiön lähettämänä, tuli sen läntistä yhteismaata mittaamaan. He asettuivat Cuyahuga-joen suuhun ja rakensivat pari pientä asuntoa sen oikeanpuoliselle rannalle; vasemman puolinen sitä vastoin oli Indianein hallussa. Muutamia vuosia sen perästä oli yhteiskunnassa 9 henkeä.

Nyt rakennettiin mylly ja asukkaat saivat „ylpeillä jauhostansa, joka oli omassa myllyssä jauhettua heidän itsensä viljelemästä nisusta.“

V. 1800 rakennettiin kirkko ja Heinäkuun 4 päivä (itsenäisyyden julistus) v. 1801 vietettiin tanssihuvilla eräässä pölkkyhuoneessa.

V. 1802 avattiin yleinen koulu ja kolme vuotta myöhemmin postikonttori yhdellä postilla viikossa.

Postitulot tekivät ensimmäisenä puolena vuotena 2: 83. V. 1808 sai kaupungin kauppa alkunsa. Silloin laskettiin sen ensimmäinen kuunari, 30 lästiä kan-

tava alus, teloiltaan. Vuosi 1810 oli tapahtumista rikas. Silloin pidettiin ensimmäiset keräjät, lääkäri ja asianajaja alkoi tointansa, yksi kauppapuoti avattiin, tullihuone rakennettiin, ja uusi 60 lästinen kuunari laskettiin vesille kaupungin veistämöltä. Pidetyn henkiluvun mukaan oli uudisasunnossa nyt 57 henkeä. Alussa ei mennyt kovin suurella vauhdilla eteenpäin, sillä uudisasukkaat vetäytyivät mieluisammin sisämaahan, joka oli maanviljelykselle sopivampi. V. 1812 perustettiin ensimmäinen kirjapaino, jonka alkuunpanija oli eräs hra Levi Johnson, joka kuoli vuosi takaperin ja oli siis ollut kaupungin kehityksessä osallinen koko sen olinajalla.

V. 1814 kirjoitettiin Cleveland kyläksi. 1816 avattiin siinä pankki. 1818 annettiin siitä ensimmäinen sanomalehti, joka ilmutui kerran viikossa. Samana vuonna laski ensimmäinen höyry „Vedenkulkija“ sen rantaan. Se otettiin vastaan ihastuksella ja kummastuksella. V. 1825 oli täällä jo oma höyry, „Toimi“ nimeltä.

Jo paria vuotta ennemmin oli käyty postitie Columbus'een ja ruvettu kaivamaan kanavata Eriestä Ohio-riveriin. V. 1828 päätettiin satamarakennus ja 1830 rakennettiin tulimajakka.

Kun etevimmät kulkuneuvot siten olivat tulleet liikkeelle avatuiksi, alkoi paikkakunta nopeammin edistyä. V. 1836 sai Cleveland kaupungin nimen ja oikeudet. Siinä oli silloin noin 5,000 asukasta. V. 1851 mennä vilisi ensimmäinen höyryveturi Clevelandista sivistyneesen maailmaan idässä, ja sen jälkeen on se oikein höyryn voimalla mennyt eteenpäin.

Väestö kasvaa kahdeksaan vuoteen kahta vertaa suuremmaksi, ja kylä toisensa perästä yhdistetään kaupunkiin. V. 1850 oli kaupungissa 20,000 asukasta, 1860 oli niitä 44,000, 1870 94,000 ja nykyään 125,000. Ensi yleiseen kansanlukuun v. 1880 toivotaan kuminki noin 200,000:ta asukasta. Se on edistymistä!

Kansan lisääntymistä seuraa sen sivistyttäminen. Clevelandin koulut ovat paraimpia mitä olen nähnyt. Varsinkin koulukuri on erinomaisen hyvällä kannalla. Hyvää järjestystä pidetään lempeimmillä keinoilla, ja opetus on täällä, kuten Ohiossa yleensä, monessa suhteessa parempi kuin idässä. Voidaksensa tuota alati lisääntyvää lapsijoukkoa ottaa vastaan kouluun, tehdään joka vuosi suuri kouluhuone kivistä, paitsi vähempiä väli-aikaisia, jotka ovat puusta. Täällä ei enää tyydytä kellonnuoriin ja puhetorviin luokkien välillä; uudempiin huoneihin on täydellinen sananlennätinlaitos laadittu. Vanhoissa rakennuksissa, ja vanhoja ovat täällä kaikki, jotka ovat seisoneet 5 eli 6 vuotta, ei tietysti ole kaikkia näitä ajanmukaisia parannuksia, mutta ne ovat siistiä ja kunnollisia.

Kolme vuotta takaperin perustettiin yleinen kirjasto. Siinä on nyt 16,000 nidettä, ja viime vuonna niitä käytti 36,000 henkeä, jotka tekivät 150,000 kirjallinaa. Tällaisia kirjastoita on Ohiossa ainoasti suuremmissa kaupungeissa, mutta ne perustetaan hyvin laajalle pohjalle, jotta kaikki voisivat niitä käyttää, ja ne kaikkien vaatimukset täyttäisivät.

Clevelandista, jota monine puistoinen ja lehvakkoine pulevartineen, joista tuo kaunis Euklideen avenue on etevin, ei syyttä kutsuta „puutarhojen kaupun-

giksi,“ lähden minä Columbus'een, joka on Ohion pääkaupunki.

Kaupungin paras kaunistus on tuo maankuulu, ehkä jokseenki kankeaan rakennustapaan tehty State house. Lainsäädäntö, eli valtiopäivät niinkuin me sitä kutsuisimme, oli juuri lopettanut tämänvuotiset istuntonsa ja valtiopäivähuone avattiin nyt tasavaltaiselle kokoukselle, nimeltä „constitutional convention.“

Ohion perustuslain mukaan on kansan joka 20:nes vuosi yleisellä äänestyksellä ilmaistava, jos se jossakin suhteessa tahtoo muutoksia perustuslaissa. Sellainen äänestys tapahtui viime vuonna, ja siinä tehdyn päätöksen ja sen jälkeen pidetyn vaalin johdosta tuli nyt lukuisa kokous yhteen perustuslakia tarkastamaan ja tekemään uutta ehdoitusta siihen. Ehdoituksen johdosta pidetään sitte vielä uusi yleinen äänestys kunnittain. Jokainen täysi-ikäinen miehenpuoli antaa suostumuksensa taikka kieltonsa, ja jos äänen luvussa suostumusääniä on enempi, niin ehdoitus tulee laiksi, vaan jos on päinvastoin, niin tulee se hyljättyksi, ja entinen perustuslaki pysyy voimassaan. Niin kaikki päättyy rauhassa eikä järjestys tule mitenkään häirityksi.

Ei ole vallankumouksia eikä kommunistoja yhteiskunnassa, jossa rauhallinen tie on uudistuksille avoin. Vapaus ei ole mikään kielletty hedelmä. Siksi ei sen tähden haaveksitakaan, vaan se otetaan maltilla vastaan, eikä kukaan tapa itseänsä puhtaasta vapauden innostuksesta. Osataan kyllä eroittaa vapaus vallattomuudesta, ja kokemuksesta tiedetään, vapauden vaativan laillisuutta ja toisten oikeuksien kunnioitusta. Tämä katsantotapa on niin syvään juurtu-

nut, että sen vaikutukset voipi nähdä vähäpätöisimmissäkin asioissa. Lähimmäistensä aina kohdellaan, olkoonpa hän mitä säätyä ja minkä-ikäinen hyvänsä, kunnioituksella, ja etenkin sivistyneemmissä saa usein nähdä varsin hienotunteisen kohtelutavan esimerkkejä. Muukalainen, joka on tottunut hallitukseen „ylhäältä päin,“ kummeksii sitä kunnioitusta, jonka amerikalainen antaa itsevalitsemille hallitusmiehilleen, niin kauan kuin he käyttäytyvät hyvästi eivätkä mene valtansa rajain ylitse.

Vapaat valtiolliset laitokset vaativat tosin valistunutta kansaa, mutta toisaalta taas ei parempaa keinoa löydy, joka todellaki korottaisi ja sivistyttäisi kansaa. Ne pakoittavat jokaista elämän jokapäiväisistä vähäpätöisistä toimista kääntämään ajatuksiansa ylempiin asioihin, ja mieltymys ja osanotto niihin on enemmin sivistyttävää kuin koko joukko läksyjä, jotka hedelmättöminä ovat ihmisaivoissa talletetut.

Rahvaan osanotto yhteisiin asioihin tuopi sitä paitsi aina mukanaan hyvin tarvittavata ihmisyyttä ja ihmisrakkautta yleisiin laitoksiin. Virkaansa harjaantunut virkamies tulee tottumuksesta kovaksi ja kylmäkiskoiseksi, mutta kansa on aina hyväsydäminen ja sävyisä, ell’ei sen himot tule herätetyiksi, sekä laupeuteen ja armahtavaisuuteen taipuisa. „Minä olen kahden tulen välillä,“ sanoi eräs vankeuslaitoksen johtaja minulle, „toisella puolen ovat esimieheni, jotka vaativat ankaraa järjestystä ja kuria, ja toisella kansa, joka vaatii laupeutta ja sanoo minua julmaksi raakalaiseksi, jos minun jolloinkulloin täytyy kovempaa rangaistusta käyttää.“ Ei tosin liene aina niin huokea näitä kahta tulta välttää, mutta niiden ja painovapau-

den kunniaksi on luettava, että yleisissä laitoksissa näkee sekä järjestystä että ihmisyyttä.

Ohiolla on maine n. k. valtion hyvänteonlaitoksista, joihin luetaan vankeuslaitokset ja vaivaishuoneet sekä koulut nuoria pahantekijöitä ja kaikellaisia kova-osaisia varten. Kaikkein näiden keskus on pääkaupunki Columbus. Täällä eli sen läheisyydessä on, paitsi valtion vankihuonetta ja ojennuslaitosta, hyvästi varustettuja laitoksia kuuromykkiä, sokeita, heikkopäisiä ja hulluja varten, joissa kaikissa on kyllin tilaa koko valtion onnettomille.

Kuuromykkiä varten rakennettiin muutamia vuosia takaperin suurenmoinen kouluhuone, joka maksoi 625,000 dollaria. Laitoksen vuotuinen ylläpito tekee 70,000 dollaria. Sokeille rakennetaan par'aikaa vielä suurempaa kouluhuonetta, joka kumminkaan ei tule niin kalliiksi, ja hulluja varten on suunnattoman suuri huoneus rakennuksella, joka tulee olemaan eri osastoissa, voidaksensa yhdistää sekä suurten että pienten tällaisten laitosten edut. Laitos heikkopäisiä varten on myös saanut uuden huoneuksen, ja siinä, samoin kuin muissakin tehdään hiljaisuudessa rakkauden työtä, joka tosin tulee vähemmän kuulutetuksi kuin tuo kunniarikas työ tappelutantereella, mutta kumminki tuottaa enemmän siunausta ja enemmän kunnioittaa kansaa, joka, sotajoukkojen ja kanuunien ylläpitämisen sijaan, tuhlaa miljoonansa niihin.

Columbus'esta menen minä Cincinnatiin, mutta saadakseni vähä virvoitusta kaupungin pölyä nieltyäni, pysäyn vähäksi aikaa eräasen pieneen kylään matkan varrella. Kevät on nyt vihdoin tavattoman pitkän ja kovan talven perästä lähestynyt. Kaikki kedot ovat

vihannat ja puihin pukheaa lehti. Linnut laulavat, karjat käyvät laitumella ja kukkokin laulaa; kaikki on niinkuin Suomessakin keväällä, sillä eroituksella vaan, että puut ovat toisellaisia, linnut, kukot, karjat, kedot ja ihmiset toisellaisia.

Kirkkotarhaan tuon lirisevän puron luokse pystytetään par'aikaa muistopatsasta viime sodassa kaatuneitten muistoksi. Heidän muistonsa pidetään pyhänä, ja heidän kaikkien nimet ovat kiveen hakatut. Ja kauniina kevätpäivänä Toukokuun lopussa menee kaikki kansa haudoille. Tämä on „decoration day,“ jolloin kukkia ja kiitollisuuden kyyneleitä uhrataan urosten muistolle, jotka kaatuivat Amerikan yhteyttä suojellessansa ja vapautta antaessansa miljooneille orjuudessa oleville veljillensä.

Viime sodasta tavallisesti puhutaan niinkuin hädän ja koettelemuksen ajasta ainakin, ja „Venäjä oli tällä ajalla meidän ainoa ystävämme,“ sanotaan, „ja me emme ystävätä niin hevillä unhoita.“ Amerikan ystävyys Venäjätä kehtaan ei siis ole paljaastaan valtiollinen, vaan perustuu kansan todelliseen mieli-alaan. „Grandduke Alexis“ olikin sentähden hyvin kansanmieleinen ja häntä kunnioitettiin kaikin tavoin, Yhdysvalloissa matkustaessaan, ja vielä nytkin pidetään häntä hyvässä muistossa. Sanotaan, että, vaikka hän oli venäläinen prinssi, hän kuitenkin täällä käyttihe hyvin mutkattomasti ja kansallisesti, kävi katsomassa tehtaita, työväenasunnoita ja kansakouluja. Sitä paitsi, kuiskaistaan sinulle korvaan, oli hän niin kaunis, että kaikki nuoret naiset häneen mieltyivät.

Cincinnatiin mennessä tulee kulkemaan sillan yli, joka muutamia päiviä takaperin särkyi erään tavara-

junan alla. Siltaa tosin nyt taas käytettiin, mutta joen pohjalla olivat veturi ja vaunut hajoitettuina kuin rikkaantuneet lasten lelut.

Rautateillä tapahtuneista onnettomuuksista saapi joka päivä lukea sanomalehdistä, mutta että matkustaminen Amerikassa sentään olisi vaarallisempaa kuin Europassa, sitä minä epäilen. Ero on ainoasti siinä, että täällä on niin paljon enemmän rautateitä kuin muualla, ja että koko Liittokunta on yksi maa, jonka tähden kaikki pienimmätkin onnettomuudet kiertävät sanomalehdissä. 9¹/₂:sta miljoonasta matkustavaisista, jotka viime vuonna kulkivat Connecticutin rautateillä, vahingoittui ainoastaan 5 joko enemmän tai vähemmän, ja 12:sta miljoonasta, jotka Ohion rautateillä kulkivat, kärsi vaan 7 vahinkoa (ei yhtään kuollut) huolimattomuudesta rautatien puolelta ja 15 joko kuoli eli vahingoittui oman syynsä tähden.

Useimmat onnettomuudet kohtaavat rautatien palvelusväkeä huolimattomuudesta vaunujen kytkennässä j. m. s. taikka taas ihmisiä, jotka eivät kuulu palveluskuntaan eivätkä ole matkustavaisia, vaan ainoasti rauhallisia kulkijoita rautatiellä. Täällä ei nimittäin ole mitään sakkoa rautatietä myöten kulkemisesta, eikä myös aitoja eli santarmeja. Usein ei ole vahtia siinäkään, missä rautatie käypi maantien eli kadun poikki, sillä ei ole mitään tavatonta, että rautatie menee kaupungin läpi. Mutta tuon vaarallisen paikan päällä on suuri puutaulu, jossa jalkaa korkeilla kirjaimilla on luettavana: „Rautatie. Pidä silmäsi auki, kun kello soipi.“ Ja ell’et pidä silmiäsi auki, kenenkä syy se on? Onko valtion velvollisuus niitä pönkittää auki?

Vihdoin tulin Cincinnatiin.

Tässä kaupungissa on $\frac{1}{4}$ miljoonaa asukkaita. Se on kauniilla paikalla Ohio-joen varrella ja sen ympärillä on kauniita kumpuja ja kukkuloita. Se on suuri tehdaskaupunki, niin että ilma aina on harmaa savusta. Siellä on suurenmoinen ripussilta joen yli ja niin monta hyvää laitosta ja koulua ja erittäinkin eräs kirjasto „koko Liittokunnan parailla huoneilla,“ että on aivan mahdotointa kaikista kertoa jotakin jo ilmanki kovin pitkäksi venyneessä kirjeessä.

Jos lukija ei pane pahaksensa puheeni paljoutta, tahdon vielä pari sanaa mainita kouluista, joka voipi olla hyödyllistä meidän kaksikieliselle kansallemme. Tuolle lukuisalle saksalaiselle väestölle kuulutaan täällä, samoin kuin Ohion muissakin suuremmissa kaupungeissa, perustetun n. k. saksalais-englantilaisia kouluja, joissa opetusta annetaan puoli päivää saksaksi ja toinen puoli englanninkielellä. Tämän opetustavan seurauksia kehutaan hyvin eräiltä tahoilta, ja englantilaisten lasten sanotaan päälle päätteeksi oppivan saksaa, tulematta estetyiksi edistyksesssä muissa aineissa ja äidinkielessä. Koska kuitenkin muita on, jotka ovat toista mieltä, niin on nykyään valittu komitea asiaa perinpohjin tutkimaan. Kenties meilläkin olisi sen mietinnöstä jotain oppimista.

Viidestoista kirje.

Kentucky ja Tennessee sekä jotain tilasta Etelässä.

On sängen ihana kesäpäivä. Aurinko paistaa pilvetömältä taivaalta. Ei käy tuulenhenkäystäkkään, ja akkunastani näen minä Mississipin lehteväin rantain kuvastavan joen rasvatyveneen pintaan. Kaikki on hiljaista ja rauhallista. Lintujen laulut ja kirkonkellojen juhlalliset äänet ovat ainoat, mitkä luonnon hiljaisuutta häiritsevät.

Ehdottomasti tulen viehätetyksi lepäämään puolitoista päivää tuossa vähäisessä Columbus-nimisessä kaupungissa. Sen ajan tahdon käyttää puhelemiseen ystäväieni kanssa kotomaassani ja lyhykäisesti kertoa matkustukseni kahdella viime viikolla.

Cincinnatiä läksin Toukokuun 19 päivänä. Matka pitkin Ohio-riveriä on hyvin hauska. Höyry on mukava ja tilava, enemmän vedellä kelluvan ravintolan kuin laivan kaltainen. Sekä laiva että ruoka on parasta lajia ja seura samate. Joki on leveä ja tyven ja tarjoaa matkustavalle ihanimpia näky-aloja, luikerrellessansa jyrkkäin tuuheilla lehtipuilla ja paksulla nurmella peitettyjen rantojensa välillä. Vähä ennen auringon laskua läksimme matkalle, kuljimme Cincinnatiin kunnian, tuon 1,100 jalkaa pitkän ripussil-

lan alatse, pitkitimme matkaamme kuutamoyötä myöten sekä heräsimme aamuisilla Louisvillessä.

Tämä Kentuckyn etevin kaupunki, noin 110,000 asukasta, on tunnettu suurista tupakkavarastoistaan ja leveiden katujensa ja kauniiden neitostensa vuoksi.

Kentuckyssä viljellään paljo tupakkaa, ja Louisville on sen paras markkinapaikka. Ei siis kumma, jos täällä saapi nähdä suunnattoman suuria tupakkavarastoita. Mutta nämät ovat kielletyitä hedelmiä, sillä valtio on ne ottanut huostaansa. Sentähden on tyytyminen siihen, että saa kaupungin kahta muuta merkillisyyttä katsella.

Kaupunkia perustettaessa ei todellakaan näy tilaa säästetyn, ja senpätähden voidaanki nyt ylpeydellä näyttää eräitä sängen kauniita katuja sekä istutusten, puutarhojen että rakennustavan puolesta. Ja jos noitten somain rauttaisten säle-aitain läpi katsahtaa, varsinkin iltapuoleen päivää ilman vähä viileämmäksi tultua, jolloin perhekunnat istuvat pihamaissansa, niin voipi sitä paitsi saada nähdä muitakin kaunokaisia eikä paljaastaan kukkivain ruusujen. Pohjois-Kentuckyä ei syyttä mainita monien kaunokaistensa vuoksi.

Mutta josko Louisvillessä onki paljo kaunista ihailtavana, niin totuuden tähden täytyy kuitenkin tunnustaa, että täällä näkee myös paljo sellaista, joka kauneuden aistia ei juuri miellytä. Ohio-riverillä kulkiessaan luulee sivistyksen suhteen jo astuneensa askeleen takaperin. Tämän huomaa jo Louisvillessäkin, joka kuitenkin on Etelän etevimpiä paikkoja. Tuo siivoton neekeriväestö ja heidän yhä siivottomammat asuntonsa lisäävät yhtä vähä mieltymystä kaupunkiin,

kuin se peräytyminen, minkä sisällisissä laitoksissa huomaa.

Louisvillestä jaloin pistäynnyin Frankfortissa, valtion pienessä pääkaupungissa, joka on Kentuckyjoen partaalla vihantaan nurmeen melkein peitettyinä, sekä Lexingtonissa. Viimeksimainittu on tuossa n. k. sinisen heinän seudussa, jonka kehutaan olevan viljavimpia koko Liittokunnassa, ja siitä syystä kutsutaanki sitä toisinaan Kentuckyn puutarhaksi. Kun nyt kaikki oli kevätkesän paraassa kukoistuksessa, oli käynti kaupungin ympäristöillä, johon eräs paikkakunnan yli-opiston professori minua ystävällisesti kutsui osaa ottamaan, yhtä hupainen kuin seuran vuoksi miellyttävä tapahtuma.

Muun muassa kävimme hautausmaataki kotso-
massa. Täällä lepäsi korkean kauniin muistopatsaan alla, jolla oli paras sija tässä kuolleitten rauhallsessa, Inonnon ja taiteen koristamassa asunnossa, Kentuckyn etevin puhuja ja isänmaan rakastaja, *Henry Clay*. Kuten moni muu, alkoi hänki köyhästä pojasta, ilman muutta opetuksetta, kuin minkä sai eräässä vähäisessä kylänkoulussa, mutta niillä keinoilla, jotka Amerikassa paraiten auttavat: mielenlujuudella ja älyllä hän piakkoin kohosi arvolliseksi lakimieheksi, Lexingtonin edusmieheksi kongressiin, Kentuckyn senaattoriksi Washingtoniin, ja oli kahdesti Yhdysvaltain presidentin kandidaattina.

Lexingtonista menin katsomaan tuota maanmaaniota Mammoth Cavea. Se on 1 1/2 peninkulman päässä lähimmästä rautatien pysäyspaikasta. Tie, jos hakausta metsässä siksi voipi kutsua, viepi aution seudun, jylhän, raivaamattoman tammimetsän läpi. Täri-

sevillä kärryillä mennä retustetaan kivien ja kantojen yli taikka kuljetaan pohjattomassa liassa, joten koko matka paljo muistuttaa Dixonista „Nykyinen Amerika“ nimisessä kirjassa, kun hän Yhdysvaltain postia kuljettaa. Muutamain tuntien vaivan perästä pääsee ravintolaan, jossa sitte saa laihan ravinnon ruumistansa virkistääksensä sekä vaatteet, jotka eivät likaa säikähä, ja on siten valmis alkamaan maanalaista kulkuansa.

Luolan ovi aukaistaan, lyhty kädessä ja sauva toisessa astut sisään erään vanhan neekerin opastamana. Tuo jättiläisluola on monen peninkulman pituinen ja noin 2—400 jalkaa maan pinnasta. Paikka paikoin on se niin kaita ja matala, että täytyy melkein ryömiä, jos mieli päästä eteenpäin, paikka paikoin taas se avaroituu suuriksi ja korkeiksi saleiksi omituisilla muodostuksilla ja satoja jalkoja syvillä jyrkkäyksillä. Luolan sisässä lirisee puro, ja siellä on myös vähäinen lampi, jossa on aivan sokeita kaloja. Darwinin opin mukaan ne ovat kadottaneet näkönsä, koska auringon valo ei koskaan ole tunkenut heidän pimeään asuntoonsa. Ainoa valo, mikä tässä „kuollessa meressä“ on kuvastanut, on uteliaan matkustajan tumma lyhty taikka loisto bengalin tulesta, jota opas aika ajoin sytyttää, siten antaaksensa pimeyden sen jälkeen näyttää toista mointa pimeämmältä. Aina sen mukaan mitä paikan omistajalle olet maksanut, s. o. jos „lyhyen“ tai „pitkän tien“ olet valinnut, saat kulkea 4 à 5 eli 9 à 10 tuntia pimeydessä, jonka rinnalla pimein syysyö on selvä päivä. Tämä kaikki epäilemättä on hyvin hupaista, mutta omasta kokemuksestani taidan minä sanoa sen olevan kaikkein hupai-

simman, kun tämän pimeän matkustuksen perästä taas saa nähdä auringon valon ja kaarevan sinitaivaan. Paras, minkä koko matkustuksesta luolassa voipi sanoa, on, että se on „rahantekoa“ yhdeltä puolen ja toiselta menetettyä aikaa ja rahaa. Se yksi päivä, jona minä olin yhtiön käsissä, maksoi taksan mukaan 9¹/₂ dollaria.

Täältä matkustin Nashvilleen, Tennesseeen pääkaupunkiin. Se on Cumberland-joen varrella, joka on Ohion sivujoki; mutta koska kaikki Amerikassa on suurenmoista, niin ovat yksin sivujokien sivujoetkin suuremmat kuin moni valtajoki Euroopassa. Joen yli on täälläkin pitkä ripussilta. Kaupungin etevin merkkillisyys rakennustavan puolesta on kuitenkin sen kapitolitoli, kaunis muistopatsas kivistä korkealla kummulla. Ollen muukalainen minä tietysti kiipeän sen kupulakeen, josta on laeva näky-ala tuon kauniin maiseman yli, jonka halki joen sininen raiti luikertelekse.

Nashvillessa oli, minun siellä käydessäni, suuri liike. „Kolmas näyttely“ oli paraillaan. Useimmissa valtioissa pidetään nimittäin vuosittain yleinen teollisuusnäyttely. Täällä, samoin kuin Louisvillessäkin, on tätä varten omat tilavat huoneukset. Näyttely ei tosin ollut kovin etevä näyttely-esineitten lukumäärän suhteen, mutta „sillä oli hyvä menestys“, kansaa tulvasi alinomaa kaikkialta, ja iltaisilla, kun näyttelyhuoneella oli musiikkia, oli se ääriään myöten täytetty. Eräs osasto oli yksinomaisesti ihannetaiteita, varsinkin maalaustaidetta varten. Jos sen laadusta ja soitannollisista taidenäytöksistä saa päättää, niin vaatimukset taidetten suhteen eivät näytä kovin suurilta. Jonkun viikon perästä piti omituisen palkinto-

kilpailun, erään n. k. „babushow“in, tapahtuman. Kaikki äidit saavat silloin tuoda näytteille pienokaisensa, joista kauniimmat palkitaan. Ajatelkaapas kuinka tuo voittava äidinrakkaus silloin on riemuitseva!

Miellyttävin koko näyttelyssä oli, eräitä maanviljelys- ja porauskoneita lukuun ottamatta, yleisö. Se on kaikkialla kummastuttavan yhdenlainen. Täällä näki paljaita vanhoja tuttuja: rusthollareita, maakauppiaita, papinrouvia, maanmamselleja, talonpojantyttyjä, kaupungin neitiä ja keikareita, y. m. Kansa on kaikkialla yhdenlaista, ainoasti ulkonainen verho vähä vaihtelee. Tämän suhteen mainittakoon tässä, että kaikki käyvät „herrasvaatteissa,“ kaikki melkein samankuosisissa, mutta vaateen laji ja niitten käytäntö on erilainen. Ja kaikkialla joutuvat „maaserkut“ pahempaan kuin pulaan. Nashville on muka, samoinkuin Helsingin, kaupunki, jossa on vähä neljäntäkymmentä tuhatta asukasta, ja päälle päätteeksi vielä pääkaupunki. Ei siis kumma, jos itsetyytyväisellä hymyllä katsotaan näitä „maaserkkuja“ ja sekä yksityisesti että julkisesti nauretaan heidän luonnollisuudellensa ja vailinlaiselle kanssakäymistaidollensa.

Nashvillestä S:t Louiseen matkustaessani pysähdyin parissa kylässä, nimeltä Huttingdon ja Dresden (tuon „vanhan maan“ nimiä käytetään täällä kaikkialla) ja vihdoin ehdottomasti täällä Columbus'essa, joka on vähäpätöinen paikka Kentuckyn lounaisimmassa sopukassa.

Maaseudulla pidettiin hyvin kummana, ett'en ennen ollut nähnyt puuvillan kasvavan. Tämä „viljalaji“ on nimittäin yleisin ja parassatoinen Tennesseeessä, joka on samalla leveydellä kuin pohjais-Afrika. Että

oltiinkin aivan lähellä kuumaa vyöhykettä, sitä muistutti tuo kauhea kuumuus, jota lakkaamatta oli kestänyt pari viikkoa. Aurinko lähettää säteensä melkein pystysuoraan, ja keskellä päivää ei mieli juuri tee kokemaan niitten vaikutusta. Sangen yleisesti käytetään sateen varjoa, suojellaksensa itseänsä auringon säteiltä, ja suuremmissa ravintoloissa on pöytäin päällä suuria koneella liikutettavia viuhkoja. Iltaisilla on vähä viileämpi, ja silloin menevät asukkaat huoneinsa portaille ja balkongeille tahi puutarhoihin. Kentucky ja Tennessee on kuitenkin vasta lämpimäin maitten etehinen, ja kuumuus täällä menee mukina, verrattuna kuumuuteen pää-etelässä, mutta sinne on Pohjanperäläinen kesäiseen aikaan mieluummin menemättä. Cincinnatiinkin asukkaat sanoivat kesällä käyvänsä ainoastaan pakosta New-Orleansissa.

Mutta vielä en ole tervehtänyt kaikkia niitä nuoria sydämiä, jotka ovat itkuun hyrähtäneet, lukiesansa nekeri-orjain onnettomasta tilasta „Setä Tuomon tupa“ nimisestä kirjasta. Olen sekä nähnyt monta tupaa että monta Tuomoa puhutellut, mutta yhä on etelä-valtioitten sisällisten olojen koskettaminen vastenmielistä ja surkeata. Orjuuden ja sisällisen sodan kirous on raskaana maan yli eikä se voi poistua tämän miespolven eläessä. Etelävaltiot ovat kokeneet paljo, ensiksi satavuotisen orjuuden, joka oli yhtä alentavata sekä sortajalle että sorrettavalle, ja sitte nelivuotisen veljessodan kaikki kauhut, ja nyt viimeksi on heillä ollut Ku-klux-seuran matkaansaattama laittomuus kärsittäväenä.

Jos entiseltä orjainomistajalta, ja niitä useimmat valkeat miehet täällä olivat, kysyy, minkälainen orjain

kohtelu oli, niin hän tavallisesti vastaa, sen ylimalkaan olleen sangen lempeän, vaikka eräät ammattimiehet huvittelivat itsiänsä myömällä lapset äidistään erilleen ja vaimon miehestä j. n. e. Entinen orja sitä vastoin sanoo rääkkäämisen olleen sääntönä ja hyvän kohtelun poikkeuksena. Molemmat käyttävät arvelematta lauseita semmoisia kuin: „orjaomaisuus,“ „hän oli minun omaisuutenani“ ja „minä olin hänen omaisuutensa,“ mikä kaikki tuntuu europalaisesta vähä oudolta.

Mitä sotaan tulee, niin siitä ei mielellään puhuta. „Se, herra, oli kauhea aika,“ on tavallisesti kaikki, mitä siitä kuulee. Kentuckyssä, jossa väestö oli jatkanut eri puolueihin, tapahtui, että isä taisteli poikaansa ja veli veljeä vastaan. Tennessee koki kuitenkin vielä enempi sodan kauhuja. Se oli ensin toisen armeijan vallassa ja sitte toisen. Kumpikin eli „kunniallisen“ sotilaan tavalla, otti mitä tarvitsi, poltti ja ryösti. Ja armeijan lähdettyä paikkakunnasta, tuli karkulaisparvia molemmista puolueista sodan työtä jatkamaan. Liittokunnan neekeri-rykmentit eivät myöskään jättäneet maksamatta, mitä ennen olivat saaneet kärsiä. Ukot, vaimot ja lapset eivät olleet turvassa kunnian, hengen eikä tavaran puolesta, eikä minkäänlaista lakia käytetty. Kaikki miehet ja pojat, jotka vaan aseihin kykenivät, olivat armeijassa. Sodan loppupuolella kuuluu Etelävaltioilla olleen pataljooneja, joissa tuskin oli yhtään miestä 15:ta vuotta vanhempata, Pohjoisvaltioilla oli armeijoissaan miljoona miestä, ja ne lähettivät palkatuita joukkoja saksalaisia ja muita muukalaisia, jotka tappelivat „13:sta dollarista kuu-

kauden,“ ryöstöä lukuun ottamatta, vähintäkään tietämättä, minkä asian edestä.

Sodan vihdoin loputtua, oli maa kaikinpuolin joutunut häviöön, kahdella erilaisella väestöllä, jotka erosivat toisistaan värinsä, sivistyksensä ja eri elämänlaatunsa suhteen sekä ylenkatsoivat ja halveksivat toisiansa. Samalla oli sota myös raaistuttanut molempia. Ei ollut helppo asia, sellaisissa oloissa saada järjestettyä yhteiselämää toimeen. Järjestyksen palauttamisen ja oikeuden vahvistamisen nimellä tekeytyi tuo n. k. Ku-klux-seura, eräänlainen Fehm-oikeus, joka kuitenkin kohta näytti oikean laatunsa, lähettämällä salaisia käskyläisiänsä öiseen aikaan rauhallisten kansalaisten huoneisin pitkittä puheitta heidän elämänlankaansa katkaisemaan, joka tavallisesti tapahtuu sillä tavalla, että oli syytä sitä luulla itsemurhaksi. Se oli entisten orjainomistajain viimeinen koston koe siitä, mitä olivat menettäneet. Eteivät neekerit tahi neekerein ystävät tulivat etusijassa sen uhreiksi. Ei kukaan, joka ei itse kuulunut salaliittoon, voinut olla turvassa henkensä eikä tavaransa suhteen. Tälle ilkeävaltaisuudelle, johon kaikki, rehellisinäki pidetyt ihmiset ottivat joko välillisesti tahi välittömästi osaa, tuli vasta sitte loppu, kun Liittokunta majoitti sotajoukon osastoita joka kaupunkiin ja kylään.

Samalla oli myös valtiollinen täytymys antaa neekereille ääntö-oikeus, sillä ääntö-oikeus merkitsee valtaa ja arvoa. Jos mustaa ei muissa tiloissa otettu lukuunkaan, niin täytyi hänet vaalilaatikon luona kuitenkin vertaiseksensa tunnustaa. Ja tämä on epäilemättä enemmän kuin mikään muu yhteiskunnan eri luokkia lähestyt-

toisihinsa ja antanut neekerille sen arvon ja sen itseensä luottamuksen, mikä hänellä nykyään on. Muutamissa valtioissa on koko hallitus neekerein käsissä. Etelä-Carolinassa esim. on $\frac{3}{4}$ koko valtion edusmiehistä ihmisiä, joilla muutamia vuosia takaperin ei ollut minkäänlaisia ihmisoikeuksiaakaan, sitä vähemmän valtiollisia. Monen näistä ei sanota osaavan nimeänsäkään kirjoittaa. Tietysti ei ilman suuretta vaaratta voi jättää hallitusta väestön taidottomimman osan käsiin, mutta rettelöt eivät kuitenkaan ole olleet niin suuret, kuin mitä olisi voinut luulla. Valtiollinen ja uskonnollinen vapaus on hyvä kasvattaja, eikä Amerikassa pidetä mitään tasavaltaisia mielihaaveita, siellä tiedetään, mikä tasavalta on, sekä hyveensä että paheinsa puolesta. Sen lisäksi on muistettava, mistä Amerikassa usein näkee todistuksia, että suuri taito ja todellinen sivistys voi yhtyä hyvinki vähiin kirjallisiin tietoihin, samoin kuin raakuus suureenki oppiin.

Kun ajattelee, mitä etelä-valtioitten täten on ollut kestettävä viime vuosikymmenellä, niin ei voi kummeksia, jos ne kaikkine luonnollisine rikkauksineen kuitenkin ovat paljoa järempänä pohjois-valtioita. Usein saa täällä kulkea pitkät matkat raivaamattomien metsien ja kedoittuneitten peltojen läpi, eikä rakennuksilla ole tuota vaurautta todistavaa näköä, mikä niillä on Ohio-riverin toisella puolen. Maa on verrannollisesti köyhää, miljoonat ovat paenneet, ja orjuuden lakkauttamisen kautta muuttuneet työseikat eivät vielä ole oikein järjestyneet. Neekeri on luottamaton työntekijä, joka liian paljo rakastaa joutomaanantaita, eikä hänellä ole kuntoa eikä taitoakaan työhön. Valkea mies, joka kymmenen vuotta takaperin piti työn-

tekoa häpeänä, ei usein ole paljoa parempi, vaikka tarve on häntä nyt työhön pakoittanut. Usein saa kuulla lausuttavan, että olisi hyvään tarpeeseen, jos kunnan valkeita miehiä tänne muuttaisi.

Mitä erittäin koululaitokseen tulee, niin sen suhteen täällä ollaan melkein samalla kannalla, kuin pohjoisvaltiot noin 20 eli 30 vuotta takaperin, mutta sen parantamiseksi tehdään kovasti työtä. Tennesseeessä tehdään par'aikaa uutta koulujärjestelmää, jonka mukaan valtio tulee pitämään hyvästi hoidetun yleisen vapaakoulun joka piirikunnassa avoinna vähintäänki viisi kuukautta vuodessa. Kentucky on enemmän takapajulla, ja siellä ei valtio eikä kunta pidä vähintäänkään huolta neekerein kasvatuksesta*). He saavat itse hoitaa itsiänsä paraite kuin he voivat. Tennesseeessä sitä vastoin on uusi koululaki asettanut valkoisten ja mustain koulut aivan yhtävertaisiksi. Ne tulevat tietysti olemaan toisistaan tarkasti erotettuina, ja tätä haluaa neekeri yhtä paljo kuin valkeakin.

Muinoinen orja on tullut tuntemaan ihmisarvonsa ja tahtoo, Cæsarin tavoin, ennen olla ensimmäinen josakin pikkukaupungissa kuin toinen Romassa. Eräs neekeri, jonka kanssa tarinoin, lausui muun muassa minulle: „Me tiedämme valkean miehen olevan itsiämme etevämmän emmekä sentähden koskaan voi tuntea itsiämme oikein vapaiksi ja itsenäisiksi hänen seurasansa. Emme myöskään voi kohdella häntä samoilla tunteilla kuin vertaistamme, sillä emme voi unhottaa,

---

*) Kentucky ja Delaware ovat nykyään ainoat valtiot koko Liittokunnassa, jotka eivät pidä huolta neekerein opetuksesta.

että hän on meitä kohdellut kuin järjettömiä luontokappaleita. Kenties lapsemme unhottavat vihan, joka heidän vanhempansa toisistansa eroittaa.“

Jos nuot molemmat ihmislajit koskaan tulevat täydelleen yhdistetyiksi, on asia, minkä ainoasti tulevaisuus voi ratkaista; ja tämä yhdistys riippuu siitä, jos tuo musta ihmislaji voipi kohota samalle kannalle kuin millä valkea on. Siitä saa täällä kuulla hyvin eroavia ajatuksia. Hänellä ei sanota olevan kylliksi luonnon lahjoja eikä päätä. Toisaalta taas väittävät ne, jotka ovat ruvenneet yksinomaisesti neekerein sivistyttämistyöhön, hänen voivan mennä ja jo menevänsä niin kauas sivistyksen tiellä kuin muittenki. Ne taas, jotka vähimmän pitävät kummankaan puolta ja jotka ovat olleet yhteydessä molempain ihmislajien kanssa, sanovat neekerein koulun alemmilla luokilla, joissa ainoastaan muistia ja sielun alempia voimia kysytään, vetävän vertoja valkealle, mutta että hän, niin pian kuin vaan enemmän itse-omaista ajatuskykyä vaaditaan, auttamattomasti jääpi tappupuolelle. Tämä näyttää minusta luonnollisimmalta, sillä sivistys ei kokonaan ole personallinen, vaan on yhtä paljon peritty omaisuus.

Neekerein kasvatuksesta puhuessamme emme saa unhoittaa erästä tärkeätä vaikutinta. Sodan melskeessä ja silloin vallitsevassa epäjärjestyksessä oli kristillinen rakkaus ja sivistys kirkkaana virtana, joka toi elämän vettä sorretuille ja tiedon puutteessa oleville. Sekä yksityiset ihmiset että lähetysseurat tekivät suuria uhrauksia, keräsivät varoja, lähettivät opettajia ja panivat toimeen kouluja etelän kaikkiin osiin. Ei ainoasti lapsia, vaan vanhempiakin ihmisiä,

niinpä yksin harmaapäitä miehiä keräytyi sivistyksen nuorten lipunkantajain ympärille, saadaksensa edes vanhoilla päivillään maistaa tuota taivonherkkua, joka siihen asti oli ollut heille kielletty hedelmä. Niistä yhteyksistä, jotka enin vaikuttivat tällä rakkauden ja ihmisyyden alalla, on ensimmäiseksi mainittava „American missionary association“, jossa on ihmisiä kaikista uskontunnustuksista ja jolla vielä nytkin on enemmän kuin 500 koulua vaikutuksessa, niitten seassa myös muutamia n. k. yli-opistoita tahi ylempiä oppilaitoksia. Niissä tämän seuran kouluista, joissa minä olen käynyt, on kaikissa vallinnut harras ja altiksi antauva henki, ja ne ovat usein olleet paremmin varustetut ja hoidetut kuin yleiset koulut. Useaan paikkakuntaan on valtaliittoinen hallitus teettänyt neekereille kouluhuoneita, ja tuosta n. k. Peabody'n rahastosta annetaan monelle oppilaitokselle apua.

Paljo on siten jo tehty, mutta enemmän on vielä kuitenkin tehtävätä, ja se väite on saanut yhä enemmän vahvistusta, että kaikki yksityiset ponnistukset ovat riittämättömiä kokonaista kansaa kasvattamaan. Valtion sekaantuminen on tarpeellinen, jotta kaikki pääsisivät sivistyksen hedelmistä osallisiksi. Kuten jo on näytetty, on muutamissa valtioissa ruvettu menemään tähän suuntaan, ja siten on ensimmäinen askel sovinnon tekoon otettu. Voimme siis toivoa, ett'ei kohta enempää etelässä kuin pohjassakaan hyvä ja kaikille avoin koulu ole oleva mikään armolahja, vaan jokaisen, niinhyvin mustan kuin valkean, epäämätön oikeus. Lopuksi lausukaamme se toivo, että etelän miehet kohta unhoittaisivat sen vihan, mikä vielä monessa povessa kytee pohjan miehiä vastaan, ja veli so-

pisi veljensä kanssa. Vasta tämän tapahduttua ja neekerin korotettua, ei ainoastaan kansalaisena, vaan myös ihmisenä valkean miehen vertaiseksi, vasta silloin on orjuuden häpyilkku poistettu, mutta silloin onkin ihmiskunta voittanut suurimman voittonsa, ja oikeus ja tasa-arvoisuus saanut vakavamman pohjan maan päällä.

Kuudestoista kirje.

Prairiat ja Chicago.

Pienessä Alton nimisessä kaupungissa, muutamia peninkulmia S:t Louis'esta pohjoiseen päin, jätin Kesäkuun 5 päivänä Mississippille jäähyväiset. Se oli matkani käännepaikka. Siihen saakka olin lakkaamatta kulkenut länteenpäin; nyt käännyin jo hieman itään, Chicagoon päin.

Tuolla 12 tuutisella matkalla pohjois-Illinois'n läpi sain oikein todella prairioihin tutustua. Mutta mikä prairie onkaan? Hedelmätön tasanko, jossa ei kasva muuta kuin heinää, sanovat, muistaakseni, meidän maantieteenkirjoittajat. Mutta tämä on yhtä veran totta kuin erään amerikalaisen maantieteen kirjoittajan selitys Suomalaisista, että he ynnä Lappalaiset ovat kalastavaa ja metsästävää kansaa sekä kuljeksivat paikasta paikkaan ilman minkäänlaisetta sivistysettä.

Prairiat ovat Amerikan rikkaus, eli paremmin yksi sen monista rikkauden lähteistä. Maanlaatu on hyvin lihava, ja siitä lähtee runsaita satoja. Eräissä paikoin on ruokomulta 4:ää ja 5:ttä jalkaa paksu. Se on oivallista „Farming-maata,“ sanoi moni matkatovereistani. Eikä ole jätettykään tilaisuutta käyttä-

mättä. S:t Louis'esta Chicagoon saakka on maa pitkän matkaa viljeltyä. Se on kaikki yhtä tasankoa niin pitkältä, ja monta vertaa pitemmältäki, kuin silmä kantaa. Muutamat vähäiset viidakot sekä kylät, talot ja kaupungit tuuheine puutarhoineen ovat tämän maameren ainoana vaihetuksena.

Pari vuosikymmentä takaperin, kun viljelys näillä seuduin tuskin oli alkanut, kuljettiin vielä tasankoa kompassi kädessä. Teitä ei tarvittu, sillä maa oli kuivalla vuodenajalla kaikkialla tasainen ja kova.

Mississippin länsipuolella ovat nuot n. k. aaltoilevat prairiat, jotka ovat saaneet nimensä siitä, että maa siellä näyttää ikäänkuin lainehtivan tuulen edessä. Tänne sivistys tunkee kuokalla, lapiolla ja puitten istutuksilla. Maa on viljavaa, mutta sitä vaivaa kuivuus, jonka tähden puitten istutuksilla koetaan vettä vetää pilvistä. Se on luonnontieteen voitto.

Iltapuoleen pääsin Chicagoon, tähän satumaiseen kaupunkiin, joka on tunnettu pikaisesta kasvustaan, palostaan ja uudelleen toipumisestaan.

V. 1795 tavataan Chicagon nimi ensikerran historiassa, jolloin siinä tehtiin rauhansovinto Indianein kanssa. Seuraavina vuosikymmeninä tehtiin muutamia puuhökkeliä samanimisen joen suuhun Michiganjärven rannalle. Vasta v. 1827 sai paikka jonkunlaisen merkityksen, koska aljettiin kaivaa kanavaa Chicagosta Illinois-riveriin. V. 1837 sai Chicago kaupungin nimen ja arvon. Siinä oli silloin 4,100 asukasta, joitten luku v. 1840 oli lisääntynyt 300:lla.

Tällainen alku oli tuolla „läntisten järvien kaupungilla,“ joka nyt on koko suuren Lännen kaupan, rautateitten ja höyryliikkeen keskustana.

V. 1848 oli kaupungissa asukkaita 28,000, v. 1860 109,000 ja v. 1870 300,000. Tätä nykyä on siinä noin 400,000 asukasta. Nämät ovat, niinkuin lukija näkee, ainoastaan vähäisiä harppauksia joka vuosikymmenelle.

Nämät numerot tulevat vieläkin merkillisemmiksi, kun tiedetään, kaupungin olevan perustetun alavalle vesiperäiselle maalle Chicago-riverin molempain laskuhaarain suuhun, jotka jakavat kaupungin kolmeen osaan, tavallisesti tunnetut nimillä pohjois-, etelä- ja länsipuoli. Jotta kaupungin asema saataisiin raittiimmaksi ja kadut kuiviksi, päätettiin kaikki kadut korottaa 6 eli 8 jalkaa. Tämä päätös pantiinkin toimeen. Satamasta nostettiin muraa ja kadut täytettiin. Mutta tätä tehdessä kohtasi tietysti toinen vastus. Joka huoneen alikerta uhkasi jäädä maan sisään. Mutta tästä pian päästiin. Vivutuskoneita pantiin seinien alle. „Excelsior!“ oli koneiden liikkeelle panon merkinä, ja nyt kohosivat tiili-, marmori- ja puuhuoneet 8 tahi 10 jalkaa. Uusi pohjakerros rakennettiin ja tuo uljas kaupunki oli valmis.

Ihmiset olivat tuskin kerinneet asuntoihinsa pe-rehtyä, kun tuo turmiota levittävä tuli pääsi valloilleen.

Iltaisilla Lokakuun 8 p. 1871 ilmoittivat palomerkit tulen päässeen irti lounaisessa osassa kaupunkia. Harva siitä piti sen enempää lukua, sillä tulipalo on jokseenkin tavallinen tapahtuma Amerikan suuremmissa kaupungeissa. Se, joka ei aivan tulen läheisyydessä asunut, rupesi siis rauhassa levolle. Mimmoinen levolta nouseminen oli, sitä ei tarvitse sanoa.

Tällä kertaa näytti kaikki olevan vastaista tuolle nuorelle kaupungille. Palosammutuskunnat olivat edel-

lisenöisestä palonsammutuksesta väsyksissä, osa palosammutuskoneita ei ollut reilassa, ja kauhea hirmumyrsky raivosi. Sentähden ei kestänyt kuin muutamia minuutteja, ennenkuin toinen ja kolmas palomerkki kamoittavalla äänellään kutsui palosammutuskuntain kaikki jäsenet työhön. Muutamiin tuntiin oli jo useampia korttelia palanut ja tuli päässyt joen yli raivoamaan tuohon paraite rakennettuun ja rikkaimpaan etelä-osaan.

Raatihuoneen syttyessä, antoi merkinantaja, joka viimeiseen asti oli pysynyt paikallaan, vielä tuon suuren hätäkellon kerran ääntää. Se soitto kuului, ikäänkuin Chicagon sielukelloja olisi soitettu, ja silloin sanotaan rohkeimpainki miesten selkäpiitä pitkin kulkeneen kylmiä väreitä.

Vähä sen jälkeen remahti kaasukello ukkosenmoisella pamauksella halki. Kaikki liekit sammuivat, mutta sitä huomasi yhtä vähä, kuin päivän nousua aamuilla, sillä yö oli yhtä valoisa kuin päiväkin. Parin englannin peninkulman päässä tulesta voi helposti huoneessansa lukea mitä kirjaa hyvänsä. Ennen puolta päivää meni tuli toisen kerran joen yli pohjoiseen kaupungin osaan, jossa sen ensimmäiseksi uhriksi tuli vesilaitos. Nyt ei enää ollut yrittämistäkään sammuttamaan. Tuli raivosi esteettömästi ja se levisi niin nopeasti, että, niinkuin muutamain kuulin sanovan, oli vaikea päästä pakoon hevoisella ja rattailla.

Iltapuolella vetäysihe tuli järveä kohti, ja tuo suuri tulipalo loppui.

Vuorokauden kuluessa oli tuo komea kaupunki muuttunut savuaviksi raunioiksi, omaisuutta hävinnyt

arvaamattoman paljon, ja 100,000 ihmistä jäänyt ködittömäksi.

Tämä oli luonnon työtä, nyt alkoi ihmisen.

Palon aikana ja ensimmäisinä päivinä sen jälkeen harjoitettiin rakkauden työtä, jonka vertaista maailma ei liene ennen nähnyt. Rahaa tuli miljoonittain sekä kaikellaisia tarpeita niin paljo, että niitä ei ainoastaan ollut kylläksi, vaan jäi myös jälelle, jota jäännöstä säilytetään tulevain aikain varalla. Eräs Chicagon lehti muistutti syystä, että tuo „suuri palo“ olisi sivistyshistoriassa pitänyt paikkansa ainoasti senki vuoksi, että se niin monessa povessa herätti hyvät voimat vaikutukseen.

Mutta ei tässä kaikki ollut. Vastoinkäymistä ei liene koskaan kannettu miehuullisemmasti, eikä se koskaan liene ihmisiä enemmän puhdistanut ja parantanut.

Vielä tulen raivotessa tuumaeltiin jo kaupungin uudestaan rakentamista, ja tuskin olivat liekit sammuneet, kun jo toimeen ryhdyttiin. Phoenix-linnun tavoin oli Chicago kohoova tulesta ehompana entistänsä ja näyttävä maailmalle, mitä taidokas ja toimekas kansa voipi. Köyhät ja rikkaat tekivät yhtä ahkeraan työtä. Aluksi raivottiin rauniot pois ja tehtiin väli-aikaisia puusuojuksia samoille paikoille, joissa ennen nuot muhkeat rakennukset olivat seisoneet. Piakkoin olivat ne täynnä paraanlaatuisia tavaroita, ja kauppa oli täydessä voimassa. Moni epäili, josko Chicago koskaan enää pääsisi entiseen mahtavuuteensa viljan ja puutarvan kauppapaikkana, mutta jo Marraskuun lopulla näyttivät tilikirjat, että viennin ja tuonnin summa oli yhtä suuri kuin kuukautta ennen paloa.

Palon jälkeisenä tuorstaina pitivät kaupungin vanhimmat, koulun-ylitarkastaja ja opettajat suuren kokouksen. 14 kouluhuonetta oli palanut, ja jällelle jääneissä asui kodittomia perhekuntia. Ei vielä tietty, josko kaupungin rahastokaan oli saatu pelastetuksi, mutta se tettiin, ja siitä oltiin yksimieliset, että nyt, jos koskaan, tarvittiin kouluja, sillä vaaran ajoilla on väestön oppimattomin osa vähin luotettava, ja ummelleen 14 päivää palon jälkeen oli taas kaikki entisessä käynnissään, eikä keneltäkään sijaa kielletty.

Kevään tultua alkoivat seinät kohota, ja nyt ryhdyttiin täydellä todella kaupunkia uudelleen rakentamaan, joka työ ei syyttä ole kummastuttanut maailmaa.

Kun nyt kahdeksantoista kuukautta jälkeen „Chicago raukan“ palon kulkee sen katuja, niin ei tiedä, kumpiako, silmiänsä eli korviansa, täytyy epäillä. Näyttää siltä, että joko noitten muhkeain viisin- eli kuusinkertaisien kivirakennuksien, jotka vieretysten ovat pitkissä riveissä, täytyy olla paljaita varjokuvia, taikka kertomus tulesta satu. Helposti voisi uskoa, joukon pienempiä tulipaloja kohdanneen kaupunkia, jotka olisivat hävittäneet huoneuksen siellä, toisen täällä, mutta että kaikki nämät palatsit ja komeat rakennukset ainoastaan muutamia kuukausia takaperin ovat olleet paljaita raunioita, se tuntuu mahdottomalta. Se tuntuu itämaiselta sadulta, mutta ei 19:nen vuosisadan kuivalta totuudelta. Onneksi ovat kivimuurit kuitenkin liian kovat ja kertomus tulesta liian uskottava, jättääksensä sinua pitempään epäilykseen. Täytyy uskoa, josko tahtoo tahi ei, ja täytyy nähdä, että maailma edistyy, ja että 19:nellä vuosisadalla, kumminki

Atlantin länsipuolella, toteutetaan, mitä ennen ainoastaan uneksuttiin.

Palanut kaupunginosa, sillä älköön lukija luulokokaan koko kaupungin hävinneen, on noin 8:aa virttaa pitkä ja $1\frac{1}{2}$:ta leveä. Siitä on etelä-osa eli „business-osa“ jo melkein valmis. Ainoastaan poikkeuksena on joitakuita talonpaikkoja vielä autiona. Pohjoisosassa näkee enempi tulen jälkiä, mutta ei mitään kuitenkaan ole, josta voisi arvata niin mahdottoman tulipalon täällä raivonneen.

Kulku kaupungin, ja varsinkin tuon palaneen osan läpi on hyvin miellyttävä, samate myös käynti noissa monissa tuuheissa puistoissa, eli suurenmoisissa tehtaissa, muhkeissa kauppapuodeissa ja jättiläisravintoloissa taikka tuossa mahdottomassa vesilaitoksessa, jossa on 1300:n hevosen voimainen kone, „suurin koko maassa“ ja johon vielä kuuluu 2 engl. peninkulmaa pitkä tunneli järven alatse; mutta en tahdo lukijaa enää vaivata ikävillä kertomuksilla.

Seitsemästoista kirje.

Michigan ja yhteisen maan hoito Amerikassa.

Siitä, joka ei ole käynyt varsinaisessa lännessä, jona nykyään pidetään maa Mississippistä alkaen, on matkustus Michiganin läpi hyvin miellyttävä.

Maan keski- ja pohjois-osat, joissa minä kävin, eivät verrannollisesti ole kovin hyvin viljeltyjä. Laveat metsät, rämeiköt ja järvet täyttävät suuren osan sen pinta-alaa. Ratisevalla rautatiellä kuljetaan pitkiä matkoja erämaata, ja uudisviljelykset kantoisine, mustine peltoineen ja ihka uusine pölkkyhuoneineen ovat hyvin meidän kaskien ja uusien talonpoikaistupien kaltaiset. Jokiloissa näkee paljo pölkkyjä ja pölkkyläisiä, ja siellä täällä kuljemme jonkun sahan ja siihen kuuluvain lankku-, lauta-, riuku- ja saha-jauhöljyäin ohitse.

Tähän saakka kestää yhtäläisyys oman maamme kanssa, mutta tässä se päättyykin, sillä jos asioita ja asianhaaroja tarkemmin katselee, pistää eroitus heti silmiin.

Metsässä on ainoasti vähäksi osaksi petäjöitä ja kuusia. Tammi on yleisin puulaji ja vaihettelee kastanjan, vaahterin, jalavan, saksanpähkinän, mahongin ja muitten meillä harvoin tahi ei koskaan nähtyjen

puitten kanssa. Ruis ja ohra ovat samate täällä yhtä harvinaisia kuin meillä tavallisia. Niitten sijassa on täällä nisu ja n. k. „indian corn,“ eräs amerikalainen maissilaji. Kaura on molemmilla yhteinen. Maan viljavuuden suhteen taitaa eroitus näitten molempain maitten välillä tulla vielä suuremmaksi kuin niitten tuotteitten suhteen, mutta koska siitä en paljon tiedä, niin menen kunnioituksella sen sivu ja sen sijaan mainitsen muutamia sanoja tuosta meillä niin riidan-alaisesta metsänhoito-asiasta.

Maamme on rikas, mutta se on tuleva yhä rikkaammaksi, sanoo amerikalainen, ja sen eteen tehdään yötä päivää työtä. Tahdotaan päästä varakkaammaksi, vapaammaksi ja onnellisemmaksi kansaksi kuin mikään muu maan päällä.

Selville päästäkseni miten tämän peri-ajatuksen mukaan erämaata käytetään, käyn erästä n. k. „landoffice“a katsomassa Michiganin pienessä, muutamia vuosia sitten korpeen rakennetussa pääkaupungissa.

„Landoffice“ on virkaloitus eli konttori, jonka hoidon alla yhteinen maa on. Washingtonissa on pääkonttori, jonka toimena on yhdysvaltain maitten ylikatsanto, niitten mittaus ja lohkominen. Haara-osastojen, joita on joka valtiossa, missä yhteistä maata vielä löytyy, on antaminen halukkaille maanostajille kaikki tarvittavat tiedot; maanmyynti-välikirjat ovat myös niitten tehtävät y. m. Tällaiseen „landoffice“en tahdou nyt viedä lukijan.

Palvelusväestö on täällä, samoin kuin Amerikan kaikissa muissakin virkakunnissa, hyvin kohtelias ja antaa meidän seurata työtänsä alusta loppuun asti.

Ensiksi on tässä pohjois-Michiganin kartta. Siinä näkyy paksumpia ja hienompia viivoja, jotka menevät pohjoisesta etelään ja idästä länteen ja siis jakavat maan suurempiin ja pienempiin neliöihin. Ensiksi on käyty pää-rajat, jotka merkitsevät tulevain „townein“ eli kuntain alaa. Joka kunta on alaltaan 36 eng. neliöpeninkulmaa ja jaetaan yhtä moneen pienempään neliöön, joista kukin on peninkulmaa pitkä ja leveä; näitä tavallisesti kutsutaan sektioneiksi. Nämät taas vuorostansa jaetaan neljännessektioneihin, joista kukin sisältää 160 acraa maata.

Näin on koko Yhdysvaltain maa kartoitettu, niin pitkältä nimittäin kuin mittaus on kerinnyt edistyä, sillä vielä on miljooneja acreja, joita mittarin ketjut eivät koskaan ole koskettaneet.

Joka neliöllä on oma numeronsa, joka on rajakiveen ja läheisimpiin puihinki piirretty. Siten on kaikki linjasuorassa, selvässä järjestyksessä.

Sektionein suhteen mainittakoon, että 16:nen ja länsivaltioissa myös 36:nen on kongressi jättänyt koulujen tarpeeksi; s. o. ne on annettu noille eri valtioille, jotka ne myyvät yhteisen koulurahaston enentämiseksi taikka antavat kuntain hoidettaviksi. Koulunmaata, jonka arvo viljelyksen edistyessä vuosi vuodelta nousee, käytetään *taidolla, jotta monin paikoin sillä on saatu melko varastot. S:t Louis'essa esim. sattui koulun maa-osa keskelle kaupunkia, missä joka jalanleveys maksaa kymmeniä dollaria, mutta yhä on maa vielä myymättä, sillä maan arvo nousee muutamaiin vuosiin kaksin- tai kolminkertaiseksi.

Viimme talvena nostettiin kongressissa vielä esitys, jonka luullaan ensi istunnossa tulevan hyväksy-

tyksi ja jossa ehdoitellaan, että koko tulo maan myynnistä, noin 2¹/₂ miljoonaa dollaria vuosittain, käytettäisiin kasvatuksen hyväksi ja jaettaisiin eri valtioille kunkin valtion kirjalle kykenemättömien asukasten paljouden suhteen, ehdoilla että kunkin kunnan, joka tähän tahtoo osalliseksi päästä, itsensä on pantava, muistelen ma, vähintäänki kahta vertaa enemmän, kuin mitä se tahtoo. Jaon perustuksesta näkyy, että tällä etupäässä tahdotaan korjata kasvatustilasta etelässä.

Mutta palatkaamme „landoffice“emme katsomaan kuin maata myydessä menetellään.

Sisään tulee juuri nyt mies, joka on yksinkertaisissa vaatteissa ja puhuu huonosti engelskaa. Se on siirtolainen, joka, ensin muutaman vuoden palveltuansa jotakuta maanviljelijää kielen ja maanviljelystavan oppimisen vuoksi, nyt haluaa omaa maatilkkaansa, itsensä ja perheensä elatukseksi. Hän ilmoittaa osapuilleen seudun, johon hän tahtoisii asettua, ja hänen eteensä pannaan sen tienoon erityiskartta. Tälle on, paitsi rajalinjoja, myös merkitty, millaista maanlaatu ylipäänsä on. Hän näyttää asiaa tarkoin miettivän, ennenkuin mitään päättää. Viimmein on hänestä viisainta itsensä mennä katsomaan. Hän ajaa rautatietä myöten niin pitkältä kuin pääsee ja kävelee tahi ratsastaa loppumatkan. Parin, kolmen päivän perästä hän tulee takaksi ja sanoo haluavansa esim. 3:matta neljännessektionia sen ja sen townin 19:nessä sektionissa. „All right“. Kartalle merkitään paikka jo myydyksi, ja mies saapi homestead-kirjansa. Tätä ennen on hänen kuitenkin näytettävä tunnetun hengen antama todistus, jonka hän itse valallisella sitoumuksella vahvistaa, että hän joko on taikka aikoo kansalaiseksi Yhdysval-

loissa, sekä ett'ei hänellä entuudestaan ole minkäänlaista kiinteätä omaisuutta Liittokunnan rajojen sisällä. Hänen on myös sitoutuminen itse asumaan ja viljelemään mainittua maapalstaa, jonka viljelys on kolmen kuukauden kuluessa aloitettava, jos mieli saada sitä pitää. Kun hän 5 vuotta on maata asunut ja viljelnyt, saapi hän siihen täyden omistus-oikeuden ja voipi nyt mielensä mukaan sen joko pitää taikka myydä. Sitä ennen hänen ei ole luvallista esim. myydä metsää, vaan saapi sitä käyttää omiksi tarpeiksansa sekä hakata pellon ja niityn tieltä pois. Jos hän itse sattuisi kuolemaan ennen niitten viiden vuoden kulumista, perivät hänen sukulaisensa, jos niin tahtovat, sekä hänen oikeuksensa että velvollisuutensa.

Täten voipi kukin rehellinen mies Amerikassa päästä maan-omistajaksi.

Mutta mitä hänen on kaikesta tästä maksaminen? kysyy lukija. Ei mitään muuta, kuin muutamia dollaria todistuskirjansa lunastukseksi. Yllämainituilla ehdoilla saa hän 160 acra maata ilmaiseksi. Jos hän taas tahtoo saada enemmän maata kuin neljännessektionin, on hänen siltä alalta, mikä sen yli tulee, määrätyn taksan mukaan maksettava $1\frac{1}{4}$ eli $2\frac{1}{2}$ dollaria acresta, joka on sama hinta, minkä maakeinottelijat saavat maksaa kaikesta mitä tahtovat omistaa.

Nämät ovat n. k. „homestead“-lain päämääräykset. Sen ihmisellinen ja samalla käytännöllinen tarkoitus on niin selvä, että sitä tuskin tarvitsee näyttää.

Köyhälle, mutta rehelliselle työmiehelle valtio jaa maansa ilmaiseksi, kun sitä vastoin varakkaan,

joka sillä aikoo ainoastaan keinoitella, täytyy siitä maksaa, ja molemmat saavat yhtä suuren voiton tästä järjestelmästä. Työmies saa kodon ja oman maapalstan, joka on kyllin suuri hänet perheineensä elättääksensä; valtio taas saa omavaraisen, tyytyväisen ja uskollisen kansalaisen, kansallisvarallisuudellensa suuremman arvon sekä enempi veroa maksavia jäseniä.

Omiin oloihimme verrattavaksi lisään vielä, että se, joka joko ennen taikka jälkeen maan lohkomista on asettunut erämaahan, jota täällä samoinkuin meilläkin pidetään valtion omaisuutena, ei sen kautta ole omistus-oikeutta saanut ainoastaan siihen maahan, minkä hän on viljellyt, vaan myös niin suureen osaan ympärillä olevata metsää, joka katsotaan hänen tilansa hoitamiseen tarpeelliseksi.

Eikö meidän metsänhoidon suhteen ole mitään Amerikasta oppimista?

Kahdeksastoista kirje.

Päätösjuhla eräässä Highkoulussa, maisterin-

vihkiäiset y. m.

Kätkä nytä nykyä olen Michiganin etevimmässä kaupungissa Detroitissa. Täällä par'aikaa varustaidaan kesä-aikaa viettämään, ja asukkaat muuttavat maahuviloihinsa taikka johonkuhun noista monista kylpylaitoksista, joita täällä on niin ylen paljo. Kaikissa kouluissa ja oppilaitoksissa pidetään tutkinnoita ja päätösjuhlia. Tänäpä on „graduationi“ ja neljästoista vuosijuhla kaupungin „Highschool“assa, ylikoulussa eli kymnaasissa, taikka kuinka häntä nimittäisi. Koska olen saanut ystävällisen kutsumuksen juhlallisuuteen, menen minä sinne määrä-ajalla k:lo 2¹/₂ j. p.

Kaikki oppilaat ja suuri joukko heidän sukulaisiansa ja ystäviänsä ovat kokoontuneet juhlallisesti koristettuun koulusaliiin. Avaralla etusillalla ovat koulusta poisääsevien oppilasten, koulukomitean sekä muutamain kunniavierasten sijat.

Juhlallisuus alkaa rukouksella, jonka koulun johtaja pitää. Sitte seuraa vähä soitantoa ja laulua, ja tämän vai'ettua alkavat varsinaiset harjoitukset. Johtaja huutaa jonkun kokelaan esille, joka, kouluraadille

ja yleisölle kumarrettuansa, lukee esitelmän itsensä valitsemasta aineesta, „Tällöin, tuolloin.“ Sitte astuu samalla tavoin nuori rouvas esille ja pitää lyhyen luennon „Pohjoisjäämeriretkistä“, ja sitte taas nuori mies, joka „typeryyttä“ tulkitsee. Tähän loppui ensimmäinen kohta.

Kolme vielä jälellä olevata olivat muodoltaan aivan ensimmäisen kaltaisia. Loma-aikoina soitettiin ja laulettiin. Nuoret neitokset pitivät esitelmiä seuraavista aineista: „Aikakautinen kirjallisuus“, „Kilpailus“, „Alppien yli Italiaan“, „Oikea ja väärä Indianeilla“, „Kielien omituisuus“, „Wienin näyttely“ ja „Amerikan ylimykset“. Nuorukaiset taas ilmaisivat ajatuksensa seuraavista: „Lakitieteen vetovoima“, „Palkinnot“, „Kastilaitos“ ja „Matka lapsuudesta miehuuteen koulun kautta“.

Siis yleensä 14 esitelmää, joista nuoret rouvakset olivat pitäneet 8. Koska kukin niistä kesti vaan muutamia minuutteja, niin eivät ne vieneet enempää aikaa kuin noin pari tuntia. Joka esitelmä palkittiin käsien taputuksella ja kukkas-vihkoilla. Tämän palkinnon suuruuden määräsi sekä esitelmän sisältö että sen lausuminen ja kenties myös läsnä-olevien ystävään lukumäärä.

Etevimmat kokelaista olivat täten saaneet tehtäväksensä huvittaa yleisöä ja näyttää puhumiskykyänsä. Ylimalkain olivat esitelmät hyvästi kirjoitetut ja ne lausuttiin selvällä äänellä ja oikealla koronpanolla. Nuorukaiset, jotka teoksensa olivat ulkoa lukeneet, näyttivät myös taitoansa teaterillisessä esitystavassa.

Samallaisessa tilaisuudessa toisessa paikassa kuulin 14-vuotiaan pojan vakuutuksella ja innolla lukevan

itsensä tekemän esitelmän jurylaitoksen synnystä ja merkityksestä. Tätä varten oli hän kirjastossa tehnyt omintakeisia tutkimuksia, ja esitelmän olisi huoletta voinut painattaa johonkin lainopilliseen aikakauskirjaan.

Ne, jotka tämänpäiväisessä juhlallisuuudessa pitivät esitelmiä, olivat kaikki vähä vanhempia. „High“-koulut nimittäin vastaan ottavat ainoasti noin 14- eli 15-vuotisia oppilaita, ja lukumäärä on tavallisesti laskettu neljäksi vuodeksi. Tämä koulu on jatko kansakoulusta ja, samoin kuin sekin, kaikille avoin ilman maksutta. Suoritettuansa noin 8-vuotisen oppimäärän kansakoulussa sekä siellä saatuansa kaikille ihmisille ja kansalaisille tarpeelliset tiedot sekä tottumuksen hyviin tapoihin, tulee oppilas ylikouluun, jossa hän kansakoulussa saadulle perustukselle alkaa enemmän tieteellisiä tutkimuksia, jotka häntä valmistavat yliopistoon taikka käytännöllisen elämän ylempiin toimiin. Ylikouluissa on sentähden tavallisesti kaksi eli kolme opintohaaraa, joita suuretie ja äidinkieli yhdistää sekä klassilliset ja nyky-ajan kielet ynnä luonnontiede eroittaa. Sen ohessa on oppilaalla valta valita, jos opettajat sen katsovat hänelle edulliseksi, yksi tahi useampi oppi-aine toisesta opintohaarasta.

Latinan kieli näkyy olevan hyvin suosittua. Sitä luetaan joko äidinkielen vuoksi, sillä äidinkielen opetusta pidetään Amerikassa, niinkuin se kaikkialla olisi pidettävä, hyvin suuressa arvossa, taikka kielen itsensä vuoksi, ja vieläpä, niin sanoakseni, valtiollisista syistä. En koskaan ole Cicerota kuullut luettavan sillä käsityksellä ja ihastuksella, kuin Amerikassa. Elämä Rommassa, sekä valo- että varjopuolinen, on lihaa ja vertä

amerikalaiselle nuorukaiselle, hän näkee sen joka päivä silmäinsä edessä, hän on siinä osallinen ja hän tietää hyvin, kuinka suuresta arvosta puhuja on vaapaassa maassa.

Klassillisilla kielillä tulee sentähden epäilemättä aina olemaan etevä sija Amerikan kouluissa, josko eivät olekaan pakko-oppi-aineita jokaiselle, joka ylempää sivistystä halajaa. Ja nuoria neitosia näyttää ne yhtä hyvin miellyttävän kuin poikiakin, ehkä kummin-kin toiset pitävät enemmän toisista kirjailijoista kuin toiset.

Näitten oppilaitosten omituisuuksiin kuuluu nimittäin vielä sekin, että ne vastaanottavat sekä miehettä vaimonpuolisia oppilaita, eräissä paikoin eri laitoksiin, mutta tavallisimmin samaan kouluun, samaan luokkaan ja samoihin läksyihin. Kaikilta oppilaitosten johtajilta, jotka itse sitä ovat koittaneet, en tästä järjestelmästä ole kuullut muuta kuin yhden ajatuksen. Pojat tekevät saman hyvän vaikutuksen tyttöihin kuin tytöt poikiin, ja koulukuria on helpompi pitää voimassa kuin jos olisivat erillänsä. Omituisinta tämän laatuisissa kouluissa on, että niissä on enempi tyttö- kuin poika-oppilaita. Jälkimäiset tulevat aikaisin käytännöllisen elämän toimiin, kun sitä vastoin edellisillä on enemmän aikaa uhrata oman kehityksensä eteen. Siinä koulussa esim., jossa päätösjuhlaa par'aikaa pidetään on 100 poikaa, mutta 181 tyttöä. Ainoasti 9 poikaa on nyt oppijaksonsa päättänyt, vaan sitä vastoin 23 tyttöä.

Noitten monien esitelmien luettua seuraa taas soitantoa ja laulua.

Sopivilla sanoilla jaettiin sitte nuot kauniit diplomit koulusta erkaneville oppilaille, joita kutsutaan nimellä „graduates“, ja suuri kultametalji, jonka eräs kaupunkilainen oli lahjoittanut sille, joka olisi etevin käytöksen, tarkkuuden, järjestyksen ja opin suhteen, annettiin eräälle nuorelle 17 vuotiaalle neidolle.

Tämän perästä koulukomitean puheenjohtaja oikealla amerikalaisella sulopuheliaisuudella ja sydämeen tunkevilla sanoilla tulkitsi jalon luonteen merkitystä, näyttäen kuinka tämä ani harvoin ilmautuu suurissa töissä, joita ainoasti harvoin on sallittu tehdä, vaan sitä useammin jokapäiväisen elämän tärkeissä, ehkä usein halveksituissa, pienissä siveydellisissä risti-riidoissa.

Nyt järjestyksessä seuraisi nuot kaikissa juhlallisissa kokouksissa aivan välttämättömät n. k. adresit, s. o. läsnä-olevain kunniavierasten ja muukalaisien esitleminen, joittenka velvollisuus silloin on pitää pieni puhe, mutta kaikeksi onneksi, teidänki kirjeenvaihtajalle, jäivät ne tällä kertaa pois soitannonjohtajan kiireen tähden tahtipuikkoansa heiluttamaan, ja sen sijaan alkoi jäähyväislaulu ja marssi, joka päätti juhlan virallisen osan.

Samana päivänä iltana pidettiin koulusalissa yksityinen jatke päivän juhlallisuuksiin. Siellä nimittäin pitivät oppilaitoksen kaikki sekä entiset että nykyiset oppilaat kokouksen. Puheenjohtajaksi oli nuori lady valittu. Programmi tarjosi taas puheita, soitantoa sekä sen perästä seurallista kanssakäymistä. Viimeksimainitun suhteen olin minä tilaisuudessa nähdä sen teeskentelemättömän käytöstavan, mikä vallitsi noitten yhdessä kasvaneitten ja työskentelevien neitos-

ten ja nuorukaisten välillä. Heidän keskinäinen kanssakäymisensä oli niin hilpeä ja hupainen, kuin jos kaikki olisivat olleet veljeksiä ja sisaruksia. Leikkiä laskettiin, puheltiin ja naurettiin sekä nautittiin hedelmiä, limonaattia ja makeisia, ja kun aika joutui, erottiin paraassa mielentilassa ja uneksittiin — niin, mistäpä minä tiedän mistä.

Varhain seuraavana aamuna matkustin minä Aun Arbor-nimiseen pieneen kaupunkiin, jossa on Michiganin yliopisto. Tänään oli täällä nimittäin maisterinvihkiäiset pidettävät, joita täällä kutsutaan „Commencement“iksi, s. o. elämän aluksi.

Juhlallisuudet pidettiin melkein saman programmin mukaan kuin ylikoulussakin. Laulu ja soitanto olivat huononpuoleisia; mutta nuot yksitoista varsinaista puhetta sen sijaan monin verroin palkitsivat niitten vajavaisuuden. Yksi rouvaskin sai laakeriseppeleen, taikka oikeammin, olisi sen saanut, jos semmoista olisi käytetty. Ne arvot, jotka jaettiin, olivat: pharmaceutical chemist, siviili insinööri, bachelor of science, of philosophy ja of arts, sekä vielä master of science ja of arts. Sitä paitsi oli ennen lääketieteen tohtorin ja lakitieteen bachelorin arvoja jaettu. Niinkuin tästä näkyy, käyvät käytännölliset ja opilliset tieteet tässä yliopistossa käsitysten.

Maisterinvihkiäisiä pidetään vuosittain, jonkun luokan oppimääränsä täytettyä. Tämä oppijakso on filosofisessa tiedekunnassa nelivuotinen, ja sen voipi täyttää jossakussa noita kuutta määrättyä tietehaaraa, joissa kuitenkin on valta valita useampien oppi-aineitten välillä. Lain-opillisessa tiedekunnassa oppijakso on kaksivuotinen, ja lääketieteen tohtoriksi

pääsemiseksi vaaditaan vähintään kolmevuotista sekä käytännöllistä että opillista lääketieteen harjoitusta; tähän aikaan luetaan kuitenkin kaksi puolivuotista luentojaksoa yliopistossa. Näihin tiedekuntiin pääsemiseen ovat vaatimukset vähempiä kuin filosofilliseen.

Seremoniat vasta päätetyssä juhlallisuudessa olivat hyvin mutkattomat, kaukana siitä suurellisuudesta, joka meillä samallaisissa tilaisuuksissa on tavallista. Ylellisyytenä tässä suhteessa mainittakoon, että vaatteenparsi oli hyvin vaihteleva. Muutamat professorit olivat täysissä tamineissa, toiset konttorinutuissa ja eräät vieläpä vaaleissa kesävaatteissa. Kaiken tämän ohessa tuntui vähän huvittavalta, että diplomeja jakamassa oli presidentti eli rehtori, joka istualtaan joka kerta lausui joitakuuta latinan sanoja.

Toimituksen päätyttyä yliopisto piti suuren päivällisen sekä viimme että tänä vuonna vihittyjen kunniaksi. Kun tavallisuuden mukaan ruumiilliset voimat olivat ensin saaneet vahvistusta lihasta, kasvi-aineksista ja makeisista, alkoi sitten kaunopuheliaisuus virtanaan tulvata. Yliopiston rehtori oli täälläkin puheenjohtajana. Hän piti ensiksi puheen, jossa hän muun muassa muistutti muutamista yliopiston tarpeista, sekä lausui puoleksi todella, puoleksi pilolla sen mielipiteen, että laitoksen varakkailla suosijoilla, joita muutamia oli läsnä, tässä oli hyvä tilaisuus auliuttansa hyödyttävästi käyttää. Sen jälkeen kehoitti hän ensin yhtä sitten toista vierasta pitämään tilaisuutta myöten sovitettua puhetta. Tapa on aito amerikalainen. Toisinaan puheenjohtaja määräsi aineenki. Se oli henkinen ja opillinen taistelu hupaisinta lajia. Puheita pidettiin, ja käsientaputus ja nauru kaikui salissa. Seu-

rustelu oli hyvin vilkasta, vaikk'ei tätä vilkkautta pidetty vireillä millään tekokeinoilla, sillä koko päivälisellä ei viinilasiakaan tyhjennetty. Tapa on ankara, ylioppilasten ei sovi viiniä juoda.

Iltaisilla oli presidentillä suuri vastaanotto. Juhlpuvuissa olevia herroja ja rouvaksia kokoutui suurin määrin, ja päivän juhlallisuus päättyi pilkkopimeänä kesäiltana hupaisella seurustelulla vierasvaraisesti valaistussa kodossa.

Oltuani muutama päivä Aun Arbor'issa yliopiston laitoksia tutkimassa, läksin takaisi Detroit'iin ja sieltä Put-in-bay'iin, joka on pieni kaunis saaristo Erijärvässä. Koska lämpömittari jo useampina päivinä oli kohonnut yli 35° C., oli sangen virkistyttävää saada täällä itseänsä vilvoittaa Erien armaissa aalloissa ja antaa tuulen viedä matkapölyn matkassaan.

Put-in-bay on suuri sekä viininviljelys- että kylpypaikka. Mahdottoman avarat kellarit tallettavat suurensuurissa viini-astioissa Bachon antimia, ja kaksi suurta kesäravintolaa, joihin mahtuu noin 700 vierasta, kutsuu ystävällisesti, tietysti rahallista rahaa vastaan, tänne luonnon helmaan vuoden vaivoista ja vastuksista lepäämään.

Tämän hupaisen paikan olivat Ohion ja Michiganin opettaja-yhdistykset valinneet yhteiseksi kokouspaikaksi Heinäkuun ensimmäisiksi päiviksi. Kokouksella oli kahdellinen tarkoitus: persoonallinen tutustuminen toisiinsa ja kavatusopillisten kysymysten keskusteleminen. Vakaisia kokouksia pidettiin sentähden sekä edellä että jälkepuolen päivän. Niiden välillä, ja osaksi niiden kestäessäkin, huviteltiin itseänsä ulko-

ilmassa kävelemisellä, purjehtimisella, kalastamisella y. m. Täällä oli, sanalla sanottuna, „hyvä aika.“

Päätösjuhlanä vietettiin täällä Heinäkuun 4 päivänä tuota suurta itsenäisyyspäivää. Se on amerikkalaisten karnavali, silloin on koko väestö liikkeellä. Kaupunkilaiset menevät maalle, ja maalaiset tulvaavat kaupunkeihin. Molemmat hakevat vaihetusta, ja päivä vietetään ylen iloisella ja pauhaavalla tavalla. Kaupungeissa järjestetään suurensuuria juhlakulkuja liehuvin lipuin ja meluavin soitannoin, ilotulia poltetaan, ammutaan ja räisketään joka paikassa. Maalla juhlaa vietetään vähä hiljemmin, pidetään puheita, poltetaan ilotulia, toimitetaan juhlakulkuja lippuineen y. m. Näihin hiljaisempiin kuului meidänki seuramme Put-in-bay'ssa.

Iltaisilla sanottiin jäähyväiset niille monille ystäville, joita täällä oli tullut tuntemaan ja arvossa pitämään, ja varhain seuraavana aamuna erottiin. Kirjeenvaihtajanne läksi kaunista Baltimore-Ohion rautatietä myöten itäänpäin, kulki ihanain Alleghany-vuorten poikki pohjois-Virginiassa ja oli siten päättänyt viehättävän matkustuksensa elinvoimaisessa, edistyvässä lännessä.

Yhdeksästoista kirje.

Perhe-elämä ja vierasvaraisuus.

Amerikalainen koto eroaa sekä sisällisessä että ulkonaisessa järjestyksesssä olennoisesti meikäläisistä kodoista.

Ensiksikin ei täällä eletä kupeellepäin, vaan ylöspäin. Kukin tahtoo olla herra katoksessansa ja yksinänsä omistaa huoneensa avaimen. Nämät rakenetaan sentähden kaidoiksi ja korkeiksi, kahdella eli kolmella huoneella joka kerrokseen. Ruokasali ja keittiö ovat tavallisimmasti alimmassa kerroksessa, makuuhuoneet ylimmässä ja keskikerroksessa on kokoushuone ja vierashuone. Ikävystyttäviä ja, niin sanoakseni, kankeita salongeja ei, onnellista kyllä, tunnetaakaan. Kaikissa uusissa huoneuksissa on sekä kylmän että lämpimän veden johtolaitos, kaasuväläistus, kylpyhuone ja muita mukavuuksia. Suuremmissa ravintoloissa ja toisinaan yksityistenki asunnoissa on vivutuskoneita taikka „pystysuora rautatie“ kerroksesta toiseen. Sentähden on usein alimmassa kerroksessa pieniä höyrykoneita.

Uudemmissa kaupungeissa voi helposti eroittaa kaksi rakennuslajia. Paraimpain katujen varsilla ovat rikasten kauniit palatsit kuvastinlasi-akkunoinen, ta-

saisten nurmikenttään ja ruusupensastojen ympäröimänä; syrjäkatujen varsilla taas on vähäisempiä puurakennuksia, tavallisesti kaksinkertaisia, valkeiksi maalattuita, viheriöillä akkunaluukuilla. Näidenki ympärillä on istutuksia. Nämät ovat työmiesten ja vähempivaraisten asunnoita.

Sisustus on pää-asiallisesti molemmissa yhdellinen, ja kummassakin vallitsee kaikinpuoleinen mukavuus. Kauniit, paksut peitteet, jotka asunnolle antavat kodikkaan, hupaisen näön, verhovat yltä yleensä kaikkia portaita ja laattioita. Perheen huoneet ovat muhkeasti sisustetut sekä joillakuilla taideteoksilla kaunistetut. Ylimalkaan kotoa hyvin huolellisesti kaunistetaan, eikä mitään kulutuksia säästetä saadaksensa sitä hupaisaksi ja mukavaksi. Tunnettua on, että rikkasten huoneet Amerikassa tässä suhteessa ovat kaikista etevimpiä, mutta vähempivaraissakin perhekunnissa näkyy kulungit kodon eteen olevan suurimmat. Taidekokouksia ja museoita on vielä harvassa, mutta sitä tavallisemmin koristetaan kodit tauluilla, valo- ja rintakuvilla. Pianon tapaa sängen usein työmiehenki asunnossa. Kodissa saavat hennommat tunteet ja samoin myös kauneuden tunto runsaimman ja puhtaimman ravintonsa.

Perhekunnallisella elämällä on Amerikassa, kuten tietty, hyvin etevä sija. Perhe on vähäinen yhteiskunta itseksensä ja vivahtaa monessa suhteessa vallitsevaan tasavaltaisuuteen sekä hallitaan ankaran siveyslain mukaan. Koska vaimoa ylimalkaan pidetään Amerikassa suuremmissa arvossa kuin Euroopassa, on emäntäki perheesssä mahtavampi ja paremmin kunnioitettu. Ei ole mitään tavatointa kuulla aviomiehen

sanovan: „tahdon ensin kysyä vaimoltani,“ taikka „kävisihän tuo laatuun, mutta se ei ole vaimoni mieleen.“ Jossa tasa-arvo on oleva, siinä ovat molempain järelliset mieliteot pidettävät yhtäläisinä.

Ominaisuus, joka heti pistää muukalaisen silmiin, on, että esim. mr. Smith ei koskaan vaimoansa muutoin esittele kuin „missis Smith.“ Olenpa yksin kuulut miehen ja vaimon, jotka nähtävästi olivat paraassa sövussa mitä olla taitaa, puhuttelevan toisiansa „Te mr N.“ taikka „Te mrs N.“ Nämät, kuten näyttää, jokseenki kylmät kohteliaisuuden osoitteet eivät sentään suinkaan poista syvempää ystävällisyyttä.

Vielä omituisemmalta kuuluu, kun isä ja poika käyttävät keskenänsä sanaa „herrani,“ esim. „Arthur, joko olet luettavasi oppinut.“ „Olen, herrani,“ taikka „Isäni, saanko tänä päivänä mennä luistelemaan?“ „Et, herraseni, tänään on pyhäpäivä.“ Päivällispöydässä, jossa isä kunniasijalla istuu ja pitää lihanleikkaajan ammattia, kysytään pieneltä pojalta kuten muiltaki: „mitä haluatte, tätä taikka tuota?“ Jokaisen tahtoa pidetään määrättyjen rajain sisällä kunniasissa. Nuorella kansalaisella on joku määrä vapautta, ja hän tulee jo nuorena tuntemaan olevansa ihminen, mutta hänen täytyy myös tottua tottelemaan sitä ylempää lakia, jota isä ja äiti kodissa edustavat. „Hyvää yötä, Arthur,“ sanoo isä, kellon kahdeksaa lyödessä. Arthur käsittää viittauksen, lakkaa heti leikkimästä, sanoo hyvää yötä ja menee levolle.

Täysikasvuiseksi tultuansa poika lähtee isän kodista itsellensä tietä elämän läpi raivaamaan. Tyttörien suhteen tapa on hyvin vaihetteleva eri maanpaikoissa ja perhekunnissa. Etelässä ja rikkaimmissa

perhekunnissa kulunee heidän aikansa enemmän huvittelemisessa kuin työssä. Keskulaisissa perhekunnissa he taas tavallisimmasti ovat kodin hoidossa avullisina, joka kaikkine „ajanmukaisine parannuksineen“ on paljoa helpompi asia kuin meillä, taikka pyytävät hekin kodin ulkopuolella päästä itsenäiseen asemaan. Amerikassa on maailma nuorelle vaimolle paljoa enemmän avoin kuin Europassa, ja sentähden on hänen täällä paljoa huokeampi tehdä, mitä joka tytön olisi tehtävä, nimittäin hankkia itsellensä itsenäinen asema, joten hänen onnensa ei olisi minkään „tarjousten“ vallassa.

Sivu-asiana mainittakoon kaunottarista, että he pitävät hyvin kalliita ja loistavia vaatteita, jotka vielä päällepäätteeksi ovat yksitoikkoisen yhdellaisia. Tapa näkyy olevan hirmuvaltias, jonka käskyä tuskin kukaan uskaltaa rikkoa.

Mitä perhekunnan alimpaan osaan, palvelijoihin, tulee, niin niitä on verrattoman paljoa vähemmän kuin meillä. Ne ovat kallispalkkaisia, pestataan aina viikokseen, voivat mennä ja tulla, milloin vaan tahtovat. Muutteleminen ei tosin käytännössä ole niin suuri, kuin tästä voisi päätätä, mutta talon emännän on aina kuitenkin tuleminen toimeen yksinänsäkin, jos niin sattuu. Tämä tosin ei ole mukavata emännälle, mutta toistenki oikeudet ovat arvossa pidettävät. Palvelusväki onki suurimmaksi osaksi ulkomaalaista taikka mustaa syntyperää, sillä palvelijana olo on liika paljo toisen vallassa oleva asema vapaana syntyneelle amerikalaiselle.

Juhlhetkensä viettää perhe-elämä iltaisilla, jolloin, teen juotua, kokounnutaan vierashuoneeseen, jossa tuli palaa iloisasti uunissa ja lamppu suurella pyö-

reällä pöydällä kirjain ja käsitöitten keskellä. Tässä rauhallisessa piirissä lepuuttaa mies päivän häälymistä kiihoittuneita hermojansa sekä hakee uusia voimia tulevan päivän toimiin. Täällä luulen hänen saavan tuon syvän tunteellisuuden, joka hänelle on yhtä ominaista kuin hänen väsymätön pontevuutensa.

Hyvään tapaan kuuluu, että perheenisä viettää iltansa kotona. Ravintola-elämä näkyy olevan kaikeksi onneksi melkein tuntematointa. Samate enempi sivistyneet ovat elämässänsä ylen raittiita. Luotettavalta hengeltä kuulin Uudessa Englannissa, että mies, jolla olisi tapana toisinaan viettää muutamia iltoja ravintolassa, samalla myös olisi valtiollisesti kuollut, s. o. hänelle ei koskaan enään annettaisi mitään luottamusvirkaa. Eräs yliopiston opettaja sanoi minulle samaten, olevansa varma siitä, ett'ei enään toisessa vaalissa tulisi professorin virkaan valituksi, jos hänellä olisi tapana joka päivä juoda ainoasti yksi lasi väkeviä juomia kotonansa. Itse olen ollut läsnä suurissa pidoissa ja herrain klupeissa, joissa ei ole juotu viinilasiakaan. Tapa on ankara, mutta laki vapaa.

Juoppous on kuitenkin Amerikassakin sangen yleinen, varsinkin maahan muuttaneessa työväessä, ehk'ei sitä kumminkaan voi verrata juoppouteen meidän pohjoisissa maissa, ja lainsäädäntö on viinan suhteen täällä, niinkuin muuallakin, vielä selvittämätön vyyhti. Mutta se, joka juopi, josko meidän käsityksemme mukaan kohtuullisestikin, panee arvonsa ja kunniansa lasin pohjaan.

Perhe-elämässä kuluu ilta hupaisesti päivän kysymyksiä keskusteltaessa taikka luettaessa jotakuta uutta tahi vanhaa lemmikkikirjaa. Ylimalkaan lue-

taan paljo. Kaunokirjallisuuden jälkeen, jota hyvin harrastetaan, näkyy enimmänsä pidettävän matkamunistelmista, muitten maitten tapain ja yhteiskunnallisten olojen kertomuksista sekä kansantajuisista tutkimuksista luonnontieteessä. Ei kuulu olevan tavatointa, että asia-mies joutohetkensä käyttää syvempien tietojen hankkimiseen. Perheen kirjastossa on aina suuri englantilainen sanakirja ja hyvä kartasto. Pohjoismaitten kirjailijoista tunnetaan yleiseen Fr. Bremer, H. Ch. Andersen ja Björnstjerne Björnson.

Ilta on myös oikea vieraissakäynnin aika. Hyvät tuttavat kutsuvat toisensa ystävällisesti joko teelle k:lo $\frac{1}{2}$ 7, taikka myös iltaa muutamain ystävien kanssa viettämään k:lo 8. Jos kutsumatta menee vieraisin tee-ajan jälkeen, ei tule puhettakaan mistään kestityksestä, mutta kutsuissa tarjotaan jonkinmoinen illallinen, jossa ei ole muuta kuin imeliä kakkuja, jäätelöä ja hedelmiä. Tällaisesta näytään pitävän hyvin paljo, samoin kuin päivällistä syödessä häränpaistista ja tortuista. Seurustelua elähyttää tavallisesti soitanto, laulu tahi lukeminen.

Puhe alkaa aina kysymyksellä, kuinka voidaan, ja haastelulla ilmasta. Täällä on lukematon joukko lauseparsia kaikille vähimmilleki säänvaihetuksille, joita varsinkin nuoret rouvakset käyttävät suurella taidolla, mutta ajattelematta, josko ne tilaisuuteen sopivat taikka ei. Se on vaan sanatulva, joka täyttää äärettömyyden ajatuksiaan kokoolessansa. Ensimmäinen kysymys, joka muukalaisen sittemmin on vastattava, on: „herra, mitä pidätte Amerikasta?“ Kansan ollessa nuoruuden ijässään, se ylpeilee maastaan, sen vapaista laitoksista ja muista etuisuuksista, eikä tahdo, että

muukalainen siitä saisi väärän käsityksen. Sentähden tahdotaan jo ajoissa päästä tietämään, minkälaisen vaikutuksen „uusi maa“ on tehnyt europalaiseen; ja europalainen on muukalainen ainoastaan, eroitus on vähäinen venäläisen ja franskalaisen välillä. Jos vastaus on hyvin mieltä myöten, muukalainen saapi kiitokseksi kuulla puhuvansa erittäin sujuvasti englannin kieltä. Kiitos on tavara, joka ei maksa mitään, eikä sitä sentähden tarvitse säästää. Muutoin seurusteleminen on vapaata ja ujostelematonta.

Tuttavansa tietysti valitsee samalla sivistyskannalla olevista ihmisistä. Monessa paikkakunnassa ei liene harvinaista, että kirkollinen yhteys tässä suhteessa paljo vaikuttaa, samatekuin suurissa kaupungeissa eräät ylävät seurat pitävät itsensä vähän erillään toisista.

Amerikallakin on ylimyskuntansa, ja vieläpä kahta lajia. Toinen näistä tunnetaan nimellä „shoddy-people“*), ja tähän luokkaan luetaan rikasten huonetten sivistymättömät jäsenet sekä perhekunnat, joilla on paljo rahoja, mutta vähä mieltä ja arvoa. Tämä on raharikasten onnenohjattien luokka. Toinen tunnetaan taas nimityksellä „vanhat“ eli „arvolliset perhekuntamme.“ Niitten ikä ei tosin aina ole niin kovin korkea, mutta ne ovat pikemmin tulleet huutoon isiltä perityn sivistyksensä, puhtaiden tapojensa sekä myös aineellisen varallisuutensa vuoksi. Niitä ylimalkaan pidetään suuressa arvossa, ja heidän vaikutuksensa

---

*) Shoddy on eräs laji verkaa, samannäköistä, mutta huonompiarvoista kuin hyvä tavara. Sitä tehdään vanhoista puretuista verkakaistaleista, ja se viime sodan aikaan rikastutti monta vähemmin kunniallisella tavalla tuotapikaa.

yleisiin asioihin on myös suuri. Tämä on korkeamman sivistyksen ja ylevämmän mielenlaadun ylimysvalta. Vuoteen 1851 asti kuuluu kuvernörit aina valitun tästä luokasta, mutta sivistyksen tultua yhä yleisemmäksi, on sittemmin valtion korkeimmiksi hallitusmiehiksi usein valittu miehiä halvinarvoisimmista kodoista.

Se on kodissa juurtunut siveellinen voima, yhtenä tiedollisen varttumisen kanssa, joka tuottaa menestystä elämässä, s. o. tekee ihmisen kykeneväksi jotakin maailmassa hyödyllä vaikuttamaan. Onnellinen siis jokainen kansa, joka opetuslaitostansa hellästi hoitaa ja pitää kodin pyhänä!

Sana „home“ (koti) käsittää Amerikassa korkeimman onnellisuuden ja hupaisuuden maan päällä, ja kodittomuutta pidetään hyvin kovana osana. Yleisissäkin laitoksissa havaitsee jonkinlaisen kodikkaan hupaisuuden, ja se, jolla ei kotoa ole kokee tavalla taikka toisella hankkia itsellensä edes sijaiskotia. N. k. „boarding-house“ on koetus useammista yksinäisistä olennoista, miehiä ja vaimoja, tehdä perhekuntaa yhteisellä emännällä, yhteisellä ruokasalilla ja seurahuoneella; kaikilla yhtymäpaikoilla ja lukuhuoneilla on laattiapelliteinen, palavine uunineen, tauluineen ja kukkineen, hyvin kodikas näkö; yksinpä yleisissä virastoissakin poistaa perehikkäämpi ja ystävällisempi henki meillä tavallisen kankeuden. Ylimalkaan ollaan täällä paljoa vähemmän kursastelevia ja taipuvampia ihmisiä ihmisinä pitämään, eikä vaan paljaina elävinä olentoina, jotka ovat katoksen tarpeessa, haluavat jotakuta kirjaa lukea, hakevat jotakin virkaa taikka maksavat velkansa.

Amerikalainen on hyvin avulias ja vierasvarainen. Se, mitä hänestä tavallisesti sanotaan, nimittäin että hän muka on hyvin itsekäs, valmis jokaiselle sanomaan „help your self“ (auttakaa itse itseänne), sitä en koskaan ole saanut kokea. Tosin täällä, kuten muualakin, silmät ovat auki pidettävät, sillä 40:ssä miljoonassa ihmisessä on aina useita tuhansia roistoja ja pettureita, mutta väestö kokonaisuudessaan on hyvin rehellistä, avullista ja ystävällistä kansaa. Auliutta ja hyväntekeväisyyttä ei ainoasti näytetä suuressa määrässä, vaan täällä ollaan aina valmis kaikkiin noihin pieniin apuihin, jotka tosin näyttävät vähäisiltä, mutta ovat suuresta arvosta sille, joka maan tapoja ja oloja ei tunne. Ja mikä vielä enempi on, täällä asukkaat ystävällisesti avaavat kotonsa muukalaiselle ja pyytävät häntä mutkattomalla tavalla luonansa käymään. Koko matkallani olen nauttinut ystävällisintä ja kohteliainta kohtelua, ja niistä kymmenistä paikkakunnista, joissa olen käynyt, tuskin yhtään löytynee, jossa minua ei olisi kutsuttu yhteen tai useampaan perekuntaan.

Vieraan varaisuudella ja ystävällisyydellä on kaksinkertainen arvo, kun ne matkustavaisen osaksi tulevat vennonvieraassa maassa, ja joka kerran on ollut tilaisuudessa niitä koettelemaan amerikalaisessa kodissa, hän on varmaan säilyttävä muiston siitä ikänsä loppuun asti.

Jälkilisäys.

Seitsenkuukautisen unhoittamattoman olon perästä Yhdysvalloissa, olen nyt valmis „Italia“-nimisellä höyrylaivalla Skotlannin kautta palajamaan kotia.

Kun tulin Amerikkaan, vaadin minä siltä paljon, mutta samalla myös pelkäsin hieman, ajatukseni siitä mittömiin menevän. Vaan minä lähden sieltä ilolla, sillä minä en jätä jälkeeni yhtään turhaan rauennutta toivetta. Epäilemättä on uudessa maailmassa paljon paha, rikoksia ja väärinkäytöksiä sekä salaisuudessa vaanivaa huononnusta, mutta tämä on kuin vahto, jota myrskyinen meri vihoissaan rannoille heittelee. Pohja on puhdas ja turmeltumaton, ja se, jolla on ollut onni Amerikan siveellisesti voimakkaassa kansassa katsella joku aika edistymisen raikasta tykytystä, on varmaan sieltä lähtevä vakaalla uskolla ihmiskunnan ja hyvän voitosta. Huonoimmisakin oloissa ihminen pyrkii enemmän valoon kuin pimeyteen. Ell’ei niin olisi, olisi hän aina historian koiton alusta asti alati mennyt taaksepäin. Ja kuta enemmän hän pääsee vapaaksi niistä pidättävistä esteistä, joita tietämättömyys, valeluulot ja hyvänsuovat lainsäätäjät ovat hänen tielensä asettaneet, sitä ravakammasti astuu hän tarkoituseräänsä kohti. Vapaus on varallisuuden, sivistyksen ja siveyden paras kasvattaja. Sen suojassa nuori Amerika menee turvallisesti ja luoden silmänsä taivaasen päin alati ja väsymättä eteenpäin.

Painovirheitä:

Siv. 12	riv. 7	ylh. on:	ihmissytävällisissä; lue: ihmisystävällisissä.
" 12	" 16	" "	arkumuotoisiin; " arkunmuotoisiin.
" 19	" 7	" "	pyhänsä; " pyhänsä.
" 22	" 10	" "	Mi-; " Minä.
" 22	" 15	" "	kannat; " kunnaat.
" 31	" 13	" "	vedetään; " vedotaan.
" 40	" 15	" "	melaavan; " meluavan.
" 46	" 4 alh.	" "	siellä; " sille.
" 48	" 12 ylh.	" "	kanteen; " katseen.
" 59	" 8 alh.	" "	patsalla; " patjalla.
" 60	" 8	" "	"koppelissa;" " "koppelissa."
" 70	" 1 ylh.	" "	siinä; " sinä.
" 72	" 14	" "	sanaa; " sanan.
" 83	" 7	" "	täöväen; " työväen.
" 85	" 6 alh.	" "	niinkuin; " niinkin.
" 88	" 1	" "	ietysti; " tietysti.
" 105	" 11	" "	keinoilijoita; " keinottelijoita.
" 111	" 8	" "	oikeudetta; " oikeudettu.
" 111	" 2	" "	onnen; " ennen.
" 132	" 4	" "	jotka; " jotta.
" 135	" 13 ylh.	" "	Matkaa; " Matka.
" 137	" 7	" "	matkalle; " matkalla.
" 160	" 1 alh.	" "	lähestyt-; " lähestyttänyt.
" 166	" 3	" "	ruokomulta; " ruokamulta.
" 170	" 9	" "	raivottiin; " raivattiin.
" 185	" 9	" "	pilolla; " pilalla.

Vähempiä painovirheitä lukija itse suosiollisesti oikaiskoon.

Liite.

Pohjois-Amerikan liittokunnassa on tätä nykyä 37 valtiota ja 10 piirikuntaa, paitsi järjestämätöntä Alaskaa ja Indianipiirikuntaa.

Valtiot.

	Ensimäinen asutus, vuonna	Väkiluku vuonna 1870.	Asukkaita eng. nelliä penink.		Ensimäinen asutus, vuonna	Väkiluku vuonna 1870.	Asukkaita eng. nelliä penink.
1. Maine . . .	—	627 t.	17, ₉	19. Nevada . .	—	42 t.	0, ₄
2. NewHamp- shire . . .	1623	318 t.	34, ₃	20. Oregon . .	1811	91 t.	1, ₀
3. Vermont . .	1724	331 t.	32, ₄	21. California	1769	560 t.	2, ₃
4. Massa- chusetts . .	1620	1,457 t.	186, ₈	22. Delaware	1638	125 t.	59, ₀
5. Rhode Is- land	1636	217 t.	166, ₄	23. Maryland	1634	781 t.	78, ₂
6. Connecti- cut	1633	537 t.	113, ₂	24. Virginia . .	1607	1,225 t.	32, ₀
7. NewYork . .	1614	4,383 t.	93, ₃	25. Länsi-Vir- ginia	—	442 t.	19, ₂
8. NewJersey	1664	906 t.	108, ₉	26. Pohjois- Carolina . .	—	1,071 t.	21, ₁
9. Pennsylva- nia	1682	3,522 t.	76, ₆	27. Etelä-Car- olina	1670	706 t.	20, ₈
10. Ohio	1788	2,665 t.	66, ₇	28. Georgia . .	1733	1,184 t.	20, ₄
11. Michigan . .	1701	1,184 t.	21, ₀	29. Florida . .	1565	188 t.	3, ₂
12. Indiana . .	—	1,681 t.	49, ₇	30. Kentucky .	1774	1,321 t.	35, ₃
13. Wisconsin	1745	1,055 t.	19, ₆	31. Tennessee	1768	1,259 t.	27, ₆
14. Illinois . .	1693	2,540 t.	45, ₈	32. Alabama . .	1702	997 t.	19, ₇
15. Minnesota	1838	440 t.	5, ₃	33. Mississippi	1699	828 t.	17, ₆
16. Iowa	1833	1,194 t.	21, ₇	34. Missouri . .	1755	1,721 t.	26, ₃
17. Nebraska . .	—	123 t.	1, ₈	35. Arkansas . .	1685	484 t.	9, ₃
18. Kansas . . .	—	364 t.	4, ₈	36. Louisiana	1700	727 t.	17, ₆
				37. Texas . . .	1715	819 t.	3, ₀

Kuusi ensiksimainittua valtiota kutsutaan New-Englaniksi. Valtiot 22—37 pitivät orjia. Niistä Delaware, Maryland, Länsi-Virginia, Kentucky ja Missouri eivät Eteläliittoon yhty-

neet. Kaikkein valtioitten pinta-ala on yhteensä 1,984,467 eng. neliöpeninkulmaa *), väkiluku 38,115,641 henkeä eli keskimäärin 19,21 henkeä nel.peninkulmalla.

Piirikunnat.

1. District of Columbia, 132 t. asuk.; 2. Dakota, 14 t.; 3. Montana, 21 t.; 4. Washington, 24 t.; 5. Idaho, 15 t.; 6. Wyoming, 9 t.; 7. Utah, 87 t.; 8. Colorado, 40 t.; 9. Arizona, 10 t.; 10. New-Mexico, 92 t. — Aasukkaita on keskimäärin 0,2 henkeä eng. nel.peninkulmalla.

Pinta-ala.

Yhdysvaltain ala on, Alaskan kanssa, 3,603,884 eng. nel.peninkulmaa, taikka vähän enemmän kuin koko Europa.

Väkiluku.

Kesäkuun 1 päivänä 1870 oli Yhdysvalloissa 38,558,371 asukasta, taikka, jos „veroittamattomat Indianit“ lukuun otetaan, 38,925,598 henkeä. Alaska on molemmista laskuista jätetty pois.

Väestön lisääntyminen

näky seuraavaisista numeroista:

v. 1790 oli 3,929 t.	v. 1820 oli 9,634 t.	v. 1850 oli 23,192 t.
v. 1800 „ 5,308 t.	v. 1830 „ 12,866 t.	v. 1860 „ 31,443 t.
v. 1810 „ 7,240 t.	v. 1840 „ 17,069 t.	v. 1870 „ 38,558 t.

Ihmisrodut.

V. 1870 oli:

Valkeita	33,592,000.
Neekereitä ja Mulatteja .	4,886,000.
Kiinalaisia	63,000.
Indianveja	384,000.

Indianveja pidetään 26,000 sivistyneinä. V. 1860 oli Neekereitä 4,442,000. Niistä oli orjina 3,954,000. Tätä nykyä Nee-

*) 6,0 eng. penink. = 1 Suomen penink.

kerit ovat enemmistönä Louisianassa, Mississippissä ja Etelä-Carolinassa.

Kansallisuus.

Yhdysvalloissa syntyneitä oli (1870)	32,991,000	henk.
Yhdysvaltain ulkopuolella	5,567,000	„
Ihmiä, joiden vanhemmista jompikumpi on muualla syntynyt.	1,157,000	„
Ihmiä, joiden molemmat vanhemmat ovat muualla syntyneet	9,735,000	„
Yhdysvaltain ulkopuolella syntyneistä oli kotoisin:		
Suur-Britanniasta ja Irelannista	2,626 t.	Ruotsista 97 t.
Britannian Amerikasta	493 t.	Norjasta 114 t.
Franskanmaalta	116 t.	Tanskasta 30 t.
Saksanmaalta	1,691 t.	Venäjältä 5 t.
Itävallasta, Böhmistä ja Unkarista	75 t.	j. n. e.
Schweitzistä.	75 t.	

Maahanvaellus.

Vieraista maista muutti Yhdysvaltoihin vuosina:

1821—1830	143,000	henk.	1851—1860	2,618,000	henk.
1831—1840	599,000	„	1861—1870	2,493,000	„
1841—1850	1,683,000	„			

Sukupuolet.

Koko väestöstä oli 19,493,000 miehenpuolta ja 19,065,000 vaimonpuolta, s. o. 428,000 miehenpuolta enemmän. Ero tämän sulteen vanhempien itävaltioiden ja uusien länsivaltioiden välillä näkyy seuraavasta:

	m.p.	v.p.		m.p.	v.p.
Massachussettsissä	704 t.	753 t.	Illinois'issa	1,317 t.	1,223 t.
New-Yorkissa . . .	2,163 t.	2,220 t.	Iowassa .	626 t.	568 t.
Virginiassa . . .	597 t.	628 t.	Californiassa	349 t.	211 t.

Nevadassa on 32,000 miehenpuolta, vaan ainoasti 10,000 vaimoa! Kaikista miehenpuolista oli 9,439,000 yli 21 vuoden vanhoja, ja niistä 8,426,000 kansalaisia.

Köyhyys ja rikokset.

Kesäkuun 1 p:nä 1870 nautti 77,000 köyhää julkista apua. Niistä oli 23,000 syntynyt vieraissa maissa. Samana päivänä oli vankilaitoksissa (vähempiä vankihuoneita ei tähän lukuun ole otettu) 32,900 henkeä, joista Yhdysvaltain ulkopuolella oli syntynyt 8,700.

Kova-osaisia.

V. 1870 oli 20,320 sokeata, 16,200 kuuromykkää, 24,530 epattoo ja 37,430 mielipuolta. Viimeksimainituista oli 11,220 syntynyt vieraissa maissa.

Oppimattomia.

Yhtäkolmatta vuotta vanhemmista, joiden luku koko väestössä tekee 18¹/₂ miljoonaa, ei 3,637,000 henkeä osaa lukea eikä kirjoittaa. Niistä tulee muinaisten orjavaltioitten osalle 2,490,000. Niistä, jotka eivät osaa lukea eivätkä kirjoittaa, on pohjoisvalloissa enemmän kuin puolet ja Uudessa Englannissa täydelleen ⁴/₅ muissa miassa syntyneitä. Kaikista 21:tta vuotta vanhemmista on pohjoisvalloissa 2,441—10,158 sadasta, jotka eivät osaa lukea eivätkä kirjoittaa, sekä muinoisissa orjavalloissa 12,93:n (Missourissa tämän jälkeen tulee lähinnä Länsi-Virginia, jossa on 19,87) ja 56,23:n (Etelä-Carolinassa) välillä sadasta.

Koulut.

Kaikenmoisia kouluja oli 141,600, joissa oli 221,000 opettajata ja 7,210,000 oppilasta. Näiden kustannuskulut nousivat 95:een miljoonaan dollariin.

Valtion kouluja oli 125,000. Niissä oli 74,000 mies- ja 109,000 nais-opettajaa sekä 6,200,000 oppilasta. Niiden yhteiset tulot tekivät 64 milj., josta 59 milj. saatiin välittömällä veroituksella.

Kirkot.

V. 1870 oli 72,459 uskonnollista seurakuntaa, joilla oli 63,082 kirkkoa 21,665,000:lla istumasijalla ja omaisuutta 354¹/₂:n

miljoonan dollarin arvosta. Enempilukuiset tunnustukset olivat: Methodistat, joita oli 25,278 seurakuntaa, Baptistoja oli 15,829, Presbytereitä 7,824, Katolilaisia 4,127, Kristityitä 3,578, Luterilaisia 3,032, Episkopaleja 2,835, Kongregationalisteja 2,887, y. m. Kveekareita oli 692 seurakuntaa, Universalisteja ja Unitarioita 1,050, Mormoneja 189, Svedenborgilaisia 90, Spiritualisteja 95 j. n. e.

Sanomalehtiä ja aikakauskirjoja

kaikkalaisia ilmestyi v. 1870 5,871 (1 lehti 6,600 asukkaalle). Niitä jaettiin 20,842,000 kappaletta (1 joka toiselle hengelle) ja enempi kuin $1\frac{1}{2}$ miljardia numeroa (39 numeroa hengelle). Päivälehtiä oli 574, joita jaettiin $2\frac{1}{2}$ miljoonaa kapp., viikko-lehtiä 4,295, jotka levisivät $10\frac{1}{2}$:ssa miljoonassa kappaleessa. Valtiollisia lehtiä oli 4,333, kuvalehtiä, kirjallisia y. m. 503, uskonnollisia 407, teollisuus- ja ammattilehtiä 207, kauppa- ja valtavarastolehtiä 142, maanviljelys-lehtiä 93, ilmoituslehtiä 79, j. n. e.

Posti.

Postilaitoksen tulot tekivät v. 1840 $4\frac{1}{2}$ milj., 1850 $5\frac{1}{2}$ milj., 1860 $8\frac{1}{2}$ milj. ja 1870 $19\frac{3}{4}$ milj. dollaria. V. 1872 tekivät tulot postimaksuista ja postimerkeistä (yksinkertainen postiraha = 3 centia) noin 21 milj. $2\frac{1}{2}$ milj. rahakirjettä otettiin vastaan ja ulkomaille lähetettiin $12\frac{1}{2}$ milj. kirjettä.

Sananlennätin.

Sananlennätinteitä oli v. 1872 77,000 eng. penink., jolla matkalla oli 165,000 penink. lankaa. Vuoden kuluessa lähetettiin $13\frac{3}{4}$ milj. sähkösanomaa taikka vähä enemmän kuin yksi sähkösanoma joka kolmannelle hengelle.

Pankkeja

oli v. 1872 1,944, joihin oli sisään maksettu $485\frac{1}{2}$ milj. dollaria.

Tehtaita,

joiden valmistusmäärä nousi yli 500:n dollarin, oli v. 1850 123,000 ja v. 1870 252,000. Työmiesten luku oli v. 1850 957,00, v. 1860 1,311,000 ja v. 1870 1,616,000. Valmistusarvo mainituilta vuosilta oli 1,019 milj., 1,886 milj. ja 4,232 milj. dollaria.

Maanviljelys.

V. 1850 oli 113 milj., 1860 163 milj. ja 1870 189 milj. acra *) viljeltyä maata (peltoa, niittyä taikka puutarhoja). V. 1870 leikattiin 761 milj. bushelia *) indian cornia (maisìa), 288 milj. bush. nisua, 282 milj. bush. kauraa, 29 milj. bush. ohraa, 17 milj. bush. ruista ja 10 milj. bush. tattaria. Samanvuotinen puuvillansato nousi 3:een miljoonaan pakkaan; v. 1860 sama sato oli 5 1/2 milj. ja 1850 2 1/2 milj. Tupakkaa v. 1870 saatiin 262 3/4 milj. (eng.) t *), v. 1860 434 milj. ja 1850 200 milj.

Omaisuus ja verot.

Irtain ja kiinteä omaisuus Yhdysvalloissa arvattiin v. 1850 7:mään miljardiin, 1860 16:een ja 1870 30:een miljardiin dollariin, josta joka hengelle tulee 780 dollaria. Valtion, läänin ja kunnan verot tekivät 1860 94 milj. ja 1870 281 milj. dollaria taikka 7,30 dollaria joka henkeä kohti, mikä keskimäärin ei täydelleen ole yksi prosentti todellisesta omaisuudesta (veroitettu omaisuus oli v. 1870 ainoasti 14 1/2 miljardia). Tähän tulee lisäksi nuot enimmäkseen välilliset verot kansallisrahastoon Washingtonissa. Sen varsinaiset tulot tekivät v. 1872 364 1/2 milj. dollaria, joista tullivero yksinään antoi 216 milj. Sen maksut, oihin kuuluu sotaväki (noin 30,000 miestä) y. m. 35 1/2:lla miljoonalla, laivasto y. m. 21 1/4:lla miljoonalla sekä valtiovelan korot 117 1/2:lla miljoonalla, nousivat 270 1/2:een miljoonaan dollariin; tähteet 94 milj. käytettiin valtiovelan kuolettamiseen. Tätä oli Maaliskuun 1 päivänä 1873 2,157 milj. dollaria, ja se oli Maaliskuun 1 päivästä 1869 vähentynyt 368:lla miljoonalla doll.

Liitteesen otetut tiedot ovat seuraavista lähteistä: Compendium of the Ninth Census, Juni 1, 1870, compiled by Francis A. Walker, superintendent of Census. Washington 1872; Special report on immigration by E. Young, chief of the bureau of statistics. Washington 1871; Report of the Commissioner of Education for the year 1872; Report of the Postmaster-General for the fiscal year ended Juni 30, 1872; sekä Annual report of the secretary of treasury for the year 1872.

*) 1 acre = 26,2 kapanalaa; 1 bushel = 7,94 kappaa; 1 eng. t = 1,07 suom. t .